

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
*Πολιτιστική Πολιτική και Ανάπτυξη***

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Τα μουσειοεκπαιδευτικά προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας Κύπρου :
κριτική παρουσίαση και προοπτικές .**

Ξένια Γεωργίου

**Επιβλέπων Καθηγητής
Γιώργος Παπαϊωάννου**

Ιανουάριος 2019

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
*Πολιτιστική Πολιτική και Ανάπτυξη***

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Τα μουσειοεκπαιδευτικά προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας και
Πολιτισμού της Κύπρου : κριτική παρουσίαση και προοπτικές .**

Ξένια Γεωργίου

**Επιβλέπων Καθηγητής
Γιώργος Παπαϊωάννου**

Η παρούσα πτυχιακή εργασία υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για
απόκτηση πτυχιακού τίτλου σπουδών
Στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Πολιτιστικής Πολιτικής και Ανάπτυξης
από τη Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών
του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στα πλαίσια της συγκεκριμένης μεταπτυχιακής διατριβής επιχειρείται η περιγραφή της έννοιας του όρου «μουσείο» από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Κυρίως θέμα της συγκεκριμένης εργασίας είναι η σχέση σχολείου- μουσείου, ο όρος μουσειοπαιδαγωγική και συγκεκριμένα τα εκπαιδευτικά προγράμματα που πραγματοποιούνται στα μουσεία. Παρουσιάζεται μια θεωρητική προσέγγιση στις εκπαιδευτικές θεωρίες μάθησης και στις μουσειοπαιδαγωγικές μεθόδους.

Ως « Μουσειοεκπαιδευτικό πρόγραμμα » θεωρείται η οργανωμένη επίσκεψη μιας ολιγομελούς ομάδας με κοινά χαρακτηριστικά. Τα προγράμματα αυτά δομούνται με συγκεκριμένους στόχους και έχουν καθορισμένη διάρκεια περίπου 1- 2 ώρες.

Αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας είναι τα εκπαιδευτικά προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου που διεξάγονται κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς στα πλαίσια του μαθήματος μουσειακής και εικαστικής αγωγής του Υπουργείου Παιδείας. Μέσα από προσωπική επιτόπου έρευνα, από ημιδομημένες προσωπικές και τηλεφωνικές συνεντεύξεις με μουσειοπαιδαγωγούς και επιθεωρητές αλλά και με αρκετά από τα μέλη του προσωπικού των μουσείων στις διάφορες επαρχίες της Κύπρου, παρατηρείται πως τα συγκεκριμένα εκπαιδευτικά προγράμματα εκπληρώνουν αρκετούς από τους σχολικούς στόχους τους αλλά παράλληλα αντιμετωπίζουν και αρκετές δυσκολίες και προβλήματα που χρήζουν αντιμετώπισης. Τα εκπαιδευτικά αυτά προγράμματα παρουσιάζουν αρκετά πλεονεκτήματα ως προς τον σχεδιασμό και την διεξαγωγή τους, αλλά και αρκετά σημαντικά μειονεκτήματα όπως ο περιορισμένος χρόνος που διατίθεται για την παρακολούθησή τους από το αναλυτικό πρόγραμμα της Δημοτικής εκπαίδευσης. Επιπλέον η έλλειψη κατάλληλων και ειδικών για το σκοπό αιθουσών και εργαστηρίων για την πραγματοποίηση των προγραμμάτων σε πιο άνετους και φιλικούς για τους μαθητές χώρους, καθώς και ο περιορισμένος αριθμός εκπαιδευτικών που είναι αποσπασμένοι και ασχολούνται αποκλειστικά με τον σχεδιασμό-οργάνωση και υλοποίηση των προγραμμάτων αυτών, όπως επίσης και η απουσία επαρκών σύγχρονων μέσων Τεχνολογίας, καθιστούν δύσκολη την πραγματοποίηση αρκετών προγραμμάτων μουσειακής αγωγής.

Πληροφορίες που έχουμε αντλήσει από διάφορες μελέτες και έρευνες που έχουν γίνει από ερευνητές σε μουσεία της Ευρώπης και άλλων χωρών του εξωτερικού, μας οδηγούν στο συμπέρασμα πως μπορούμε να βελτιώσουμε σε μεγάλο βαθμό τα εκπαιδευτικά προγράμματα

μουσειακής αγωγής τα οποία είναι απαραίτητο να γίνουν περισσότερο ελκυστικά, ψυχαγωγικά ευχάριστα και προσιτά για τους μαθητές ούτως ώστε να καλύπτουν τις ανάγκες των μαθητών σε πολλαπλά επίπεδα (γνωστικό, συναισθηματικό, πολιτιστικό-καλλιτεχνικό κλπ). Για το σκοπό αυτό, στην συγκεκριμένη εργασία, περιγράφονται διάφορες εισηγήσεις και προοπτικές για τρόπους βελτίωσης των μουσειοεκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Λέξεις Κλειδιά

Μουσείο, Θεωρίες Μάθησης, Μουσειοπαιδαγωγικές Μέθοδοι, Μουσειακή Αγωγή, Μουσειοπαιδαγωγική, Εκπαιδευτικά Προγράμματα, Εκπαιδευτικά Προγράμματα Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, Νέες Τεχνολογίες.

SUMMARY

This postgraduate thesis describes the concept of the term ‘‘museum’’ from antiquity until today. Mainly the subject of this work is the relationship between school and museum, the term museum- pedagogy and the educational programs that take place in the museums in Cyprus. There is a theoretical approach to educational learning theories and museum- pedagogical methods. Educational program is the organized visit of a small group of students with common features. These programs are structured with specific objectives and have a fixed duration of about 1-2 hours. Case study of the specific work is the educational programs at the museums of the Ministry of Education of Cyprus that are held every academic year in the framework of the curriculum of the Ministry of Education. Through personal on the spot research, from semi-structured personal and telephone interviews with museum educators and inspectors, as well as several museums staff in the various provinces of Cyprus, it is noted that the specific educational programs fulfill a number of their school objectives and also a number of difficulties. There are several advantages in designing and carrying out the program but also several disadvantages, such as the lack of space for making programs more comfortable, a limited number of teachers, so the number of programs and the lack of modern technology methods is limited. Several improvements can be made according to various perspectives mentioned in this work. Examples from European and other museums show us how we can improve our educational programs to become more attractive and entertaining.

Keywords : Museum, Learning Theories, Museum Educational Methods, Museum Education, Educational Programs, Educational Programs of the Ministry of Education, New Technologies

Ευχαριστίες

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Γεώργιο Παπαϊωάννου για την στήριξη και καθοδήγηση που μου παρείχε ούτως ώστε να καταφέρω να ολοκληρώσω την μεταπτυχιακή μου διατριβή. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω το εκπαιδευτικό προσωπικό μουσειακής και εικαστικής αγωγής του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου που ήταν πρόθυμο να με βοηθήσει (παρά το περιορισμένο χρονικό πλαίσιο που είχαν στη διάθεσή τους) να αντλήσω πληροφορίες που μου ήταν απαραίτητες για να ολοκληρώσω την εργασία μου. Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου και όλους τους φίλους μου για την στήριξη και την υπομονή τους.

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
SUMMARY.....	6
Ευχαριστίες.....	7
Εισαγωγή.....	15
Σκοπός και προσδοκώμενα αποτελέσματα διατριβής :	16
Ερευνητικά ερωτήματα:.....	16
Δομή :.....	17
Βιβλιογραφική Ανασκόπηση.....	18
Μεθοδολογία Έρευνας.....	19
Κεφάλαιο 1	20
Μουσείο, μάθηση και μουσειοπαιδαγωγική.....	20
1. 1 Ιστορική αναδρομή της έννοιας του Μουσείου.....	20
Ιστορική αναδρομή του Μουσείου.....	23
Το Μουσείο από το Μεσαίωνα στην Αναγέννηση μέχρι και τον 19ο αιώνα.....	23
20ος - 21ος αιώνας σύγχρονα μουσεία και νέες τεχνολογίες	24
1. 2. Μουσειακή Εκπαίδευση	25
Εκπαιδευτικά μουσεία και Μουσειοπαιδαγωγική	25
1.3 Εκπαιδευτικές θεωρίες μάθησης.....	26
1.3.1 Η προσέγγιση του διδακτισμού	26
1.3.2 Η προσέγγιση του συμπεριφορισμού.....	26
1.3.3 Η θεωρία της Ανακάλυψης.....	27
1.3.4 Θεωρία του κονστρουκτιβισμού.....	27
1.3.5 Η θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης.....	28
1.3.6 Η θεωρία της ροής ή της ψυχολογίας της βέλτιστης εμπειρίας.....	28
1.4 Μουσειοπαιδαγωγικές Μέθοδοι	28
1.4.1 Η μέθοδος της αφήγησης.....	28
1.4.2 Η Μαιευτική μέθοδος	29
1.4.3 Ανακαλυπτική μέθοδος.....	29
1.4.4 Βιωματικές – Δημιουργικές Μέθοδοι.....	29
1.5 Μουσείο και σχολείο / Εκπαιδευτικά Προγράμματα	31
Κεφάλαιο 2	34

Μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα στην Κύπρο : κριτική παρουσίαση	34
2. Εκπαιδευτικά Προγράμματα Υπουργείου Παιδείας Κύπρου	37
2.1. Τίτλος Μουσείοεκπαιδευτικού Προγράμματος (ΜΠ) « Ο κόσμος της Κύπρου »	37
2.1.1 Χώρος Διεξαγωγής :	37
2.1.2 Σχολικές Τάξεις που απευθύνεται.....	37
2.1.3 Στόχοι του προγράμματος.....	37
2.1.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη.....	38
2.1.5 Δραστηριότητες των μαθητών κατά την επίσκεψη με βάση το πρόγραμμα	38
2.1.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη	39
2.1.7 Γενικό Σχόλιο	39
2.2 Τίτλος Μουσείοεκπαιδευτικού Προγράμματος : «Το ειδώλιο το δόλιο ».....	40
2.2.1 Χώρος Διεξαγωγής	40
2.2.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια :	40
2.2.3 Στόχοι.....	40
2.2.4 Δραστηριότητες πριν την επίσκεψη.....	41
2.2.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη.....	41
2.2.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη	42
2.2.7 Γενικό Σχόλιο	42
2.3 Τίτλος Μουσείοεκπαιδευτικού Προγράμματος (ΜΠ) Ο κόσμος της Μεσαιωνικής Λευκωσίας	42
2.3.1 Χώρος Διεξαγωγής	42
2.3.2 Σχολικές τάξεις και Διάρκεια	42
2.3.3 Στόχοι οι μαθητές.....	42
2.3.4 Δραστηριότητες πριν την επίσκεψη.....	43
2.3.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη.....	43
2.3.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη	43
2.3.7 Γενικό Σχόλιο	44
2.4 Τίτλος Μουσείοεκπαιδευτικού προγράμματος : «Της χώρας τα παζάρια ».....	44
2.4.1 Χώρος διεξαγωγής.....	44
2.4.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια	44
2.4.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη.....	45
2.4.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη.....	45
2.4.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη	46

2.4.7 Γενικό Σχόλιο	46
2.5 Τίτλος Μουσειοεκπαιδευτικού Προγράμματος : «Μεσ του κάστρου τη σιγή, ιστορία ν' ακουστεί...».....	46
2.5.1 Χώρος Διεξαγωγής	46
2.5.2 Σχολικές Τάξεις και διάρκεια	46
2.5.3. Στόχοι οι μαθητές.....	47
2.5.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη.....	47
2.5.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη στο μουσείο	48
2.5.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη	48
2.5.7 Γενικό Σχόλιο	48
2.6 Τίτλος εκπαιδευτικού προγράμματος : Εκπαιδευτικό πρόγραμμα Κύπριδα Αφροδίτη	49
2.6.1 Χώρος διεξαγωγής και διάρκεια	49
2.6.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια	49
2.6.3 Στόχοι.....	49
2.6.4 Δραστηριότητες πριν την επίσκεψή στο Μουσείο	50
2.6.5 Δραστηριότητες των μαθητών κατά την επίσκεψη	50
2.6.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη	50
2.6.7 Γενικό Σχόλιο	50
2.7 Τίτλος Μουσειοεκπαιδευτικού προγράμματος : « Το σχολείο της Βάσας θυμάται... στο Μουσείο Δημοτικής Εκπαίδευσης».....	51
« Το σχολείο στα παλιά χρόνια για παιδιά Α΄ και Β΄ τάξης. ».....	51
« Το σχολείο της Βάσας μας μαθαίνει για παιδιά Γ΄ και Δ΄ τάξης ».....	51
« Ανακαλύπτοντας το σχολείο του χθες για παιδιά Ε΄ και Στ΄ τάξης.....	51
2.7.1 Χώρος διεξαγωγής.....	51
2.7.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια	51
2.7.3 Στόχοι προγράμματος	51
2.7.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη :	51
2.7.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη στο μουσείο	52
2.7.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη	53
2.7.7 Γενικό Σχόλιο	53
2.8 Τίτλος Μουσειοεκπαιδευτικού προγράμματος : Θάλασσα, θάλασσα, πρόσκληση σε ένα αρχαίο συμπόσιο	54
2.8.1 Χώρος Διεξαγωγής	54

2.8.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια	54
2.8.3 Στόχοι.....	54
2.8.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη.....	55
2.8.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη.....	55
2.8.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη	55
2.8.7 Γενικό Σχόλιο	56
2.9 Τίτλος Μουσειοεκπαιδευτικού Προγράμματος : ‘ Ζώα, πουλιά και τέρατα ‘	56
2.9.1 Χώρος Διεξαγωγής	56
2.9.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια	56
2.9.3 Στόχοι.....	56
2.9.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη.....	57
2.9.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη στο μουσείο	57
2.9.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη	58
2.9.7 Γενικό σχόλιο.....	59
2.10 Τίτλος μουσειοεκπαιδευτικού προγράμματος : Στα χνάρια των αγγέλων.....	59
2.10.1 Χώρος διεξαγωγής.....	59
2.10.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια :	59
2.10.3 Στόχοι.....	59
2.10.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη.....	59
2.10.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη.....	60
2.10.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη	60
2.10.7 Γενικό Σχόλιο	60
2.11 Τίτλος Μουσειοεκπαιδευτικού προγράμματος : Στην Αγία Νάπα την θαλασσοφίλητη...καράβι της Κερύνειας, άνοιξε πανιά !.....	61
2.11.1 Χώρος διεξαγωγής.....	61
2.11.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια	61
2.11.3 Στόχοι.....	61
2.11.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη.....	61
2.11.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη.....	63
2.11.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη	63
2.11.7 Γενικό σχόλιο.....	64
2.12 Τίτλος μουσειοεκπαιδευτικού προγράμματος : «Ταξιδεύοντας με την κυρά της Λέμπας»	64
2.12.1 Χώρος διεξαγωγής : Αρχαιολογικό Μουσείο Πάφου.....	64

2.12.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια	64
2.12.3 Στόχοι.....	64
2.12.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη.....	65
2.12.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψή στο μουσείο	65
2.12.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη	66
2.12.7 Γενικό Σχόλιο	66
2.13 Μουσειοεκπαιδευτικό πρόγραμμα : Στα χνάρια της Θεάς Αφροδίτης.....	67
2.13.1 Χώρος διεξαγωγής.....	67
2.13.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια	67
2.13.3 Στόχοι.....	67
2.13.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη.....	67
2.13.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη.....	68
2.13.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη	69
2.13.7 Γενικό Σχόλιο	69
2.14 Εκπαιδευτικά Προγράμματα με έμφαση στις Εικαστικές Τέχνες	69
2.14.1 Τίτλος μουσειοεκπαιδευτικού προγράμματος: “ Ο παιδικός κόσμος της Πινακοθήκης. 69	
2.14.2 Χώρος διεξαγωγής.....	69
2.14.3 Σχολικές τάξεις και διάρκεια	69
2.14.4 Στόχοι.....	69
2.14.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη στο μουσείο	70
2.14.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη	71
2.14.7 Γενικό σχόλιο.....	71
2.15.1 Τίτλος μουσειοεκπαιδευτικού προγράμματος : Ταξίδι στην Βυζαντινή Τέχνη.....	72
2.15.1 Χώρος διεξαγωγής.....	72
2.15.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια	72
2.15.3 Στόχοι.....	72
2.15.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη.....	72
2.15.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη.....	72
2.15.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη	73
2.15.7 Γενικό Σχόλιο	74
2.16 Τίτλος Μουσειοεκπαιδευτικού Προγράμματος « Ύμνος στην Ελευθερία ».....	74
2.16.1 Χώρος διεξαγωγής.....	74

2.16.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια	74
2.16.3 Στόχοι.....	74
2.16.4 Δραστηριότητες πριν την επίσκεψη.....	75
2.16.5 Δραστηριότητες προγράμματος.....	75
2.16.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη	76
2.16.7 Γενικό Σχόλιο	76
2.17 Τίτλος Μουσειοεκπαιδευτικού Προγράμματος :« Ο τόπος μας με την παλέτα των ζωγράφων ».....	76
2.17.1 Χώρος Διεξαγωγής	76
2.17.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια	76
2.17.3 Στόχοι.....	76
2.17.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη.....	77
2.17.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη.....	77
2.17.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη	78
2.17.7 Γενικό Σχόλιο	78
2.18 Τίτλος μουσειοεκπαιδευτικού προγράμματος :«Αναζητώντας τα ζώα στην Πινακοθήκη»	79
2.18.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη.....	79
2.18.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη.....	79
2.18.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη	80
2.18.7 Γενικό Σχόλιο	80
Κεφάλαιο 3	81
Μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα στην Κύπρο : οι απόψεις των μουσειοπαιδαγωγών	81
3.1 Η έννοια της αξιολόγησης	81
3.2 Η έρευνά μας : ερευνητικά ερωτήματα, μεθοδολογία και περιορισμοί.....	82
Ερευνητικά ερωτήματα:.....	82
Μεθοδολογία Έρευνας.....	82
Περιορισμοί Έρευνας.....	83
3.3 Το ερωτηματολόγιο	83
3.4 Αποτελέσματα των συνεντεύξεων.....	87
3.5 Συζήτηση	92
3.6 Εισηγήσεις για τρόπους βελτίωσης και Προοπτικές Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων Μουσειακής Αγωγής Υπουργείου Παιδείας.....	95
Κεφάλαιο 4	100

Συμπεράσματα	100
Βιβλιογραφία	102
Παραρτήματα.....	108

Εισαγωγή

Πρωταρχική αποστολή των μουσείων υπήρξε ανέκαθεν η συλλογή, η προβολή και η διατήρηση των εκθεμάτων τους. Τις τελευταίες δεκαετίες, τα μουσεία έρχονται αντιμέτωπα με μια σειρά αλλαγών και προκλήσεων που καθιστούν ως βασικό τους σκοπό να διατηρηθούν ή να μετατραπούν σε σύγχρονα και λειτουργικά ούτως ώστε να προσαρμοστούν στις ανάγκες των ανθρώπων και της κοινωνίας . Η ταχεία βελτίωση των νέων τεχνολογιών άλλαξε τον τρόπο επικοινωνίας τους με το κοινό τους σε σημαντικό βαθμό. Τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί το κοινό των μουσείων, ενώ παράλληλα επεκτείνονται και οι υπηρεσίες που προσφέρουν. Τα «πετυχημένα» μουσεία παρέχουν μεγάλο αριθμό δραστηριοτήτων οι οποίες ικανοποιούν πολλές από τις ανάγκες των επισκεπτών. Σε μια προσπάθεια προσέλκυσης περισσότερων χρηστών το σύγχρονο μουσείο θα πρέπει να προσφέρει μια ευρεία γκάμα δραστηριοτήτων στις οποίες θα ικανοποιούνται οι ποικίλες ανάγκες των επισκεπτών. Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται μια γρήγορη και συνεχής ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών στα μουσεία σε ό,τι είναι σχετικό με την πληροφορία και την επικοινωνία. Επίσης τα μουσεία έρχονται αντιμέτωπα με μια σειρά αλλαγών και προκλήσεων που επιβάλλουν τον εκσυγχρονισμό τους ούτως ώστε να μπορούν να είναι φιλικά προς κάθε ηλικία των επισκεπτών τους με τους οποίους επιδιώκει τρόπους επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης. Αυτή η επικοινωνία μουσείου-κοινού έχει αλλάξει σε σημαντικό βαθμό εξαιτίας ακριβώς των εξελίξεων και προόδου των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και παρουσίασης. (Νικονάνου, 2015 : 51.)

Μέσα στα πλαίσια των δραστηριοτήτων των μουσείων συμπεριλαμβάνονται και οι μουσειοπαιδαγωγικές μέθοδοι, οι οποίες εντάσσονται σε εκπαιδευτικές διαδικασίες που πραγματοποιούνται με την υποστήριξη ειδικευμένου προσωπικού των μουσείων σε δραστηριότητες άμεσης επικοινωνίας, γνωστές ως εκπαιδευτικά προγράμματα. (Νικονάνου, 2015 : 51).

Ως μουσειοεκπαιδευτικό πρόγραμμα ορίζεται η οργανωμένη επίσκεψη στο μουσείο μιας ολιγομελούς ομάδας μαθητών με κοινά χαρακτηριστικά οι οποίοι παρακολουθούν κοινό πρόγραμμα μαθημάτων και μέσω του σχολείου τους μπορούν να επισκεφτούν το μουσείο οργανωμένα με την εποπτεία των εκπαιδευτικών τους οι οποίοι στοχευμένα επιδιώκουν να

καλύψουν ή να ενισχύσουν μέσω του μουσείου τη διαδικασία της μάθησης. Τα προγράμματα δομούνται με βάση τους στόχους, έχουν καθορισμένη διάρκεια περίπου 1-3 ώρες, πραγματεύονται συγκεκριμένα θέματα και αναφέρονται σε μουσειακά αντικείμενα ή μουσειακές θεματικές ενότητες. (Παπαϊωάννου, 2013 : 48).

Στην συγκεκριμένη διατριβή παρακολουθήσαμε αρχικά τα εκπαιδευτικά προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού που πραγματοποιούνται σε όλες τις επαρχίες της Κύπρου. Στη συνέχεια επιχειρήσαμε να προχωρήσουμε σε μια αναλυτική και κριτική παρουσίαση της δομής και του περιεχομένου των προγραμμάτων αυτών και στο τέλος προχωρήσαμε σε εισηγήσεις που αφορούν στις προοπτικές και στους τρόπους βελτίωσης των προγραμμάτων αυτών.

Σκοπός και προσδοκώμενα αποτελέσματα διατριβής :

Σκοπός αυτής της διπλωματικής εργασίας, είναι να παρουσιάσει τα μουσειοεκπαιδευτικά προγράμματα που προσφέρονται από τις Πολιτιστικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου στα πλαίσια του μαθήματος μουσειακής αγωγής. Επίσης βασικός σκοπός της εργασίας είναι να διερευνήσει τους στόχους και τις ανάγκες που καλούνται να καλύψουν τα προγράμματα αυτά, να εξετάσει την μέθοδο και τη διαδικασία οργάνωσης και υλοποίησής τους και σε τελευταίο στάδιο να επισημάνει κάποιες αδυναμίες και ελλείψεις των προγραμμάτων αυτών και να προτείνει κάποιες εισηγήσεις για τους τρόπους που θα μπορούσαν να βελτιώσουν την ποιότητά τους.

Ερευνητικά ερωτήματα:

1. Ποιες οι απόψεις των μουσειοπαιδαγωγών των μουσείων της Κύπρου για τα εκπαιδευτικά προγράμματα στα μουσεία της Κύπρου (θετικές πτυχές και προβληματικά σημεία) ;
2. Με ποιους τρόπους τα εκπαιδευτικά προγράμματα των μουσείων της Κύπρου μπορούν να γίνουν πιο αποτελεσματικά ως προς την επίτευξη των στόχων τους, σύμφωνα με την άποψη των μουσειοπαιδαγωγών των μουσείων της Κύπρου ;

Η προσέγγιση των ερωτημάτων αυτών προϋποθέτει την κριτική παρουσίαση των στόχων και του περιεχομένου των εκπαιδευτικών προγραμμάτων Μουσειακής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού που υλοποιούνται στην Κύπρο.

Δομή :

Η συγκεκριμένη μεταπτυχιακή διατριβή αποτελείται από (6) κεφάλαια. Στο 1^ο κεφάλαιο με τίτλο Μουσείο, μάθηση, μουσειοπαιδαγωγική αναφέρεται η έννοια του Μουσείου και η ιστορική του πορεία – εξέλιξη από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Γίνεται μια αναφορά στην Μουσειακή Εκπαίδευση, στα εκπαιδευτικά μουσεία και στον ορισμό της Μουσειοπαιδαγωγικής. Στην συνέχεια αναλύονται οι εκπαιδευτικές θεωρίες μάθησης και τέλος οι Μουσειοπαιδαγωγικές μέθοδοι. Αναλύεται η σχέση Μουσείο / Σχολείο και ο όρος Εκπαιδευτικά Προγράμματα.

Το 2^ο κεφάλαιο με τίτλο Μουσειοπαιδαγωγικά Προγράμματα στην Κύπρο: κριτική παρουσίαση, αναφέρεται στο μάθημα Μουσειακής Αγωγής και στα Εκπαιδευτικά Προγράμματα στην Κύπρο. Ακολουθεί μια παρουσίαση των 18 εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Υπουργείου Παιδείας Μουσειακής και Εικαστικής Αγωγής.

Το 3^ο κεφάλαιο αναφέρεται στα Μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα στην Κύπρο : οι απόψεις των μουσειοπαιδαγωγών, παρουσιάζεται η έννοια της αξιολόγησης, η έρευνά μας, το ερωτηματολόγιο, τα πορίσματα των συνεντεύξεων, οι εισηγήσεις και τα συμπεράσματά μας.

Η μέθοδος έρευνας που ακολουθήσαμε είναι η ποιοτική. Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ήταν οι δομημένες συνεντεύξεις στους μουσειοπαιδαγωγούς που πραγματοποιούν τα εκπαιδευτικά προγράμματα. Έχει γίνει μια παρουσίαση της διαδικασίας της έρευνας που ακολουθήθηκε. Γίνεται αναφορά σε αυτούς που έλαβαν μέρος στην έρευνα και ποιοι αποδεχτήκαν να συμμετάσχουν σε αυτή.

Το κεφάλαιο 4 περιέχει την παρουσίαση και τον σχολιασμό των πορισμάτων/ ευρημάτων που προέκυψαν από τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων και της μελέτης των προγραμμάτων και στο τέλος τις εισηγήσεις για τρόπους βελτίωσής τους.

Το κεφάλαιο 5 περιέχει την βιβλιογραφία και το κεφάλαιο 6 αποτελείται από το παράρτημα που περιλαμβάνει το πρωτόκολλο συνέντευξης και το φωτογραφικό υλικό.

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Η γρήγορη και συνεχής εξάπλωση των νέων τεχνολογιών στις μέρες μας έχει αλλάξει τον τρόπο επικοινωνίας με το κοινό τους σε σημαντικό βαθμό. Μέσα στα πλαίσια των δραστηριοτήτων των μουσείων συμπεριλαμβάνονται και οι μουσειοπαιδαγωγικές μέθοδοι, όπου εμφανίζονται σε εκπαιδευτικές διαδικασίες που πραγματοποιούνται από την υποστήριξη ειδικευμένου προσωπικού των μουσείων, σε δραστηριότητες άμεσης επικοινωνίας γνωστές ως εκπαιδευτικά προγράμματα. Στα πλαίσια της έρευνάς μας διαπιστώσαμε ότι στα μουσεία της Κύπρου υλοποιούνται αρκετά εκπαιδευτικά προγράμματα αλλά η βιβλιογραφία στην οποία βασίζονται για την περιγραφή, τον σχεδιασμό και την οργάνωσή τους είναι πολύ περιορισμένη. Για να αντλήσουμε πληροφορίες για την συγκεκριμένη διατριβή έγινε μια ενδελεχής μελέτη ελληνικών και αγγλικών επιστημονικών βιβλίων σε έντυπη μορφή καθώς και άρθρων συγκεκριμένων έγκριτων ηλεκτρονικών Βάσεων Δεδομένων. Επίσης ανατρέξαμε και σε διάφορους επίσημους ιστότοπους στο διαδίκτυο, οργανισμών που σχετίζονται με τα μουσεία και γενικότερα με τα εκπαιδευτικά προγράμματα, την μουσειοπαιδαγωγική και μουσειακή αγωγή. Για το ερευνητικό κομμάτι της εργασίας μας, που είναι τα εκπαιδευτικά προγράμματα μουσειακής αγωγής του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου, αντλήσαμε πληροφορίες στον ιστότοπο του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου. Επειδή, όπως ήδη προανέφερα, οι βιβλιογραφικές αναφορές που σχετίζονται με το θέμα αυτό είναι ελάχιστες, η συγκεκριμένη εργασία στηρίχτηκε σε ηλεκτρονικές πηγές μέσω διαδικτύου, στην επιτόπια έρευνα και σε συνεντεύξεις με τους μουσειοπαιδαγωγούς που διεξάγουν τα μουσειακά-εκπαιδευτικά προγράμματα.

Μεθοδολογία Έρευνας

Η μεθοδολογική διαδικασία που χρησιμοποιήθηκε για την εκπόνηση της μεταπτυχιακής διατριβής είναι η πιο κάτω: Βιβλιογραφική μελέτη και επισκόπηση σε βιβλία,επιστημονικά άρθρα και ηλεκτρονικά βιβλία. Πραγματοποιήθηκε τηλεφωνική επικοινωνία με τα μουσεία και τους μουσειοπαιδαγωγούς που πραγματοποιούν τα μουσειοεκπαιδευτικά προγράμματα καθώς επίσης και με κάποιους από τους επιθεωρητές Δημοτικής Εκπαίδευσης που έχουν την ευθύνη υλοποίησής τους. Στην συνέχεια ακολούθησε μια επι τόπου επίσκεψη και παρακολούθηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε όλες τις επαρχίες της Κύπρου που διεξάγονται τα προγράμματα και συνεντεύξεις με τις μουσειοπαιδαγωγούς.Ακολούθησε μία αξιολόγηση των υφιστάμενων εκπαιδευτικών προγραμμάτων καθώς και του χώρου και του εξοπλισμού των μουσείων. Παράλληλα γινόταν συνεχής διαδικτυακή έρευνα στον ιστότοπο του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού κυρίως σε ότι αναφέρεται στην μουσειακή αγωγή στην Κύπρο και σταμουσειοεκπαιδευτικά προγράμματα.Στη συνέχεια, προχωρήσαμεσε τηλεφωνικές συνεντεύξεις και ήρθαμε σε επικοινωνία με το προσωπικό των μουσείων και των πινακοθήκων.

Κεφάλαιο 1

Μουσείο, μάθηση και μουσειοπαιδαγωγική

1. 1 Ιστορική αναδρομή της έννοιας του Μουσείου

Η λέξη Μουσείο δεν είχε πάντοτε την ίδια σημασία με σήμερα. Κατά διαστήματα η σημασία και το περιεχόμενο της άλλαζαν (Lewis, 1996).

Τον 16^ο και 17^ο αιώνα η ιδέα του μουσείουσυνήθως είχε να κάνει με τις αριστοκρατικές συλλογές στην Ευρώπη. Σήμερα έχουν αλλάξει δραματικά η ποικιλομορφία και ο ρόλος των μουσείων. Από τη δεκαετία του 1960 και μετά άρχισε να γίνεται κριτική και αυτοκριτική αναφορά σχετικά με την ταυτότητά τους και τη σχέση τους με την κοινωνία(Οικονόμου, 2003 :15).

Στην ελληνική αρχαιότητα το μουσείο ήταν τον ιερό- ναός των Μουσών. Οι Μούσες ήταν οι θεότητες, οι κόρες του Δία και της Μνημοσύνης (ό.π.). Προστάτευαν τις τέχνες, τις επιστήμες, την μουσική, την ποίηση (Παπαϊωάννου,2013).Ωστόσο η λέξη Μουσείο κατά την αρχαιότητα εμφανίζεται μετά τα ελληνιστικά χρόνια, όταν οι ηγεμόνες εντάσσουν και λειτουργούν στην αυλή τους φιλοσοφικές σχολές οι οποίες στεγάζονται σε ιερά κτίσματα αφιερωμένα στις μούσες, οι οποίες θεωρούνταν προστάτιδες των τεχνών. Ταιερά αυτά διακοσμούσαν με έργα τέχνης(Ορφανίδης, 2003). Το σημαντικότερο ή αλλιώς το πρώτο οργανωμένο μουσείο που αναφέρεται στην ιστορία είναι αυτό της Αλεξάνδρειας που είχε ως βασικό του σκοπό την εκπαίδευση καιπεριλάμβανε βιβλιοθήκη, αστεροσκοπείο, αμφιθέατρο και βοτανικό κήπο. (Ορφανίδης,2003 : 17).

Σύμφωνα με την ένωση των Μουσείων της Βρετανίας, το 1984 αποτελεί ορόσημο για τον ορισμό του μουσείου. Έκτοτε ως Μουσείο, μπορεί να χαρακτηριστεί ένας οργανισμός ο οποίος συλλέγει, τεκμηριώνει, διαφυλάσσει, εκθέτει και ερμηνεύει υλικές μαρτυρίες και σχετικές πληροφορίες για το δημόσιο όφελος. (Νάκου, 2001 : 113.)

Ο ορισμός του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM, 2018)¹ είναι αυτός που έχει υιοθετηθεί από πολλά κράτη σε παγκόσμιο επίπεδο και ασχολείται παγκοσμίως με όλες τις λειτουργίες των μουσείων και τη μελέτη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το καταστατικό λοιπόν της ICOM το οποίο υιοθετήθηκε στην 21^η γενική διάσκεψη της Βιέννης στην Αυστρία το 2007 : ορίζει το μουσείο ως ένα μη κερδοσκοπικό, μόνιμο ίδρυμα στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξης της, ανοικτό στο κοινό το οποίο αποκτά, συντηρεί, ερευνά, κοινοποιεί και εκθέτει την υλική και άυλη κληρονομιά της ανθρωπότητας και του περιβάλλοντος του για τους σκοπούς της εκπαίδευσης, της μελέτης και της απόλαυσης. (ICOM, 2015).² Ο ορισμός αυτός που συναντάται διαδικτυακά στο ICOM (2005) μαρτυρεί την αυξανόμενη επίγνωση της σημασίας της εκπαίδευσης. (MacDonald, S. 2012 : 474).

Αν συγκρίνουμε τους δύο ορισμούς της έννοιας Μουσείο, αυτόν της ένωσης Μουσείων Βρετανίας με αυτό του ICOM, παρατηρούμε ότι εκείνος του 1984 παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με του ICOM, δίνοντας έμφαση στις συλλογές και λειτουργίες σχετικές με την επιμέλειά τους αναφέροντας ότι το Μουσείο αποσκοπεί στο δημόσιο όφελος. Σε αυτό τον ορισμό γίνεται αντιληπτή η σημασία του ενεργού ρόλου του ανθρώπου αλλά και η ανάγκη πρόσβασης στα μουσεία από το ευρύ κοινό.

Η Αμερικανική Ένωση Μουσείων ορίζει το μουσείο ως ένας οργανωμένο και μη κερδοσκοπικό οργανισμό με στόχο εκπαιδευτικό ή αισθητικό, με επαγγελματικό προσωπικό που κατέχει και χρησιμοποιεί απτά αντικείμενα τα οποία επιμελείται και εκθέτει στο κοινό με κάποιο τακτό πρόγραμμα. (American Association of Museums, 1973 : 8-9). Κοινό στοιχείο μεταξύ των δύο ορισμών (του προαναφερθέντος και του ICOM) αποτελεί η έμφαση στον μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Ο αμερικανικός ορισμός σχετίζεται με την άποψη αρκετών, ότι τα μουσεία υπάρχουν για αισθητική απόλαυση του ανθρώπου και ότι τον βοηθούν να αναπτύξει την φαντασία του και με την προβολή του αισθητικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα του μουσείου να αποκτήσει γνώσεις κατά την επίσκεψη. Συμπερασματικά, παρατηρείται ότι ως βασικό

¹ Το ICOM συστάθηκε το 1946 από την UNESCO και έχει εθνικές επιτροπές σε περισσότερα από εκατό χρόνια της σύστασής του, το 1946, γίνονται από το ICOM και οι πρώτες διατυπώσεις για τον ορισμό του μουσείου.

² The definition of a museum has evolved, in line with developments in society. Since its creation in 1946, ICOM updates this definition in accordance with the realities of the global museum community. According to the ICOM Statutes, adopted during the 21st General Conference in Vienna, Austria, in 2007: A museum is a non-profit, permanent institution in the service of society and its development, open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits the tangible and intangible heritage of humanity and its environment for the purposes of education, study and enjoyment. The definition is a reference in the international community.

<http://icom.museum/the-vision/museum-definition/> .

προνόμιο ενός Μουσείου αποτελεί το γεγονός ότι είναι ένας οργανισμός ο οποίος προσφέρει άμεση γνώση μέσω των αισθήσεων.

Ιστορική αναδρομή του Μουσείου

Τον 3ο αιώνα π.Χ. ο Πτολεμαίος Σωτήρας ίδρυσε το μουσείο της Αλεξάνδρειας, του οποίου οι συλλογές αποτελούνταν από αγάλματα, ιατρικά και αστρονομικά εργαλεία, καθώς και βοτανικό και ζωολογικό πάρκο. (Καλλούρη Αντωνοπούλου• Κάσσαρης, 1988).

Το Μουσείο από το Μεσαίωνα στην Αναγέννηση μέχρι και τον 19ο αιώνα

Στα μέσα του 15^{ου} αιώνα μέχρι και τον 16^ο αιώνα, μετά τον Μεσαίωνα, την περίοδο δηλ. της Αναγέννησης, ανανεώνονται τα γράμματα και οι τέχνες από την επίδραση του αρχαίου ελληνικού και ρωμαϊκού πολιτισμού στα πλαίσια του κινήματος του Ανθρωπισμού (Ορφανίδη, 2003 : 9). Αυτή λοιπόν την περίοδο η έννοια του Μουσείου εξελίσσεται αφού σημασία δίνεται πλέον στην γνώση εστιασμένη όχι πια στην κοινωνία αλλά στον άνθρωπο που γίνεται τώρα το επίκεντρο των εξελίξεων (ό.π.). Το παλάτι των Μεδίκων στη Φλωρεντία, θεωρείται ο 2^{ος} σημαντικός σταθμός της ιστορικής πορείας των ευρωπαϊκών μουσείων (Νάκου, 2001 : 113). Το συγκεκριμένο μουσείο όπως και τα περισσότερα αναγεννησιακά μουσεία δεν ήταν ανοικτά στο κοινό αλλά απευθύνονταν σ' ένα περιορισμένο κύκλο αρχόντων την εποχής. Τα μουσεία τότε είχαν πολιτικές διαστάσεις καθώς διασυνδέονταν με θέματα εξουσίας (ό.π.).

Από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα παρατηρήθηκε ο μετασχηματισμός των μουσείων από ιδιωτικά ιδρύματα σε εθνικά, κυρίως μετά την Γαλλική Επανάσταση. Τα μουσεία πλέον είχαν εθνικό και αστικό χαρακτήρα και ήταν ανοικτά στο ευρύ κοινό. Για παράδειγμα το Λούβρο λειτούργησε ως σύμβολο της δημοκρατίας (Νάκου, 2001 : 117).

Τα πρώτα αυτά μουσεία κατατάσσονται σε μουσεία τέχνης και αρχαιολογίας, σε μουσεία φυσικής ιστορίας, ναοί των Μουσών και σε ιστορικά μουσεία (Ορφανίδη, 2003 : 10). Κατά τον 19^ο αιώνα τα περισσότερα ευρωπαϊκά μουσεία ήταν πλέον εθνικά. Ανήκαν στο έθνος και προστάτευαν την εθνική κληρονομιά, ιστορία και γνώση (Νάκου, 2001 : 117). Το μουσείο άρχισε να θεωρείται χώρος καλλιέργειας της εθνικής παιδείας, χώρος μάθησης και απόκτησης γνώσης (ό.π.).

Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα ιδρύθηκε το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας το οποίο εύστοχα χαρακτηρίστηκε ως το σχολείο της εθνικής μας παιδείας (Νάκου, 2001 : 124). Η συγκέντρωση, προστασία και έκθεση των αρχαιολογικών ευρημάτων συνδεόταν με την προβολή της εθνικής ιστορίας του κράτους και όλα τα αρχαιολογικά μουσεία της Ελλάδας συμβάλλουν στην προβολή και προστασία της εθνικής κληρονομιάς (Νάκου, 2001 : 122).

20ος - 21ος αιώνας σύγχρονα μουσεία και νέες τεχνολογίες

Ο 20^{ος} αιώνας είναι ο αιώνας της παγκοσμιοποίησης όπου το μουσείο έχει διευρυμένο χαρακτήρα. Εξακολουθεί να δίνει έμφαση στην προβολή και διατήρηση αντικειμένων του παρελθόντος αλλά εστιάζει και στην μάθηση. Εκτός από πινακοθήκες ιδρύονται μουσεία για την λαογραφική, εθνογραφική παράδοση. Κοινός στόχος των μουσείων είναι η μελέτη, η ψυχαγωγία και η μάθηση(Παπαϊωάννου, 2013 : 38).Τον 20^ο αιώνα ιδρύεται η UNESCO και το ICOM, Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων. Τα μέλη του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων -ICOMορίζουν ως Μουσείο, ένα μη κερδοσκοπικό μόνιμο ίδρυμα, στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξης της και ανοικτό στο κοινό, το οποίο αποκτά, συντηρεί, ερευνά, κοινοποιεί και εκθέτει υλικές μαρτυρίες για τους ανθρώπους και το περιβάλλον τους, με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία(Οικονόμου, 2003 : 16).

Τα μουσεία έχουν σκοπό την διαφύλαξη και διατήρηση των συλλογών τους για τις επόμενες γενιές και για να προβάλλουν την πολιτιστική κληρονομιά, τις παραδόσεις και τα έθιμα της κάθε εποχής. Η προβολή των εκθεμάτων στα μουσεία γίνεται συνήθως σε τουρίστες, επισκέπτες, μαθητές, φοιτητές και στον καθένα που επιθυμεί να επισκεφτεί το μουσείο. Με την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών τα μουσεία μπορούν να προβάλλουν πλέον τα εκθέματά τους και σε διεθνές επίπεδο αφού υπάρχει η δυνατότητα της ψηφιοποίησης. Έτσι, τα μουσεία και τα εκθέματά τους μπορούν να είναι προσβάσιμα ανά το παγκόσμιο και δίνουν την ευκαιρία ανάπτυξης της μουσειακής επικοινωνίας μεταξύ κοινού και κοινωνίας. Τα τελευταία χρόνια, τα Μουσεία βρίσκονται σε μια περίοδο μετάβασης και μετασχηματισμού. Η ίδια η έννοια του Μουσείου, ο ρόλος και η προσφορά του στην κοινωνία έχουν αλλάξει ριζικά. Τα σύγχρονα Μουσεία δεν είναι πια απλά μέρη, όπου μπορεί κανείς να ικανοποιήσει μόνο την περιέργειά του, αλλά χώροι που μπορούν να προσφέρουν μοναδικές εκπαιδευτικές ευκαιρίες στην οικοδόμηση της γνώσης(Κόκκοτας, 2005 : 18). Η Hooper-Grenhill υποστηρίζει πως καθοριστικής σημασίας είναι ο εκπαιδευτικός ρόλος των Μουσείων και αυτός από μόνος του είναι ένας σημαντικός λόγος ύπαρξής τους. Ο ρόλος του Μουσείου γενικά είναι να δημιουργεί εκπαιδευτικό υλικό αλληλεπίδρασης, όπου κάποιος μπορεί να διδάσκει ή να διδάσκεται μέσα από τις συλλογές και τα εκθέματα, αλλά και να διαμορφώνει συνθήκες για αβίαστη μάθηση μέσα από ειδικά διαμορφωμένα εκπαιδευτικά προγράμματα. (Κόκκοτας, 2005 : 19).

1. 2.Μουσειακή Εκπαίδευση

Εκπαιδευτικά μουσεία και Μουσειοπαιδαγωγική

Η γενική κατεύθυνση κατά την αρχή της δεκαετίας του 1990 ήταν η υποχρεωτική εκπαίδευση, ενώ στο τέλος του 20^{ου} αιώνα παρατηρήθηκε πως τα Μουσεία αποδέκτηκαν την αρχή ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα όχι μόνο στην πρόσβαση στον πολιτισμό και κατ' επέκταση στην εκπαίδευση, αλλά και σε ένα ενεργό ρόλο στην διαμόρφωσή τους (Hein, H. 2000).

Τα τελευταία χρόνια η εκπαίδευση στα Μουσεία έχει αλλάξει σημαντικά. Ο εκπαιδευτικός ρόλος του Μουσείου εκπληρώνεται μέσω δύο τύπων επικοινωνίας : της μαζικής επικοινωνίας και της διαπροσωπικής επικοινωνίας. Τα Μουσεία, δίνοντας τη δυνατότητα για μαζική και για πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία, έχουν πλέον πολύ σημαντική συνεισφορά στην εκπαίδευση. (Sprock&Perry, 1997 Hein, 1998).

Ο επιστημονικός κλάδος της μουσειοπαιδαγωγικής και οι μελετητές της μάθησης εστιάζουν τα τελευταία χρόνια το ενδιαφέρον τους στα μουσεία ως περιβάλλοντα που κατασκευάζουν μαθησιακές εμπειρίες και στον τρόπο με τον οποίο μαθαίνουν οι επισκέπτες σε αυτά. Η μουσειοπαιδαγωγική αποτελεί ένα ερευνητικό πεδίο καθώς και μια καινοτόμο εκπαιδευτική πρακτική. Αποτελεί πλαίσιο για την υπηρεσία εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στο χώρο του Μουσείου. Αναφερόμαστε σε μια εφαρμοσμένη παιδαγωγική με χώρο δράσης το Μουσείο, χωρίς ωστόσο να περιορίζεται στην αγωγή των παιδιών αλλά αφορά όλες τις κατηγορίες των μουσειακών επισκεπτών (Νικονάνου, 2010 : 15.)Ο εκπαιδευτικός ρόλος των Μουσείων είναι τώρα ευρύτερα κατανοητός για να περιλάβει εκθέσεις, εκδηλώσεις και βιωματικά εργαστήρια.Το έργο του εκπαιδευτικού Μουσείου έχει επεκταθεί και τώρα μπορεί να περιλαμβάνει ομαδικές εκθέσεις και τη διεξαγωγή μελετών από επισκέπτες, καθώς και τη διαχείριση και την παροχή εκπαιδευτικών συνεδριών (Hooper- Greenhill, 1999).

Η μουσειοπαιδαγωγική εξετάζει τις παιδαγωγικές και μουσειολογικές αρχές και τους όρους που διέπουν την πολιτιστική και εκπαιδευτική πολιτική των μουσείων και καθορίζουν το πλαίσιο για τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων που αποσκοπούν στο να καλλιεργούνται τα άτομα και οι κοινωνικές δεξιότητες για πολύπλευρη δημιουργική αξιοποίηση του υλικού πολιτισμού γενικά και των μουσείων ειδικότερα (Νάκου,

2001 : 183). Πρόκειται για το διεπιστημονικό πεδίο μελέτης στο οποίο εμπεριέχονται τάσεις της σύγχρονης παιδαγωγικής που αφορούν στη μη τοπική εκπαίδευση, τις μουσειολογικές θεωρητικές προσεγγίσεις και τις θεωρίες του υλικού πολιτισμού καθώς επίσης και θεωρίες επικοινωνίας και μάρκετινγκ (Νικονάνου, 2015 : 16). Η μουσειοπαιδαγωγική ως λειτουργία θα μπορούσε να θεωρηθεί ο συνδυασμός κριτικής μεταξύ μουσείου και σχολείου που διατυπώνει ένα ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό απόψεων για τους σκοπούς και τις λειτουργίες της. Οι συλλογές ενός μουσείου αποσκοπούν στην μόρφωση και την ψυχαγωγία. (Δάλκος, 2000 : 17). Σύμφωνα με τον Taylor (1993) η εμπειρία των μαθητών που συμμετέχουν σε ΕΠ πρέπει να είναι συνδυασμός πρακτικής, θεωρητικής και κριτικής εργασίας, ενώ η έρευνα του Downing' δείχνει ότι οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι ο σκοπός της διδασκαλίας στα μουσεία είναι να αναπτύξουν δεξιότητες που σχετίζονται με τη δημιουργικότητα, την επικοινωνία και την έκφραση (Watts, 2005 : 250).

1.3 Εκπαιδευτικές θεωρίες μάθησης

Σύμφωνα με έρευνες που έχουμε μελετήσει παρατηρείται πως έχουν αξιοποιηθεί διάφορες εκπαιδευτικές θεωρίες στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες των μουσείων.

1.3.1 Η προσέγγιση του διδακτισμού

Η θεωρία αυτή υποστηρίζει τη ρεαλιστική προσέγγιση στη γνώση και στη παθητική διαδικασία στη μάθηση. Το μάθημα είναι μονοθεματικό και οργανωμένο ως ένα είδος διάλεξης ή ένα είδος αφήγησης το οποίο δεν εμπεριέχει εναλλακτικές προσεγγίσεις ή αντικρουόμενα επιχειρήματα στην εξέλιξή του (Φιλιππουπολίτη, 2015). Στην περίπτωση του διδακτισμού δίνεται έμφαση στη μεθοδολογία και όχι στην ιδιαιτερότητα και τις μαθησιακές ανάγκες του κάθε εκπαιδευόμενου. Η συγκεκριμένη θεωρία δεν ευνοεί την μάθηση στο μουσείο. Σύμφωνα με τα πιο πάνω η θεωρία του διδακτισμού μπορεί να έχει θετικά αποτελέσματα αν το κοινό αποτελείται από άτομα με παρόμοια ενδιαφέροντα σε επίπεδο γνώσης και κατανόησης. Αντίθετα όταν το κοινό αναζητά μοναδικές εμπειρίες και συμμετοχή στη διαμόρφωσή τους η διδακτική προσέγγιση δεν είναι κατάλληλη (Black, 2009 : 167-168).

1.3.2 Η προσέγγιση του συμπεριφορισμού

Σε αυτή την εκπαιδευτική θεωρία η διαδικασία μάθησης χαρακτηρίζεται από την επανάληψη και την επιβράβευση των σωστών απαντήσεων του υποκειμένου παρόλο που υπάρχουν πολλαπλές αναγνώσεις της αλήθειας και της πραγματικότητας εκ μέρους του

επισκέπτη. Ο μαθητής δεν γνωρίζει αλλά συμμετέχει σε μια σχέση ερεθίσματος- αντίδρασης προς τον εκπαιδευτή, ώστε να κατακτήσει τη γνώση αυτή. Τόσο ο διδακτισμός όσο και ο συμπεριφορισμός δεν προσλαμβάνουν την επιρροή του κοινωνικού, πολιτισμικού πλαισίου στη διαδικασία της μάθησης, αλλά αυτή διεκπεραιώνεται σε απομόνωση, χωρίς να τίθεται ζήτημα για την ύπαρξη πολλών ερμηνειών ή πεποιθήσεων για ένα θέμα. Ο συμπεριφορισμός επίσης θεωρεί ότι η συμπεριφορά των υποκειμένων μπορεί να μετρηθεί και να κωδικοποιηθεί μέσα από ποσοτικά κριτήρια (MacDonald, S. ,2012 : 478.)

1.3.3 Η θεωρία της Ανακάλυψης

Η θεωρία αυτή υποστηρίζει ότι η μάθηση είναι μια ενεργητική διαδικασία. Όταν παρέχεται το κατάλληλο υλικό στα παιδιά τότε ανακαλύπτουν μόνα τους την προκαθορισμένη γνώση. Το υλικό είναι σχεδιασμένο με τέτοιο τρόπο ώστε να οδηγούνται στα συγκεκριμένα συμπεράσματα. Έτσι η θεωρία της ανακάλυψης υποστηρίζει τη ρεαλιστική προσέγγιση στη γνώση, όπου το υποκείμενο μέσα από τις δράσεις ανακάλυψης, οδηγείται σε προκαθορισμένες απαντήσεις για την πραγματικότητα και τον κόσμο (Νάκου, 2001 : 190). Πρωταγωνιστής είναι ο μαθητευόμενος και οι ιδιαιτερότητές του, ο άνθρωπος μαθαίνει μέσα από τη διερεύνηση-ανακάλυψη μέσα από την επίλυση προβλημάτων με το δικό του μοναδικό τρόπο (Παπαϊωάννου, 2010 : 26).

1.3.4 Θεωρία του κονστρουκτιβισμού

Η θεωρία του κονστρουκτιβισμού είναι ιδεαλιστική. Οι νέες ιδέες κατασκευάζονται από το υποκείμενο με ενεργητικό τρόπο μέσα σε μια αλληλεπίδραση με το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον, όπου το υποκείμενο αναστοχάζεται τις εμπειρίες του (Black, 2009). Ο Heip εξηγεί ότι αυτή η προσέγγιση συμβαίνει αναπόφευκτα στο υποκείμενο ανεξάρτητα από τις όποιες προσπάθειες μας να το εμποδίσουμε (Black, 2009 : 178). Η κονστρουκτιβιστική θεωρία υποστηρίζει πως η μάθηση αποκτάται από τη συνεχή αλληλεπίδραση του παιδιού με το κοινωνικό του περιβάλλον. Ο εκπαιδευτικός αποτελεί το μέσο διευκόλυνσης και ενίσχυσης ώστε το παιδί να οδηγηθεί στην ενεργητική μάθηση. Ο ρόλος του μουσειοπαιδαγωγού αποτελεί το συνδετικό κρίκο ανάμεσα στο θέμα της έκθεσης του μουσείου με τις προσωπικές εμπειρίες των παιδιών (Trimis, 2009). Συνοπτικά ο κονστρουκτιβισμός αναγνωρίζει και παραδέχεται ότι το μουσείο προσφέρει ποικίλες ερμηνείες, χωρίς να εκθέτει μόνο μια αλήθεια και επιτρέπει την προσωπική οικειοποίηση των μηνυμάτων των εκθεμάτων και την υποκειμενική μετάφρασή τους (Νικονάνου, 2015).

1.3.5 Η θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης

Αυτή η θεωρία εστιάζει στην ψυχολογία του μαθητεύομένου. Ο Gardner υποστηρίζει πως η νοημοσύνη δεν είναι μια μονοδιάστατη έννοια αλλά ο νους για να μπορέσει να κατανοήσει τον κόσμο, τον οποίο προσεγγίζει πλουραλιστικά. Ο ίδιος διακρίνει την νοημοσύνη σε 8 τύπους που διαθέτουν όλοι οι άνθρωποι. Οι εκπαιδευτικοί των μουσείων θέλοντας να προσελκύσουν περισσότερους επισκέπτες σχεδιάζουν εκπαιδευτικά προγράμματα που καλύπτουν κάθε μορφής νοημοσύνης (Φιλιππουπολίτη, 2015 : 34-37-38). Ιδιαίτερα οι μουσειοπαιδαγωγοί έχουν την δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν όλους τους τύπους ευφυΐας κυρίως μέσω των αισθήσεων (Οικονόμου, 2003).

1.3.6 Η θεωρία της ροής ή της ψυχολογίας της βέλτιστης εμπειρίας

Το άτομο επενδύει την ψυχική του ενέργεια σε μια δραστηριότητα και παραμένει συγκεντρωμένο σε αυτή αν αυτή του δίνει μια ποιοτική εμπειρία. Το άτομο ωθούμενο από επιβράβευση ή είτε από περιέργεια είναι διατεθειμένο να αφοσιωθεί ψυχικά σε μια δραστηριότητα, εφόσον νιώσει μεγάλο ενδιαφέρον γι' αυτή, με αποτέλεσμα να βρεθεί σε μια κατάσταση ροής μιας θετικής κατάστασης του πνεύματος όπου το άτομο χάνει την αίσθηση του χρόνου δεν νιώθει κόπωση αλλά ψυχαγωγείται. Το άτομο πρέπει να είναι ικανό να συμμετέχει σε δραστηριότητες για να μην χάσει το ενδιαφέρον του γι' αυτές (Φιλιππουπολίτη, 2015 : 34-38).

1.4 Μουσειοπαιδαγωγικές Μέθοδοι

Οι μουσειοπαιδαγωγικές μέθοδοι επικεντρώνονται στη μάθηση, τη ψυχαγωγία, τη συμμετοχή, την εμπειρία, την προσωπική έκφραση και τη δημιουργία. Οι εκπαιδευτικές θεωρίες εμπλουτίζουν τις μεθόδους τις οποίες χρησιμοποιεί η μουσειοπαιδαγωγική. Εφαρμόζονται σε δραστηριότητες όπως είναι τα εκπαιδευτικά προγράμματα. Η εφαρμογή τους εξαρτάται από την α) ομάδα στόχο, β) το χώρο υλοποίησης, γ) την εκπαιδευτική στοχοθεσία και δ) την επικοινωνιακή διάσταση. (Νικονάνου, 2015 : 51-53).

1.4.1 Η μέθοδος της αφήγησης

Η μέθοδος της αφήγησης λαμβάνει στο μουσείο διαφορετικές μορφές και εφαρμόζεται σε διαφορετικές δραστηριότητες. Η μέθοδος χαρακτηρίζεται από την παθητική στάση του επισκέπτη, καθώς δεν έχει δυνατότητες προσωπικής έκφρασης και παρέμβασης στο σενάριο της αφήγησης. Υπάρχει έλλειψη αλληλεπίδρασης μεταξύ των επισκεπτών και μειωμένη

αλληλεπίδραση με τον εμπυχωτή. Τη μέθοδο της αφήγησης εφαρμόζουν η ξενάγηση και η διήγηση ιστοριών που εφαρμόζονται σε εκπαιδευτικό πρόγραμμα (Νικονάνου, 2015 : 53-57).

1.4.2 Η Μαιευτική μέθοδος

Η μαιευτική μέθοδος θεωρείται η πιο χαρακτηριστική μουσειοπαιδαγωγική μέθοδος καθώς συνδέεται και υποστηρίζεται από την ίδια τη φύση των μουσειακών αντικειμένων και τις δυνατότητες προσέγγισής τους (Μπούνια και Νικονάνου, 2008). Στους χώρους των μουσείων η έννοια του αντικειμένου μπορεί να ερμηνευτεί με μια ευρεία έννοια που να περιλαμβάνει εκτός από τα αυθεντικά μουσειακά εκθέματα ή διαδραστικά κατασκευασμένα εκθέματα και στοιχεία των ερμηνευτικών συστημάτων λεζάντες, φωτογραφίες κ.ά. που υπάρχουν στο εκθεσιακό περιβάλλον ή δημιουργούνται για την εκπαιδευτική επεξεργασία της στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Συνήθως η μέθοδος αυτή εφαρμόζεται σε δύο είδη δραστηριοτήτων τις εκπαιδευτικές ξεναγήσεις και τις συζητήσεις. Ιδιαίτερο στοιχείο που χαρακτηρίζει την μέθοδο αυτή είναι η εισαγωγή στοιχείων διαλόγου στην παραδοσιακή ξενάγηση με στόχο την ανάδειξη της επικοινωνιακής διάστασης των εκθεμάτων και των μουσειακών χώρων γενικότερα και την ενεργητική προσέγγισή τους από τους επισκέπτες που είναι αποτελεσματική (Νικονάνου, 2015 : 57-64).

1.4.3 Ανακαλυπτική μέθοδος

Η ανακαλυπτική μέθοδος εφαρμόζεται σε παιχνίδια εξερεύνησης του χώρου / εκθεμάτων του μουσείου και γίνεται είτε ατομικά είτε σε ομάδες που περιηγούνται ελεύθερα στο χώρο. Στηρίζεται στη χρήση εκπαιδευτικού υλικού όπως αντίγραφα εκθεμάτων, φωτογραφίες γι' αυτό έχει χαρακτηριστικά έμμεσης επικοινωνίας. Χρησιμοποιεί τον μουσειακό χώρο ως περιβάλλον μάθησης που στοχεύει στην επικοινωνία χωρίς τη διαμεσολάβηση εμπυχωτών ή άλλου ειδικευμένου προσωπικού. Η μέθοδος αυτή εφαρμόζεται σε παιχνίδια εξερεύνησης είτε ως στάδιο εκπαιδευτικού προγράμματος είτε ως αυτόνομη εκπαιδευτική διαδικασία (Hein, 1998 : 30-33).

1.4.4 Βιωματικές – Δημιουργικές Μέθοδοι

Οι βιωματικές- δημιουργικές μέθοδοι αποτελούν βασικό εργαλείο της μουσειοπαιδαγωγικής πράξης κινούμενες σε δύο καθοριστικές για το σύγχρονο μουσείο εκπαιδευτικές παραμέτρους α) της εμπειρίας και β) της δημιουργικής έκφρασης. Οι δραστηριότητες αυτές συνδέουν τη μουσειοπαιδαγωγική με την αισθητική αγωγή, τη

θεατροπαιδαγωγική, και τη μουσικοπαιδαγωγική, εντάσσοντας δημιουργικά τις τέχνες στην προσέγγιση και βίωση της μουσειακής πραγματικότητας. Η βιωματική μάθηση είναι βαθιά ριζωμένη στη φιλοσοφία της μουσειοπαιδαγωγικής πράξης και συνδέεται με την ανάπτυξη της μουσειοπαιδαγωγικής ιστορικά (Νικονάνου, 2015 : 67-75).

1.5 Μουσείο και σχολείο / Εκπαιδευτικά Προγράμματα

Το μουσείο έχει αρκετές ιδιότητες όπως είναι η συμβολή του στην εκπαίδευση και στην πνευματική καλλιέργεια των ανθρώπων όλων των ηλικιών. Τα τελευταία χρόνια στα μουσεία πραγματοποιούνται εκπαιδευτικά προγράμματα για σχολεία και οικογένειες με στόχο την επιμόρφωση και εξοικείωση του κοινού με το μουσειακό χώρο. Με τα νέα εκπαιδευτικά προγράμματα που πραγματοποιούνται καθημερινά, τα μουσεία καταβάλλουν προσπάθειες ώστε να εμπλουτίσουν με εκπαιδευτικό υλικό τις εκθέσεις τους με στόχο αυτές να είναι ελκυστικές και πιο κατανοητές από το ευρύ κοινό (Χρόνη &Κάκουρου Γ. 2006).

Ένα μουσειοεκπαιδευτικό πρόγραμμα θεωρείται η οργανωμένη επίσκεψη μιας ολιγομελούς ομάδας με κοινά χαρακτηριστικά. Οι σχολικές τάξεις συνήθως αποτελούνται από 20-25 μαθητές οι οποίοι έχουν κοινό πρόγραμμα μαθημάτων και μέσω του σχολείου τους μπορούν να επισκεφτούν το μουσείο οργανωμένα με την εποπτεία των εκπαιδευτικών τους. Τα προγράμματα αυτά δομούνται με βάση συγκεκριμένους στόχους, έχουν καθορισμένη διάρκεια περίπου 1-3 ώρες, πραγματεύονται συγκεκριμένα θέματα και αναφέρονται σε μουσειακά αντικείμενα ή μουσειακές θεματικές ενότητες (Παπαϊωάννου, 2013 : 48). Περιλαμβάνουν δραστηριότητες που βασίζονται στον διδακτισμό, διάλεξη και στη δεικτική μέθοδο αλλά συνεχώς προσπαθούν να εντάξουν και άλλες δραστηριότητες βασισμένες σε άλλες θεωρίες και προσεγγίσεις της μάθησης όπως ο συμπεριφορισμός και η θεωρία της ανακάλυψης (ό. π.).

Γίνονται αρκετές προσπάθειες εκ μέρους των μουσείων για συνεργασία με τα σχολεία με στόχο την αύξηση των επισκέψεων και τη βελτίωση της εκτίμησης και του κύρους των μουσείων από το κοινό. Τα μουσεία, με την οργάνωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων δεν στοχεύουν να υποκαταστήσουν τη σχολική εκπαιδευτική διαδικασία και τον εκπαιδευτικό, αντίθετα δίνουν τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να «εκμεταλλεύονται» τα θέματα που παρουσιάζονται στις μουσειακές εκθέσεις και να τα αξιοποιούν κατάλληλα, σύμφωνα με τις δικές τους επιδιώξεις. Τα σύγχρονα μουσεία, στοχεύουν στην παροχή εκπαιδευτικού έργου. Κάποιοι από τους στόχους που έχουν τα μουσεία που σχετίζονται με την εκπαίδευση και την επιστημονική έρευνα παραμένουν σημαντικοί και επιδιώκονται από τους υπεύθυνους κάθε μουσείου (Δάλκος, 2000 : 15).

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα που εφαρμόζονται στα μουσεία είναι ένας εναλλακτικός τρόπος επίσκεψης για μια αποδοτική και δημιουργική προσέγγιση των εκθεμάτων (Ζαφειράκου,

A. 2000 : 23). Σκοπός του εκπαιδευτικού προγράμματος είναι να μεταβάλει την επίσκεψη των παιδιών στο μουσείο σε μια ευχάριστη, βιωματική και εποικοδομητική διαδικασία μάθησης. Κατά την επίσκεψη ενεργοποιείται το ενδιαφέρον των παιδιών και καλλιεργείται ο σεβασμός και η εκτίμηση τους για την ιστορία, την τέχνη και την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου τους (ό.π.)

Η συνεργασία σχολείου-μουσείου ήταν μοιραία και αναπόφευκτη. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα που εφαρμόζονται τις τελευταίες δεκαετίες στον τόπο μας δεν είναι μαθήματα αλλά παιχνίδια παρατηρητικότητας, φαντασίας, οξυδέρκειας και ευστροφίας που φέρνουν εκπληκτικά αποτελέσματα σε ότι αφορά τη μάθηση (Hooper- Greenhill E., 1994 : 102). Τα τελευταία χρόνια το ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για δραστηριότητες εντός των μουσείων αυξάνεται προοδευτικά, γεγονός που αποδεικνύεται από την τάση οργάνωσης και ανάπτυξης όλο και περισσότερων εκπαιδευτικών προγραμμάτων που απευθύνονται σε μαθητές, εκ μέρους των εκπαιδευτικών τμημάτων των μουσείων. Με την εδραίωση ενός κλίματος ανάπτυξης σχέσεων εμπιστοσύνης και συνεργασίας μεταξύ μουσείων και σχολείων άρχισε να συνειδητοποιείται η ανάγκη προσαρμογής των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στις απαιτήσεις των εκπαιδευτικών και του περιεχομένου του σχολικού προγράμματος. Με βάση μια γενική εκτίμηση της κατάστασης που επικρατεί σήμερα διαπιστώνεται ότι εμφανίζονται πολλές αδυναμίες έτσι απαιτείται καλύτερος σχεδιασμός και βαθύτερη γνώση, τουλάχιστον από παιδαγωγική άποψη αλλά και βελτίωση του όλου συστήματος, από άποψη σκοπών και περιεχομένου (Κόκκινος, 2002 : 167).

Κατά τον σχεδιασμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, υπάρχουν διάφορα προβλήματα όπως η έλλειψη συνεργασίας για κοινό προγραμματισμό μεταξύ σχολείου και μουσείου, η έλλειψη ενθουσιασμού των παιδιών για τη μουσειακή αγωγή, η πραγματοποίηση επισκέψεων στα μουσεία απροετοίμαστα και απρογραμματίστα. Η απροθυμία και η έλλειψη εξειδίκευσης των εκπαιδευτικών, αλλά και η απουσία κατάλληλων αιθουσών και εκπαιδευμένου προσωπικού στα μουσεία (Δάλκος, 2000). Για την σωστή επιτυχία των προγραμμάτων αυτών χρειάζονται οι κατάλληλες προϋποθέσεις οι οποίες είναι ο σωστός σχεδιασμός του, η συνεργασία μουσείου-σχολείου και η κατάλληλη προετοιμασία των εκπαιδευτικών. Χρειάζεται επίσης για την βελτίωση των μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων περισσότερη έρευνα και επιστημονική γνώση (Κόκκινος, 2002 : 167).

Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα συναρτάται με α) θεματική προσέγγιση, β) με την προσαρμογή στις ανάγκες και δυνατότητες του κοινού, γ) τη σύνδεση με το αναλυτικό πρόγραμμα, δ) με τις δυνατότητες και τους περιορισμούς του χώρου (Ραΐση-Βολανάκη,1996).

Οι δραστηριότητες που πραγματοποιούνται συνήθως στα εκπαιδευτικά προγράμματα είναι οι εξής : 1) συνεργασία μεταξύ μουσείων, 2) ξενάγηση και διδασκαλία στο μουσείο, 3) προσφορά μαθημάτων- σεμιναρίων για πρακτικές- δημιουργικές δραστηριότητες (ζωγραφική, φωτογραφία), 4) δραστηριότητες εκτός μουσείου, 5) συμμετοχή στον σχεδιασμό των εκθέσεων, 6) κατάρτιση φυλλαδίων στα εκπαιδευτικά ιδρύματα, 7) έκδοση θεματικών οδηγιών και περιοδικού, 8) σχεδιασμός και πραγματοποίηση διδακτικών εκθέσεων, 9) εξωσχολικές δραστηριότητες για παιδιά, 10) δραστηριότητες ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των μουσειοπαιδαγωγών και την οικονομική δυνατότητα: διαλέξεις, χρήση υπολογιστών, ομάδες εργασίας, δραστηριότητες με καλλιτέχνες, δραματοποίηση, προβολές ταινιών, μουσικές εκδηλώσεις (Κουβέλη, 2000).

Έτσι καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι στα εκπαιδευτικά προγράμματα των Μουσείων διαμορφώνεται ένα πλαίσιο που συνδυάζει την ψυχαγωγία, με τη μάθηση ενώ εφαρμόζονται οι έμμεσες μέθοδοι προσέγγισης της γνώσης, η ομαδική εργασία και η διερεύνηση με την ενεργό συμμετοχή των παιδιών, χωρίς την πίεση της κατάκτησης της διδακτέας ύλης, της επίτευξης των μαθησιακών στόχων και το ανταγωνιστικό περιβάλλον του σχολείου. Μέσω των εκπαιδευτικών προγραμμάτων τα Μουσεία δίνουν έμφαση όχι μόνο στην πληροφόρηση, αλλά και στην ψυχαγωγία του μικρού επισκέπτη επιχειρώντας να κερδίσουν μελλοντικούς επισκέπτες μέσω της ανάπτυξης μιας ευχάριστης πρώτης συνάντησης και σχέσης. (Hein, 1998).

Κεφάλαιο2

Μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα στην Κύπρο : κριτική παρουσίαση

Η άσκηση οργανωμένης μουσειακής αγωγής στην Κύπρο ξεκίνησε τις τελευταίες δεκαετίες. Μέχρι τότε, τα μουσεία ήταν συνδεδεμένα με πολιτικές που σχετίζονταν με την εκπαίδευση και την παιδεία. Οι εκπαιδευτικοί και πολιτιστικοί οργανισμοί στην Κύπρο πρόβαλαν τις εθνικές προτεραιότητες του νησιού. Τα μουσεία και τα σχολεία είχαν σκοπό πολιτικές και εκπαιδευτικές σκοπιμότητες που παρουσίαζαν την εθνική ταυτότητα, την ιστορία του τόπου μας και την διαπαιδαγώγηση των επόμενων γενεών διδάσκοντας και υπενθυμίζοντας τους συγκεκριμένα γεγονότα (Papadakis, 2008 : 5, Stylianos Lambert 2011 :161-191).

Όπως μας υποδεικνύει ο Γενεθλίου (2003) στην έρευνά του, η μουσειακή εκπαίδευση ξεκίνησε το 1996 με εκπαιδευτικά προγράμματα σε μουσεία που συνεχίζονται μέχρι και σήμερα αλλά τα προγράμματα αυτά επιδέχονται επέκταση και βελτίωση. Η άποψη αυτή ενισχύεται και από τα ευρήματα της έρευνας του Τρύφωνος (2006) από τα οποία προέκυψε ότι η πλειοψηφία των γονέων στην Κύπρο δεν επισκέπτεται σχεδόν ποτέ τα μουσεία ή τις γκαλερί και τις εκθέσεις τέχνης. Σύμφωνα με τον Τρίμη και Σάββα (2004 : 20) οι επισκέψεις σε μουσεία και γκαλερί είναι πολύ περιορισμένες στην Κύπρο και αποτελούνται ως επί το πλείστον από «ταξίδια» σχολικού πεδίου χωρίς προηγούμενη προετοιμασία ή προβληματισμό. Επιπλέον, ο Γενεθλίου αναφέρει ότι η ανάπτυξη της μουσειακής εκπαίδευσης στην Κύπρο είναι ακόμα σε αρχικά στάδια (Γενεθλίου, 2003 : 134). Ο Παπανικολάου παρατηρεί επίσης, πως τα μουσεία στην Κύπρο ακόμα δεν είναι σε θέση να καλύψουν όλες τις εκπαιδευτικές ανάγκες των σχολείων παρά μόνο ένα αριθμό από αυτές(Παπανικολάου, 2003 :5).

Σύμφωνα με τα όσα αναρτώνται στην ιστοσελίδα της Μουσειακής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου και σε συνάρτηση με τα όσα μας είπε η πρόεδρος της Μουσειακής Αγωγής, τα Εκπαιδευτικά Προγράμματα Μουσειακής Αγωγής εγκαινιάστηκαν και πρωτοεφαρμόστηκαν τον Σεπτέμβρη του 1996, στην Πάφο σε συνεργασία με το Τμήμα Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Συγκοινωνιών και Έργων, την Κυπριακή Ομοσπονδία Φίλων των Μουσείων και το Πολιτιστικό κέντρο του Ομίλου Λαϊκής Τράπεζας. Την επόμενη χρονιά το 1997, λειτούργησαν τα προγράμματα Μουσειακής Αγωγής στην Λεμεσό και μετά από δύο χρόνια, το 1999 στην Λάρνακα και Λευκωσία. Το 2009 εφαρμόστηκαν προγράμματα Μουσειακής Αγωγής στην ελεύθερη Αμμόχωστο- Αγία Νάπα και το 2002 στην

ΒάσαΚουλιανίου.³Παράλληλα εφαρμόζονται από το 2004 εκπαιδευτικά προγράμματα Μουσειακής Αγωγής με έμφαση στις Εικαστικές Τέχνες στην Κρατική Πινακοθήκη Σύγχρονης Κυπριακής Τέχνης στην Λευκωσία, το 2007 στο Βυζαντινό Μουσείο της Λευκωσίας, από το 2008 στη Δημοτική Πινακοθήκη Λεμεσού και από το 2013 στην Δημοτική Πινακοθήκη Πάφου.

Τα Εκπαιδευτικά Προγράμματα πραγματοποιούνται σήμερα με την στήριξη των Πολιτιστικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού. Σχεδιάζονται από ειδικά καταρτισμένους εκπαιδευτικούς σε συνεργασία με τους επιθεωρητές δημοτικής εκπαίδευσης και τους εφόρους των μουσείων. Εφαρμόζονται από τους συμβούλους με την εποπτεία των επιθεωρητών δημοτικής εκπαίδευσης (ό.π.).

Ο ρόλος της Μουσειακής Αγωγής στην Κύπρο είναι η καλλιέργεια στον μέγιστο βαθμό των στόχων του σχολείου και της κουλτούρας των παιδιών και των εκπαιδευτικών για επίσκεψη σε μουσεία, και του σεβασμού της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου μας. Ο σχεδιασμός των μουσειακών εκπαιδευτικών προγραμμάτων προσφέρει στους εκπαιδευτικούς άριστα δομημένες θεματικές ενότητες για δημιουργική αξιοποίησή τους στο περιβάλλον του σχολείου και δημιουργική αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων, μουσείων, μνημείων του τόπου μας.

Για τη αποτελεσματικότερη εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος απαιτούνται τα τρία πιο κάτω βασικά στάδια : Α) πριν από την επίσκεψη- προετοιμασία στο σχολείο, συγκέντρωση πληροφοριών για το μουσείο και ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος των μαθητών μέσα από ποικίλες δραστηριότητες. Β) κατά την επίσκεψη στο μουσείο : Αρχικά γίνεται η υποδοχή, η επεξήγηση του τρόπου λειτουργίας του μουσείου και η επεξήγηση των κανόνων συμπεριφοράς του κοινού σε αυτό. Ακολουθεί η εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος με ενεργό συμμετοχή των παιδιών. Γ) μετά την επίσκεψη : Οργάνωση και παρουσίαση δραστηριοτήτων και εργασιών στο σχολείο και στην κοινότητα εκ μέρους των μαθητών και των εκπαιδευτικών για σκοπούς ανατροφοδότησης . Οι εκπαιδευτικοί αξιοποιούν τη μουσειακή εμπειρία των μαθητών και τους ενθαρρύνουν και παροτρύνουν να προχωρήσουν στην παραγωγή δημιουργικών εργασιών / έργων με σκοπό την παρουσίαση τους τόσο εντός όσο και εκτός της

³http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/istoriki_anadromi.html

σχολικής τους μονάδας με κορύφωση των δραστηριοτήτων κατά την εβδομάδα Μουσειακής Αγωγής.⁴

Σύμφωνα με τα όσα καταγράψαμε πιο πάνω παρατηρούμε πως τα παιδιά μετά την επίσκεψή τους στο μουσείο επεκτείνουν την μουσειακή εμπειρία για γνωριμία και με άλλους αρχαιολογικούς, μουσειακούς, μνημειακούς, πολιτισμικούς χώρους είτε στο περιβάλλον του σχολείου της κοινότητας και αναλαμβάνουν δράσεις όπως π.χ η υιοθέτηση ενός μνημείου. Οι εκπαιδευτικοί επίσης, αξιοποιούν τα μουσεία / μνημεία και τις συλλογές τους ως αφορμή για να δομήσουν και να επιχειρήσουν νέα εκπαιδευτικά προγράμματα.

⁴http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/istoriki_anadromi.html

2. Εκπαιδευτικά Προγράμματα Υπουργείου Παιδείας Κύπρου

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα Μουσειακής Αγωγής οργανώνονται υπό την αιγίδα και τη στήριξη του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού. Πραγματοποιούνται σε όλες τις πόλεις της Κύπρου σε συνεργασία με το Τμήμα Αρχαιοτήτων, το Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο, τη Λεβέντειο Πινακοθήκη στην Λευκωσία, το ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' στην Λευκωσία, το Δημοτικό Μουσείο Thalassa στην Αγία Νάπα, την Π.Ο.Ε.Δ. και την κοινότητα ΒάσαςΚουλιανίου.

Τα Εκπαιδευτικά προγράμματα σχεδιάζονται και οργανώνονται με βάση τους στόχους του Αναλυτικού Προγράμματος, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, τους περιορισμούς και τις δυνατότητες του χώρου και του χρόνου στα πλαίσια των οποίων υλοποιούνται. Η εφαρμογή τους στηρίζεται στη βιωματική μάθηση και την διαθεματική προσέγγιση που επιτυγχάνεται μέσα από την παρατήρηση, την εξερεύνηση, την ανακάλυψη και το θεατρικό παιχνίδι. Κατά τη σχολική χρονιά που μας πέρασε καθώς και κατά τη φετινή χρονιά λειτουργούν συνολικά 18 εκπαιδευτικά προγράμματα Μουσειακής Αγωγής τα οποία θα αναλύσουμε πιο κάτω. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα όπως μας ανέφεραν οι μουσειοπαιδαγωγοί, ακολουθούν τρία βασικά στάδια για την σωστή εφαρμογή τους.

Στη συνέχεια θα επιχειρήσουμε μια περιγραφή των ΕΠ, στην οποία θα αναλύσουμε τους στόχους, τα στάδια και τις δραστηριότητες που ακολουθούν οι μουσειοπαιδαγωγοί για να υλοποιήσουν επιτυχώς τα προγράμματα αυτά. Τις πληροφορίες αυτές τις αντλήσαμε από την ιστοσελίδα του ΥΠΠ και από τις συνεντεύξεις με μουσειοπαιδαγωγούς που πραγματοποιήσαμε.

2.1. Τίτλος Μουσειοεκπαιδευτικού Προγράμματος (ΜΠ) « Ο κόσμος της Κύπρου »

2.1.1 Χώρος Διεξαγωγής :Λεβέντειος Πινακοθήκη

2.1.2 Σχολικές Τάξεις που απευθύνεται: Μαθητές Γ' τάξης Δημοτικού Σχολείου,

Διάρκεια: 1 ώρα και 30 λεπτά.

2.1.3 Στόχοι του προγράμματος:

- Τα παιδιά να εξοικειωθούν με τον χώρο της πινακοθήκης και με τα μέσα τεχνολογίας που θα χρησιμοποιήσουν (συσκευές ακοής, ηχητικών κειμένων / tablet).

- Να μπορούν να παρατηρούν ένα ζωγραφικό πίνακα και να αναφέρουν τους προβληματισμούς τους.
- Να μπορούν να εντοπίζουν διάφορα στοιχεία του πίνακα με την υλοποίηση δραστηριοτήτων που τους ορίζει το βιβλιαράκι δραστηριοτήτων που τους διανέμεται από την μουσειοπαιδαγωγό.
- Να κάνουν έρευνα και να εντοπίζουν τις συνήθειες και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων της αγροτικής Κύπρου στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.
- Να χρησιμοποιούν τις διάφορες αισθήσεις τους και να μπορούν να αναγνωρίζουν ήχους, γεύσεις, μυρωδιές, υφές και εικόνες, μέσα σε ένα ζωγραφικό πίνακα.
- Να βάζουν τη φαντασία τους και να αναφέρουν το περιεχόμενο αυθεντικών περιγραφών από το βιβλίο « Αφήγηση» του Α. Διαμαντή, που αναφέρεται στις ενδυμασίες φιγούρων του έργου.
- Να εντοπίζουν τις αλλαγές και την πορεία ζωής στην Κύπρο (τι άλλαξε και τι έμεινε το ίδιο).
- Να καλλιεργούν την ενσυναίσθησή τους, παρατηρώντας τον πίνακα, να υποδυονται ρόλους στα πλαίσια του δημιουργικού θεατρικού παιχνιδιού και να ζωντανεύουν φιγούρες του πίνακα, αφού λάβουν υπόψη τις διαφορετικές ιδέες και πεποιθήσεις που είχαν οι άνθρωποι την εποχή εκείνη.

2.1.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη

Ο εκπαιδευτικός σε συνεργασία με την μουσειοπαιδαγωγό παίρνει ένα βιβλιαράκι που περιέχει εκπαιδευτικό υλικό για την ιστορία του Αδαμάντιου Διαμαντή και το έργο του «ο κόσμος της Κύπρου» που θεωρείται το σημαντικότερο έργο του καλλιτέχνη. Στη συνέχεια προετοιμάζει τα παιδιά για το έργο του καλλιτέχνη και το τι θα παρακολουθήσουν στην πινακοθήκη. Τα παιδιά μαθαίνουν τα κυριότερα χαρακτηριστικά του πίνακα και το ταξίδι που ακολούθησε ώσπου να καταλήξει στη Λεβέντειο Πινακοθήκη.

2.1.5 Δραστηριότητες των μαθητών κατά την επίσκεψη με βάση το πρόγραμμα

- Με ξενάγηση της μουσειοπαιδαγωγού, γνωρίζουν τους μοντέρνους χώρους του μουσείου.
- Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα ξεκινά με την παρουσίαση και ανάλυση του πίνακα « Ο κόσμος της Κύπρου » του Αδαμάντιου Διαμαντή.

- Τα παιδιά ταξιδεύουν νοερά στην Κύπρο των αρχών του 20^{ου} αιώνα μέσω διαδραστικών πινάκων και με τη χρήση της τεχνολογίας που υπάρχει στους νέους χώρους της πινακοθήκης.
- Τα παιδιά με την μέθοδο της παρατήρησης, αναζητούν, κάνουν συγκρίσεις, βάζουν την φαντασία τους και γίνονται ένα με τον πίνακα.
- Καλλιεργούν την ενσυναίσθησή τους, ζωντανεύοντας φιγούρες του πίνακα μέσω ενός θεατρικού παιχνιδιού.
- Υποδύονται ρόλους με βάση τις ιδέες και τις πεποιθήσεις που είχαν οι άνθρωποι την εποχή εκείνη.
- Ακούνε ηχητικά αποσπάσματα κυπριακής παραδοσιακής μουσικής και πειραματίζονται με χορευτικές φιγούρες.
- Κάνουν σύγκριση μεταξύ των τριών πινάκων του καλλιτέχνη που υπάρχουν στην πινακοθήκη « Ο κόσμος της Κύπρου », « Όταν ο κόσμος της Κύπρου πρωτάκουσε τα κακά μαντάτα », και « Αγωνίες ».
- Βάζουν πάντοτε την φαντασία τους για να εκφραστούν ελεύθερα και δημιουργικά, ώστε η διαδικασία αυτή να είναι βιωματική και ουσιαστική.
- Στο τέλος του προγράμματος τα παιδιά επισκέπτονται το πωλητήριο που υπάρχει στην πινακοθήκη.

2.1.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη

Μετά την επίσκεψη δίνεται στα παιδιά ένα βιβλιαράκι δραστηριοτήτων το οποίο μπορεί ο εκπαιδευτικός να αξιοποιήσει στο μάθημά του εντός της σχολικής τάξης. Με αυτό οι μαθητές φτιάχνουν ιστορίες με λέξεις που τους έδωσαν οι μουσειοπαιδαγωγοί στα πλαίσια του προγράμματος που έχουν παρακολουθήσει. Κάνουν διάφορες δημιουργικές δραστηριότητες σχετικές με το θέμα του προγράμματος.⁵

2.1.7 Γενικό Σχόλιο

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα διεξάγεται σε ένα αρκετά μοντέρνο και τεχνολογικά εξοπλισμένο χώρο. Διεξάγεται με την μορφή εκπαιδευτικής ξενάγησης και παρατήρησης σε συνδυασμό με αρκετές βιωματικές δραστηριότητες όπως παιχνίδι, θέατρο. Είναι το μοναδικό

⁵http://worldofcyprus.info/downloads/woc_adamantios_diamantis_flyer.pdf

από τα προγράμματα μουσειακής αγωγής που είναι εικαστικού περιεχομένου. Στόχος του είναι να αναδεικνύει στους μαθητές τον πολιτισμό και την κουλτούρα του τόπου τους με βάση τις πεποιθήσεις που είχαν οι άνθρωποι την εποχή του 20^{ου} αιώνα. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα είναι από τα πιο δημοφιλή τα τελευταία χρόνια. Δεν ήταν δυνατή όμως η παρακολούθηση του προγράμματος λόγω επιφυλακτικότητας των μουσειοπαιδαγωγών.

2.2 Τίτλος Μουσειοεκπαιδευτικού Προγράμματος : «Το ειδώλιο το δόλιο »

2.2.1 Χώρος Διεξαγωγής : Κυπριακό Μουσείο Λευκωσίας

2.2.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια : Απευθύνεται σε παιδιά Δ΄ τάξης Δημοτικού και διαρκεί 1 ώρα και 30 λεπτά

2.2.3 Στόχοι:

- Τα παιδιά : Να γνωρίσουν την σημασία της έννοιας ειδώλιο.
- Να ερευνούν και να ανακαλύπτουν μέσα από παιχνίδια, γρίφους και δοκιμασίες στοιχεία για συγκεκριμένα ειδώλια καταλήγοντας στο ειδώλιο το δόλιο.
- Να συλλέγουν πληροφορίες μέσω της τεχνολογίας (π. χ. σύνδεση με το Medelharsmuseet στη Στοκχόλμη) σχετικά με την πρώτη αρχαιολογική σκαπάνη στο νησί από Σουηδούς αρχαιολόγους και να συνειδητοποιήσουν ότι πολλές από τις κυπριακές αρχαιότητες βρίσκονται σε μουσεία του εξωτερικού.
- Να συνεργάζονται μεταξύ τους για να βρίσκουν λύσεις στα προβλήματα που προκύπτουν κατά την επίλυση γρίφων.
- Να γνωρίζουν και να εφαρμόζουν βιωματικά, τα στάδια μιας έγκυρης ανασκαφής, χρησιμοποιώντας αυθεντικά εργαλεία και υλικά.
- Να κάνουν σύγκριση μεταξύ των καθημερινών ασχολιών και συνηθειών των ανθρώπων της αρχαιότητας σε σχέση με το σήμερα.
- Να χρησιμοποιούν αντίγραφα και να υποδύονται ρόλους.
- Να κάνουν υποθέσεις για την πιθανή χρήση των ειδωλίων κατά την αρχαιότητα με βάση τα τεκμήρια και τις απόψεις των αρχαιολόγων και να εντοπίζουν την εξελικτική χρήση τους στη σύγχρονη εποχή.

- Να εκφράζονται ελεύθερα και δημιουργικά, κατά τρόπο ώστε η εμπλοκή τους στην όλη διαδικασία να είναι βιωματική και ουσιαστική.⁶

2.2.4 Δραστηριότητες πριν την επίσκεψη

Οι μαθητές πριν την επίσκεψη προετοιμάζονται στο σχολείο ανάλογα και τους γίνεται ενημέρωση για το τι θα ακολουθήσει κατά την επίσκεψή τους στο μουσείο. Αναζητούν πληροφορίες σχετικά με το ιστορικό του κτηρίου του Κυπριακού Μουσείου. Στη συνέχεια οι μαθητές ερευνούν, μελετούν, κατανοούν την έννοια ειδώλιο και άγαλμα για να γνωρίζουν τι θα παρακολουθήσουν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Παρακολουθούν ξανά την ιστορική γραμμή όπου εμφανίζονται οι ιστορικές εποχές που διερευνώνται στο μάθημα της ιστορίας της Γ' και Δ' τάξης του Δημοτικού.⁷

2.2.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα « **ειδώλιο το δόλιο** » απευθύνεται σε παιδιά Δ' τάξης Δημοτικού και έχει ως θέμα του, τη γνωριμία των μαθητών με τη διαχρονική παρουσία των ειδωλίων, καθώς και την διαφοροποίησή τους από τα αγάλματα. Διεξάγεται στους χώρους του Κυπριακού Μουσείου Λευκωσίας από το 2015 μέχρι σήμερα.

- Βασιζόμενοι στην ιστορική γραμμή και στο θεατρικό παιχνίδι τα παιδιά « ταξιδεύουν στον χρόνο » με σταθμούς σε διάφορες εποχές.
- Κινούνται σε όλες σχεδόν τις αίθουσες του μουσείου αναζητώντας μέσα από παιχνίδια, γρίφους και δοκιμασίες που προϋποθέτουν συνεργασία, έρευνα, παρατήρηση και σύγκριση στοιχεία για τα ειδώλια, καταλήγοντας στο ειδώλιο, το δόλιο.
- Με βάση τα τεκμήρια και τις απόψεις των αρχαιολόγων υποθέτουν την πιθανή χρήση των ειδωλίων κατά την αρχαιότητα και εντοπίζουν την εξελικτική χρήση τους στην σύγχρονη εποχή.⁸

⁶http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekp_programmata_lef_eidolio_to_dolio.html

⁷http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekp_programmata_lef_eidolio_to_dolio.html

⁸http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekp_programmata_lef_eidolio_toli.html

2.2.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη

Τα παιδιά μετά την επίσκεψη στο μουσείο παίρνουν ένα βιβλιαράκι δραστηριοτήτων το οποίο και συμπληρώνουν με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού τους στο σχολείο. Επίσης φτιάχνουν τα δικά τους ειδώλια στη σχολική τάξη με διάφορα υλικά.

2.2.7 Γενικό Σχόλιο

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αξιοποιεί πρωτότυπο αρχαιολογικό υλικό και γι' αυτό διεξάγεται στο Κυπριακό Μουσείο στην Λευκωσία. Στόχος του είναι να μάθουν τα παιδιά τι είναι το ειδώλιο και την σημασία που είχε στην αρχαιότητα. Χρησιμοποιείται επίσης η μέθοδος της παρατήρησης και ξενάγησης. Τα παιδιά εκφράζονται ελεύθερα και δημιουργικά και εμπλέκονται στην όλη διαδικασία βιωματικά και ουσιαστικά. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα δεν έγινε κατορθωτό να το παρακολουθήσω λόγω επιφυλακτικότητας των μουσειοπαιδαγωγών.

2.3 Τίτλος Μουσειοεκπαιδευτικού Προγράμματος (ΜΠ) Ο κόσμος της Μεσαιωνικής Λευκωσίας

2.3.1 Χώρος Διεξαγωγής : Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο

2.3.2 Σχολικές τάξεις και Διάρκεια: Απευθύνεται σε παιδιά Ε΄ και Στ΄ Τάξης Δημοτικού Σχολείου και διαρκεί γύρω στη μία ώρα.

2.3.3 Στόχοι/οι μαθητές :

- Να ανακαλύψουν μέσα από μια σειρά δραστηριοτήτων ότι η Λευκωσία είναι μια πόλη η οποία κατοικήθηκε πριν από τρεις χιλιάδες χρόνια και κατοικείται αδιαλείπτως ως σήμερα.
- Να υποδυθούν μέσω του δημιουργικού θεατρικού παιχνιδιού χαρακτήρες ανθρώπων, που πιθανόν να έζησαν στην πόλη.
- Να μελετήσουν γεγονότα / επιτεύγματα των κατοίκων σε κάθε εποχή – σταθμό (Φραγκοκρατία, Ενετοκρατία)
- Να ενεργοποιήσουν τις αισθήσεις τους μέσω ήχων, αντίγραφων ενδυμασιών και αντικειμένων.
- Να μάθουν να αναζητούν μέσα από την έρευνα, την παρατήρηση και τη σύγκριση στοιχεία που αποκαλύπτουν τις συνήθειες και τον τρόπο ζωής των κατοίκων της Μεσαιωνικής Λευκωσίας.
- Να εκφραστούν ελεύθερα και δημιουργικά στο χώρο του Μουσείου.

- Να αναπτύξουν κριτική σκέψη και να αντιληφθούν τις τάσεις και τις συνήθειες της εποχής σε σύγκριση με το σήμερα.

2.3.4 Δραστηριότητες πριν την επίσκεψη

Τα παιδιά ερευνούν, μελετούν, κατανοούν τις έννοιες περιεχομένου : Μεσαίωνας, Σταυροφόροι (Ναΐτες ιππότες), Φράγκοι, Ενετοί (Βενετοί), τείχη. Τοποθετούνται στον χρόνο με την χρήση ιστορικής γραμμής (Μεσαιωνικά χρόνια στην Κύπρο : Φραγκοκρατία- Ενετοκρατία), γνώση ιστορικού περιεχομένου : Σταυροφορείς- Σταυροφόροι στην Κύπρο. Συζητούν με τον εκπαιδευτικό τους στην τάξη για τα διάφορα είδη πηγών. Κάνουν υποθέσεις για τις πληροφορίες / απαντήσεις που μπορεί να δώσει ένα έκθεμα.

2.3.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη

- Το πρόγραμμα αναφέρεται στη Μεσαιωνική Λευκωσία (Φραγκοκρατία- Ενετοκρατία).
- Στο Α΄ μέρος του προγράμματος τα παιδιά με την καθοδήγηση της μουσειοπαιδαγωγού ακολουθούν μια πορεία στο μουσείο, η οποία περιλαμβάνει πέντε σταθμούς.
- Σε κάθε σταθμό τα παιδιά συναντούν ένα κάτοικο της Λευκωσίας των Μεσαιωνικών χρόνων.
- Ερευνώντας τα εκθέματα του κάθε σταθμού τα παιδιά μαθαίνουν για την εφυαλωμένη κεραμική, γνωρίζουν την τελευταία βασίλισσα της Κύπρου, την Αικατερίνη Κορνάρο, συζητούν για τις Φραγκικές και Ενετικές οχυρώσεις της πόλης και διερευνούν πηγές που αφορούν στην πολιορκία της Λευκωσίας από τους Οθωμανούς. Ο χώρος διεξαγωγής του προγράμματος είναι το Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο Λευκωσίας και το πρόγραμμα διεξάγεται από το 2011 μέχρι σήμερα.⁹

2.3.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη

Μετά την επίσκεψη στο μουσείο τα παιδιά συμπληρώνουν το βιβλιαράκι δραστηριοτήτων και κατασκευάζουν και διάφορες δημιουργικές κατασκευές που σχετίζονται με

⁹ http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekp_programmata_lem_mes_tou_kastrou_ti_sigi.html

το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που έχουν παρακολουθήσει όπως π.χ κατασκευή παντογνώστη και διάφορων άλλων αντικειμένων που σχετίζονται με το θέμα του προγράμματος.

2.3.7 Γενικό Σχόλιο

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα ακολουθεί μια μορφή ξενάγησης στους σύγχρονους χώρους του Λεβέντειου Δημοτικού Μουσείου. Μέσα από διαδραστικές οθόνες τα παιδιά γνωρίζουν τους 5 σταθμούς που περιλαμβάνει το πρόγραμμα και ανακαλύπτουν εκθέματα που σχετίζονται με την Μεσαιωνική Λευκωσία και την εποχή εκείνη. Μέσα από ψηφιακή οθόνη γίνεται μια προβολή ψηφιακών απεικονίσεων των μεσαιωνικών κτηρίων πράγμα που δεν είναι κατορθωτό σε άλλα εκπαιδευτικά προγράμματα. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα είναι από τα λίγα που παρέχουν σύγχρονες τεχνολογικές εφαρμογές στην διεξαγωγή των προγραμμάτων. Χρησιμοποιεί μια άτυπη μορφή εκπαίδευσης με την βιωματική μάθηση η οποία είναι δώρο για τα παιδιά. Τα παιδιά καλλιεργούν την κριτική σκεψη και μαθαίνουν αβίαστα. Το πρόγραμμα αυτό είναι από τα καλύτερα που πραγματοποιούνται λόγω του καλού σχεδιασμού του, του πρωτότυπου για τα κυπριακά δεδομένα τεχνολογικού εξοπλισμού (οθόνες αφής, βιντεοπαρουσιάσεις κλπ) καθώς και του αρμονικού συνδιασμού πρωτότυπου αρχαιολογικού υλικού το οποίο ο μαθητής βλέπει ως έκθεμα για πρώτη γνωριμία, με πιστά αντίγραφα τα οποία μπορεί στη συνέχεια να επεξεργαστεί πιο αναλυτικά ή να τα χρησιμοποιήσει σε σύντομα δρώμενα εντός του μουσείου ή με την επιστροφή τους στο σχολείο εντός της τάξης ως ανατροφοδότηση.

2.4 Τίτλος Μουσειοεκπαιδευτικού προγράμματος : «Της χώρας τα παζάρια»

2.4.1 Χώρος διεξαγωγής : Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο Λευκωσίας

2.4.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια : Το πρόγραμμα αναφέρεται σε παιδιά της Στ' δημοτικού και διαρκεί περίπου 90 λεπτά.

2.4.3 Στόχοι προγράμματος :

- Οι στόχοι του προγράμματος είναι τα παιδιά να συνεργάζονται, να κάνουν έρευνες και να εντοπίζουν ενδείξεις οι οποίες αποκαλύπτουν τον τρόπο ζωής και τις συνήθειες των κατοίκων της Λευκωσίας, τέλος του 19^{ου}- αρχές του 20^{ου} αιώνα (Τουρκοκρατία- Αγγλοκρατία).

- να ανακρίνουν εκθέματα (έγγραφα, αντικείμενα, ενδυμασίες και να ανακαλύπτουν πτυχές της καθημερινότητας και τάσεις της εποχής εκείνης.
- να μελετούν αυθεντικά κείμενα ενεργοποιώντας τις αισθήσεις τους, αναγνωρίζοντας ήχους, γεύσεις, μυρίζοντας, υφές και εικόνες της πόλης.
- να συγκρίνουν τα δεδομένα της εποχής εκείνης με το σήμερα σύμφωνα με τα εκθέματα.
- να ενεργοποιούν την φαντασία τους και να αποδίδουν εικαστικά το περιεχόμενο αυθεντικών κειμένων που αφορούν ταπαζάρια της πόλης.
- να υποδύονται ρόλους και μέσω του δημιουργικού θεατρικού παιχνιδιού να βιώνουν το « παζάρι» στην καρδιά της Λευκωσίας και να συνειδητοποιούν την σημαντικότητα του στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη των ανθρώπων στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.

2.4.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη

Ο εκπαιδευτικός πριν από την επίσκεψη προετοιμάζει τα παιδιά σύμφωνα με το εκπαιδευτικό υλικό που έχει σταλεί στο σχολείο. Τα παιδιά ερευνούν, μελετούν και κατανοούν κάποιες βασικές έννοιες περιεχομένου όπως παζάρια, δραγομάνος, περιηγητής, βυρσοδέψης και χαλκωματάς όπου θα αναλύσουν κατά την επίσκεψή τους στο μουσείο. Κάνουν επίσης ιστορική ανδρομή στις εποχές που έχουν μελετήσει στο μάθημα της Ιστορίας Στ' τάξη όπως Τουρκοκρατία- Αγγλοκρατία- Νεώτερα Χρόνια.

2.4.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη

- Τα παιδιά κατά την άφιξη τους στο χώρο του μουσείου γνωρίζουν την μουσειοπαιδαγωγό και τους θαυμάσιους χώρους του μουσείου.
- Υπάρχουν διαδραστικές οθόνες όπου μέσω αυτών τα παιδιά παρακολουθούν τα διάφορα εκθέματα της εποχής του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα.
- Οι μαθητές καλούνται να ερευνήσουν και να ανακαλύψουν μέσω των εκθεμάτων τις ασχολίες και τον τρόπο ζωής των κατοίκων της κοινωνίας κατά την Τουρκοκρατία- Αγγλοκρατία.
- Στο μουσείο υπάρχει ψηφιακή οθόνη όπου γίνεται προβολή ταινίας έτσι το πρόγραμμα γίνεται πιο ελκυστικό στα σημερινά ενδιαφέροντα των παιδιών.
- Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες και η μουσειοπαιδαγωγός τους μοιράζει από ένα tabletόπου στόχος είναι η συνεργασία μεταξύ τους και η παρατηρητικότητα .

- Ανακαλύπτουν τον τρόπο ενδυμασίας των ανθρώπων της εποχής εκείνης και πτυχές της καθημερινότητας.
- Ακολουθεί θεατρικό παιχνίδι όπου τα παιδιά υποδύονται ρόλους μέσω ενός δημιουργικού παιχνιδιού και βιώνουν το παζάρι της Λευκωσίας.
- Συνομιλούν μεταξύ τους σε ομάδες και συγκρίνουν τα διάφορα εκθέματα της εποχής εκείνης με το σήμερα.
- Τα παιδιά ενεργοποιούν την φαντασία τους και αποδίδουν εικαστικά το περιεχόμενο διαφόρων κειμένων που περιέχουν τα παζάρια της πόλης.¹⁰

2.4.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη

Τα παιδιά μετά την επίσκεψη αξιοποιούν το βιβλιαράκι δραστηριοτήτων που έχουν παραλάβει από την μουσειοπαιδαγωγό κατά την παρακολούθηση του εκπαιδευτικού προγράμματος στο μουσείο.

2.4.7 Γενικό Σχόλιο

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα έχει πολλά κοινά με το πιο πάνω γιατί διεξάγεται επίσης στο Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο. Παρέχει διάφορες τεχνολογικές εφαρμογές όπου στα περισσότερα Μουσεία και πινακοθήκες της Κύπρου είναι σχεδόν ανύπαρκτες. Αυτό κάνει τα προγράμματα πιο ελκυστικά και πιο ενδιαφέροντα προς τους μαθητές. Παρατηρείται πως γίνεται με την μαιευτική μέθοδο δηλαδή γίνεται μια μοφή ξενάγησης στους χώρους αλλά παράλληλα είναι με την μέθοδο της βιωματικής/εμπειρικής μάθησης γιατί τα παιδιά μελετούν, συνεργάζονται, παρατηρούν, συζητούν υποδύονται ρόλους και είναι μια μορφή άτυπης εκπαίδευσης που προσφέρει ψυχαγωγία και ενδιαφέρον στα παιδιά. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα δεν έγινε κατορθωτό να το παρακολουθήσω λόγω επιφυλακτικότητας και άρνησης των μουσειοπαιδαγωγών.

2.5 Τίτλος Μουσειοεκπαιδευτικού Προγράμματος : «Μες του κάστρου τη σιγή, ιστορία ν' ακουστεί...»

2.5.1 Χώρος Διεξαγωγής : Μεσαιωνικό Κάστρο Λεμεσού

2.5.2 Σχολικές Τάξεις και διάρκεια: Απευθύνεται σε παιδιά Ε΄ τάξης Δημοτικού και διαρκεί περίπου 90 λεπτά

¹⁰http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekp_programmata_lef_choras_pazaria.html

2.5.3. Στόχοι μαθητές:

- Να εξοικειωθούν με τους μουσειακούς χώρους και να αποκτήσουν θετικές στάσεις απέναντι στην πολιτιστική μας κληρονομιά ώστε να επανέρχονται σ' αυτούς σε κάθε ευκαιρία που θα τους δίνεται.
- Να έρθουν σε άμεση επαφή με εκθέματα του μουσείου, να τα εκτιμήσουν αισθητικά και να αναπτύξουν ένα εσωτερικό διάλογο με αυτά.
- Να καλλιεργήσουν την παρατηρητικότητα, τη μνήμη, και τη φαντασία τους μέσα από ευχάριστες και δημιουργικές δραστηριότητες.
- Να γνωρίσουν μύθους και τις παραδόσεις και να τους συνδέσουν με λατρευτικούς χώρους και τοποθεσίες της Κύπρου.
- Να εκφραστούν μέσα από υπόδυση ρόλων που σχετίζονται με το περιεχόμενο των συγκεκριμένων μουσείων.
- Να διευρύνουν την προσωπικότητα τους μέσα από την εξερεύνηση, την ανακάλυψη και την ενεργοποίηση των δημιουργικών και εκφραστικών ικανοτήτων τους.
- Να κατανοήσουν την έννοια « μουσείο » και να διαμορφώσουν κώδικα συμπεριφοράς στο Μουσείο.
- Να ανακαλύψουν πληροφορίες που αφορούν ιστορικά στοιχεία για το Κάστρο της Λεμεσού, την κατασκευή του και τη σημασία της θέσης του.
- Να γνωρίσουν εκθέματα της μεσαιωνικής συλλογής του Μουσείου και στοιχεία για τη ζωή και ενδυμασία των ιπποτών.

2.5.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη

Οι εκπαιδευτικοί πριν από την επίσκεψή τους στο μουσείο προτρέπονται να μελετήσουν και να αξιοποιήσουν κατάλληλα το περιεχόμενο της ιστοσελίδας της ΜΑ πριν από την επίσκεψή τους και να προετοιμάσουν κατάλληλα τα παιδιά σχετικά με το θέμα του εκπαιδευτικού προγράμματος αλλά και με τους κανόνες συμπεριφοράς που πρέπει να ακολουθήσουν κατά την επίσκεψή.

2.5.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη στο μουσείο

- Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα περιλαμβάνει : γνωριμία, περιήγηση στο χώρο, έρευνα, εφαρμογή δραστηριοτήτων και απολογισμός- αξιολόγηση.
- Το πρόγραμμα ξεκινά από την αυλή του κάστρου όπου γίνεται γνωριμία, δημιουργία των ομάδων των μαθητών και προϊδεασμός των παιδιών για το πρόγραμμα.
- Η μουσειοπαιδαγωγός βάζοντας μουσική- μεσαιωνικού τύπου, οδηγεί τις ομάδες των παιδιών στο υπόγειο του κάστρου.
- Τραβώντας το νήμα μέσα από ένα παλιό μπαούλο, ξετυλίγεται η ιστορία ενός γενναίου ιππότη και μιας γλυκιάς πριγκίπισσας που έζησαν στο κάστρο πριν από πολλά χρόνια.
- Μέσα από δραματοποιήσεις και θεατρικό παιχνίδι, τα παιδιά συνεργάζονται μεταξύ τους, και αναζητούν στοιχεία για να λύσουν ένα γρίφο, ανακαλύπτοντας την ιστορία του Κάστρου.
- Συγκεκριμένα τα παιδιά υποδύονται ρόλους
- Συμμετέχουν σε παιχνίδια εξερεύνησης
- Επιλύουν γρίφους, αναζητούν στοιχεία και πληροφορίες, συζητούν, χορεύουν και τραγουδούν.¹¹

2.5.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη

Κατά την ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος δίνεται στα παιδιά ένα βιβλιαράκι δραστηριοτήτων το οποίο τα παιδιά συμπληρώνουν τις επόμενες μέρες στην τάξη.

2.5.7 Γενικό Σχόλιο

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα διεξάγεται στο Μεσαιωνικό Κάστρο Λεμεσού και στοχεύει στο να μάθουν τα παιδιά την ιστορία του Κάστρου και την σημασία της θέσης του. Τα παιδιά εξοικειώνονται με τους χώρους του μουσείου και αποκτούν θετικές στάσεις απέναντι στην πολιτιστική μας κληρονομιά. Χρησιμοποιείται επίσης η βιωματική μάθηση όπως και στα περισσότερα προγράμματα. Τα παιδιά υποδύονται ρόλους, συμμετέχουν σε παιχνίδια ανακάλυψης έτσι εδώ μπορούμε να πούμε πως υπάρχει και η ανακαλυπτική μέθοδος,

¹¹http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekp_programmata_lem_mes_tou_kastrou_ti_sigi.html

παρατηρούν τα εκθέματα, ανακαλύπτουν πληροφορίες συζητούν, επιλύουν γρίφους και διάφορες άλλες δραστηριότητες. Το γεγονός ότι το πρόγραμμα αυτό συνδιάζει εκτός των άλλων δράσεων τον χορό και το τραγούδι και χρησιμοποιείται η μουσική σε κάποια στάδιά του, καθιστά πρωτότυπο και ενδιαφέρον το πρόγραμμα αφού τα παιδιά μπορούν να συνδιάσουν τα ταλέντα τους ή τις γνώσεις τους σε άλλους τομείς και με την ενσυναίσθηση να βιώσουν τη χαρά της μάθησης.

2.6 Τίτλος εκπαιδευτικού προγράμματος : Εκπαιδευτικό πρόγραμμα Κύπριδα Αφροδίτη

2.6.1 Χώρος διεξαγωγής και διάρκεια : Αρχαιολογικό Μουσείο Λεμεσού

2.6.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια : Απευθύνεται σε παιδιά της Δ' τάξης Δημοτικού και διαρκεί περίπου 90 λεπτά.

2.6.3 Στόχοι :

Οι μαθητές με την παρακολούθηση του προγράμματος:

- Να έρθουν σε επαφή με τα εκθέματα του μουσείου, που έχουν σχέση με την λατρεία της Αφροδίτης, εκτιμώντας τα αισθητικά και αναπτύσσοντας ένα εσωτερικό διάλογο με αυτά.
- Να καλλιεργήσουν τη μνήμη, παρατηρητικότητα και τη φαντασία τους μέσα από δημιουργικές και ευχάριστες δραστηριότητες.
- Να γνωρίσουν τους μύθους και τις παραδόσεις για τη Θεά Αφροδίτη και να τους συνδέσουν με λατρευτικούς χώρους και τοποθεσίες της Κύπρου.
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της Αφροδίτης για την Κύπρο και την συνεχή παρουσία της στις παραδόσεις μας.
- Να εκφραστούν μέσα από δραματοποιήσεις, υπόδηση ρόλων και συμμετέχοντας ως μέλη μιας πομπής προς το ναό της Αφροδίτης.
- Να διευρύνουν τους πνευματικούς τους ορίζοντες και να αναπτύξουν δεξιότητες, μέσα από την ανακάλυψη, την εξερεύνηση, και την ενεργοποίηση των δημιουργικών και εκφραστικών ικανοτήτων τους αφού επικοινωνήσουν με έργα τέχνης που έχουν θέμα τους την Αφροδίτη από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

2.6.4 Δραστηριότητες πριν την επίσκεψη στο Μουσείο

Ο εκπαιδευτικός σε συνεργασία με την μουσειοπαιδαγωγό προετοιμάζει ανάλογα τα παιδιά ώστε να γνωρίσουν την έννοια του μουσείου πριν από την επίσκεψη, ενημερώνει τα παιδιά για το προσωπικό που εργάζεται στο μουσείο και για τους κανόνες συμπεριφοράς που θα πρέπει να ακολουθήσουν. Επίσης οι μαθητές συγκεντρώνουν πληροφορίες για το Αρχαιολογικό Μουσείο Λεμεσού και τη Θεά Αφροδίτη.

2.6.5 Δραστηριότητες των μαθητών κατά την επίσκεψη

- Τα παιδιά κατά την άφιξή τους στο μουσείο ταξιδεύουν πίσω στο χρόνο.
- Συζητούν για την παρουσία της Αφροδίτης στη σύγχρονη εποχή.
- Στους χώρους του μουσείου δίνεται στα παιδιά ένα φύλλο εργασίας για να το συμπληρώσουν.
- Μελετούν και παρατηρούν ποικίλες εργασίες από άλλα παιδιά που παρακολούθησαν το πρόγραμμα.
- χωρίζονται σε 4 ομάδες και εξερευνούν τον χώρο του μουσείου χωρισμένοι σε ισάριθμες ομάδες.
- Παρατηρούν εκθέματα και συζητούν τα ερωτήματα που έχουν στις καρτέλες τους.
- Παρατηρούν ζωόμορφα αγγεία και τα αγάλματα της Αφροδίτης και εντοπίζουν ομοιότητες.
- Παρατηρούν το πρόπλασμα του ναού της Θεάς Αφροδίτης στην Αμαθούντα και επεξεργάζονται τα μέρη του ναού και τη χρήση τους.

2.6.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη

Προτρέπονται οι εκπαιδευτικοί να αξιοποιήσουν διαθεματικά το πρόγραμμα ώστε να ενθαρρύνουν τα παιδιά να κάνουν δημιουργικές εργασίες. Κατά την επίσκεψη στο μουσείο δίνεται στον εκπαιδευτικό σχετικό φυλλάδιο με εισηγήσεις. Τα παιδιά ολοκληρώνουν το έντυπο που τους δίνεται κατά την επίσκεψη τους στο σχολείο με τις διάφορες δραστηριότητες.

2.6.7 Γενικό Σχόλιο

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα περιλαμβάνει μια μορφή ξενάγησης στους χώρους του μουσείου. Τα παιδιά συνεργάζονται μεταξύ τους, συζητούν για τα εκθέματα που γνωρίζουν, παρατηρούν και εξερευνούν διάφορα στοιχεία που αφορούν την ιστορία της Θεάς Αφροδίτης

στη σύγχρονη εποχή. Χρησιμοποιείται συνήθως η μαιευτική μέθοδος όπου περιλαμβάνει μορφή ξενάγησης στους χώρους του μουσείου, παρατήρηση και συζήτηση μεταξύ των παιδιών για τα εκθέματα που παρακολουθούν στους χώρους του μουσείου. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα δεν έγινε κατορθωτό να το παρακολουθήσω αλλά μου έγινε λεπτομερής περιγραφή του προγράμματος τηλεφωνικώς από την μουσειοπαιδαγωγό.

2.7 Τίτλος Μουσειοεκπαιδευτικού προγράμματος : « Το σχολείο της Βάσας θυμάται... στο Μουσείο Δημοτικής Εκπαίδευσης».

« Το σχολείο στα παλιά χρόνια για παιδιά Α΄ και Β΄ τάξης. »

« Το σχολείο της Βάσας μας μαθαίνει για παιδιά Γ΄ και Δ΄ τάξης ».

« Ανακαλύπτοντας το σχολείο του χθες για παιδιά Ε΄ και Στ΄ τάξης.

2.7.1 Χώρος διεξαγωγής : Κοινότητα ΒάσαςΚοιλανίου στο Μουσείο Εκπαίδευσης ΠΟΕΔ.

2.7.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια: Τα προγράμματα απευθύνεται σε μαθητές Ε΄ και Στ΄ τάξης Δημοτικού και διαρκούν περίπου 90 λεπτά.

2.7.3 Στόχοι προγράμματος:

Οι μαθητές παρακολουθώντας το πρόγραμμα:

- Να αναπτύξουν την κριτική του σκέψης, να καλλιεργήσουν τη φαντασία, τη δημιουργικότητα και ευαισθησία τους απέναντι στην τέχνη και στον πολιτισμό, και να αναπτύξουν συναισθηματική και κοινωνική σχέση συνεργασίας.
- Να απολαύσουν τη βιωματική μάθηση μέσα από την εξερεύνηση και το παιχνίδι.
- Να συνδέουν τις εμπειρίες και τις προσωπικές τους απόψεις με τα εκθέματα που παρατηρούν και με τα οποία έρχονται σε αλληλοεπίδραση.

2.7.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη :

Ο εκπαιδευτικός πριν από την επίσκεψη, προετοιμάζει τους μαθητές για τον χώρο που θα επισκεφτούν με διάφορες ερωτήσεις σχετικές με τον τόπο, το είδος του Μουσείου, για το τι αναμένουν να δουν εκεί , για τη σημασία του Μουσείου και τη χρησιμότητα της επίσκεψής τους.Επίσης ενημερώνει τους μαθητές για τους κανόνες συμπεριφοράς που πρέπει να σέβονται οι επισκέπτες ενόσω βρίσκονται στο μουσείο.

2.7.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη στο μουσείο

Το Μουσείο Εκπαίδευσης στην κοινότητα ΒάσαςΚουλιανίου, καλύπτει την ιστορία της κοινότητας και της Δημοτικής εκπαίδευσης στην κυπριακή ύπαιθρο κατά τις περιόδους τηςΤουρκοκρατίας και Αγγλοκρατίας. Οι χώροι του Μουσείου εκπαίδευσης χωρίζονται σε4 ενότητες.¹²

Η πρώτη ενότητα καλύπτει την ιστορία της Βάσας.

Σε αυτήν την ενότητα οι μαθητέςαναμένεται:

- Να πληροφορηθούν και να μάθουν πολλά για την κοινότητα της Βάσας, μέσασπόβιντεοσκοπημένες συνεντεύξεις κατοίκων της κοινότητας που προβάλλονται από τηλεοράσεις και από οθόνες αφής, φωτογραφίες και άλλα εκθέματα.
- Να γνωρίσουν τις 5 μεγάλες προσωπικότητες της παιδείας που σχετίζονται με το χωριό μέσα από τις πινακίδες του μουσείου που κάνουν ιδιαίτερη αναφορά για τον καθένα τους.¹³

Στην δεύτερη ενότητα παρουσιάζεται η ιστορία της παιδείας κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.Ο χώρος αυτής της ενότητας είναι διαμορφωμένος έτσι ώστε να θυμίζει το εσωτερικό εκκλησίας, παραπέμποντας στη συμβολή που είχε η εκκλησία της Κύπρου στην παιδεία κατά την περίοδο αυτή.

Παρακολουθώντας την ενότητα αυτή οι μαθητές μπορούν:

- Να ταξιδεύσουν νοερά σε μια άλλη εποχή, μέσω του Οπτικοακουστικού υλικού, που περιλαμβάνει τοιχογραφίες, λαμπάδες, ψαλμωδίες καθώς και μια οθόνη αφής που προβάλλε σπάνιο φωτογραφικό υλικό.

¹²Μουσειακή Αγωγή
<https://www.poed.com.cy/Portals/0/pdf/mouseio%20vasas%20episkepsi.pdf%22%20https://www.poed.com.cy/Portals/0/pdf/mouseio%20vasas%20episkepsi.pdf>

¹³Μουσειακή Αγωγή
http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekp_programmata_lem_vasa_anakalyptontas_sholeio_chtes_e_st_taxi.html%22%20

- Να γνωρίζουν τον τρόπο λειτουργίας ενός σχολείου στο παρελθόν και να κάνουν σύγκριση με τον τρόπο λειτουργίας του σχολείου στις μέρες μας. Στο χώρο εκτίθενται σελίδες από τα πρώτα βιβλία, τα μαθηματάρια και άλλα αρχαιακά βιβλία που αναφέρονται στους κανονισμούς της σχολικής ζωής και τις ποινές που επιβάλλονταν στους μαθητές.

Η Τρίτη ενότητα ξετυλίγει την ιστορία της εκπαίδευσης κατά την Αγγλοκρατία.

Παρακολουθώντας την ενότητα αυτή οι μαθητές:

- Μέσω των οθόνων αφής που υπάρχουν, μπορούν να γνωρίσουν την περιπέτεια της ελληνικής παιδείας κατά την περίοδο της Αγγλοκρατίας, καθώς και να δουν εικόνες από δημοτικά σχολεία της κατεχόμενης Κύπρου.

Η τέταρτη ενότητα που αποτελεί το τελευταίο μέρος του μουσείου, ζωντανεύει ξανά στα μάτια των μαθητών μια παραδοσιακή τάξη ενός αλληλοδιδασκτικού σχολείου των πρώτων δεκαετιών του 20^{ου} αιώνα με ξύλινα θρανία, μαυροπίνακα, στολές και άλλα πολλά.

Στην ενότητα αυτή οι μαθητές μπορούν:

- Να παίξουν ένα ηλεκτρονικό παιχνίδι με ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής που σχετίζεται με τα εκθέματα του μουσείου.

2.7.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη

Κατά την επίσκεψη δίνεται στα παιδιά ένα βιβλιαράκι δραστηριοτήτων το οποίο συμπληρώνουν στο σχολείο στην σχολική τάξη. Τα παιδιά περιγράφουν στα άλλα τα παιδιά τι έχουν παρακολουθήσει στο ΕΠ και παρουσιάζουν με μορφή δραματοποίησης διάφορες σκηνές από το πρόγραμμα. Το σχολείο επίσης οργανώνει διάφορες δραστηριότητες στο σχολείο που σχετίζονται με το ΕΠ στα πλαίσια διαφόρων μαθημάτων ούτως ώστε να γίνεται μία διαθεματική προσέγγιση (Τέχνη, Τεχνολογία, ιστορία, Θέατρο, Μουσική κλπ).

2.7.7 Γενικό Σχόλιο

Το συγκεκριμένο μουσείο και προγράμματα περιλαμβάνει οθόνες αφής, τηλεοράσεις, ακουστικά, οπτικοακουστικό υλικό γενικά τεχνολογικό εξοπλισμό όπου συνδυάζει την

πολιτιστική κληρονομιά με την σύγχρονη τεχνολογία. Μέσω μιας όμορφης ξενάγησης τα παιδιά εξερευνούν τους χώρους του μουσείου και μαθαίνουν όλη την ιστορία της κοινότητας και την ιστορία της εκπαίδευσης στην Κύπρο κατά τις περιόδους της Τουρκοκρατίας και Αγγλοκρατίας. Το χωριό θεωρείται ως ένα τουριστικό θέρετρο αγροτουρισμού στην ύπαιθρο έτσι το πρόγραμμα του Μουσείου αποτελεί και μια εκπαιδευτική εκδρομή για τους μαθητές που τους προσφέρει ψυχαγωγία αλλά παράλληλα τους βοηθά να μάθουν την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου τους αφού συνδιάζει την οπτική και ακουστική παρατήρηση με τη βιωματική μάθηση. Το μουσείο αποτελεί ένα αρμονικό συναπάντημα της σύγχρονης τεχνολογίας με την ιστορική αλήθεια και παράδοση.

2.8 Τίτλος Μουσειοεκπαιδευτικού προγράμματος : Θάλασσα, θάλασσα, πρόσκληση σε ένα αρχαίο συμπόσιο

2.8.1 Χώρος Διεξαγωγής : Μεσαιωνικό Μουσείο Λάρνακας

2.8.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια : Απευθύνεται στα παιδιά της Δ΄ τάξης Δημοτικού και διαρκεί περίπου 90 λεπτά.

2.8.3 Στόχοι :

Οι μαθητές με το πρόγραμμα:

- Να αντιληφθούν μέσα από μια βιωματική προσέγγιση, το ρόλο της θάλασσας στην καθημερινή ζωή, την τέχνη και τα εμπορικά ταξίδια των κατοίκων του αρχαίου Κιτίου.
- Να γνωρίσουν τον πολιτισμό του τόπου μας και να εκτιμήσουν την πολιτιστική μας κληρονομιά αλλά και τον πολιτισμό άλλων λαών.¹⁴
- Να κατανοήσουν τους όρους : «αρχαίος οικισμός», «αγγείο», «πινάκιο», «κρατήρας», «οινοχόη».
- Να αναπτύξουν την φαντασία τους και να υποδυθούν ρόλους σχετικούς με ένα «αρχαίο συμπόσιο» κατά το οποίο θα έχουν την ευκαιρία να ταυτιστούν με τους αρχαίους Κιτιείς, να μιμηθούν τις ασχολίες τους και να χρησιμοποιήσουν τα αντίγραφα των αγγείων του μουσείου με ανάλογο με την χρήση τους τρόπο.

¹⁴http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekp_programmata_lar_thalassa.html

2.8.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη

Ο εκπαιδευτικός πριν την επίσκεψη πρέπει να προετοιμάσει κατάλληλα τους μαθητές/μαθήτριες ώστε τη μέρα της επίσκεψης να είναι σε θέση να εκφραστούν αυθόρμητα και δημιουργικά. Με τη βοήθεια πάντοτε του μουσειοπαιδαγωγού ο εκπαιδευτικός μέσω θεατρικών και άλλων δεξιοτήτων προετοιμάζει τα παιδιά για δραματοποίηση και θεατρικό παιχνίδι. Πριν την επίσκεψη οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται να μάθουν στα παιδιά τους πιο κάτω όρους :1) αρχαίος οικισμός Κιτίου: ίδρυση από Μυκηναίους, ακμή και παρακμή. 2) εμπορικές συναλλαγές (ανταλλακτικό εμπόριο, μεταλλουργία, χαλκός, εμπορικό λιμάνι). 3) Αγγειοπλαστική- Αγγεία και η χρήση τους (δίνεται έμφαση στους συγκεκριμένους τύπους αγγείων: πινάκιο, κρατήρας, οινοχόη, κύλικας). 4) Αρχαία συμπόσια (ενδυμασία, ασχολίες και διαιτολόγιο). Ο εκπαιδευτικός είναι σημαντικό να είναι ενεργό μέλος στα στάδια του προγράμματος για να αποτελέσει τον συνεχιστή του προγράμματος στην τάξη.

2.8.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη

- Τα παιδιά ακούγοντας τη μουσική και χρησιμοποιώντας την φαντασία τους ταξιδεύουν κάπου παραθαλάσσια σε μια πόλη αρχαία εκεί που κάποτε βρισκόταν το αρχαίο Κιτίο.
- Ανακαλύπτουν αντικείμενα που κάποτε ανήκαν στην οικογένειά τους και σήμερα κρύβονται στο Επαρχιακό Μουσείο Λάρνακας.
- Τα παιδιά φτιάχνουν παζλ για να ανακαλύψουν τα κομμάτια από τα αντικείμενα που έπληξε ο σεισμός την αρχαία πόλη.
- Ανακαλύπτουν πινάκια, κρατήρες, αρχαίες άγκυρες, οινοχόες και κύλικες ρωτώντας τους δύο νέους φίλους που συναντούν στο Μουσείο, για τη σημασία και τη χρήση των αγγείων αυτών στην αρχαιότητα.
- Φορούν αρχαίους χιτώνες και χρησιμοποιούν αντίγραφα των αγγείων που συνάντησαν στο μουσείο και υποδύονται ρόλους.
- Ανακαλύπτουν στοιχεία που σχετίζονται με τη θαλάσσια ζωή, μελετώντας τα ευρήματα αρχαίων κυπριακών ναυαγίων με κυριότερο αυτό του ξακουστού καραβιού της Κερύνειας.

2.8.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη

Κατά την ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος η μουσειοπαιδαγωγός δίνει ένα έντυπο στους εκπαιδευτικούς στο οποίο παρουσιάζονται διάφορες δραστηριότητες που μπορούν

να αξιοποιήσουν οι μαθητές στην σχολική τάξη μετά την επιστροφή τους στο σχολείο. Μπορούν να κάνουν δραματοποιήσεις και να υποδυθούν ρόλους και να παρουσιάσουν σε άλλες ομάδες παιδιών τι έχουν παρακολουθήσει στο ΕΠ. Μπορούν επίσης να Δημιουργήσουν διάφορες κατασκευές σχετικές με το θέμα του ΕΠ.

2.8.7 Γενικό Σχόλιο

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα πραγματοποιείται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Λάρνακας και το θεματικό του περιεχόμενο στηρίζεται περισσότερο στο μάθημα της Ιστορίας. Τα παιδιά μαθαίνουν την ιστορία και την αρχαιολογική σημασία της αρχαίας Λάρνακας μέσω διαφόρων και ποικίλων μεθόδων όπως παρατήρηση, μαιευτική μέθοδος και βιωματική. Αποτελεί μια άτυπη μορφή εκπαίδευσης η οποία βοηθά τους μαθητές μέσα από παιγνιώδεις δραστηριότητες να ανακαλύπτουν διάφορα ιστορικά στοιχεία που τους είναι χρήσιμα για την κατανόηση και εκτίμηση της σημασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου μας. Στο πρόγραμμα αυτό θα μπορούσε να χρησιμοποιείται περισσότερο και η ανακαλυπτική μέθοδος με τον εμπλουτισμό του προγράμματος με με διάφορα άλλα παιχνίδια εξερεύνησης χώρου.

2.9 Τίτλος Μουσειοεκπαιδευτικού Προγράμματος : ‘ Ζώα, πουλιά και τέρατα ‘

2.9.1 Χώρος Διεξαγωγής : Μουσείο Πιερίδη- Πολιτιστικό Κέντρο Λαϊκής Τράπεζας Λάρνακα

2.9.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια : Απευθύνεται σε παιδιά της Γ΄ τάξης Δημοτικού Σχολείου και διαρκεί περίπου 90 λεπτά.

2.9.3 Στόχοι :

- Μέσα από τη βιωματική μάθηση επιδιώκεται οι μαθητές, να αντιληφθούν τη σημασία των ζώων της Κύπρου στη ζωή των αρχαίων Κυπρίων καθώς και την επίδραση μύθων, θρύλων και παραδόσεων που σχετίζονται με ζώα και τέρατα, στην καθημερινή ζωή, στην τέχνη και στην θρησκεία των αρχαίων κατοίκων του τόπου μας. Επιδιώκεται επίσης οι μαθητές να εκτιμήσουν την πολιτιστική μας κληρονομιά καθώς και τον πολιτισμό άλλων λαών.
- Οι μαθητές παρακολουθώντας το πρόγραμμα θα ανακαλύψουν στις αίθουσες του Μουσείου ειδώλια ζώων, πτηνόσχημα αγγεία και παραστάσεις ζώων, πουλιών και τεράτων σε αγγεία.

- Θα ταυτιστούν με το ζώο που θα ανακαλύψουν, τον τεχνίτη που το έφτιαξε και θα προσπαθήσουν να δημιουργήσουν ιστορίες.
- Θα υποδυθούν ρόλους και θα εκφραστούν με το σώμα και τη φωνή τους .
- Το πρόγραμμα θα δώσει κίνητρα στους μαθητές να εκφραστούν με δημιουργικότητα και αυθορμητισμό. ¹⁵

2.9.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη

Πριν από την επίσκεψη ο εκπαιδευτικός μπορεί να προετοιμάσει κατάλληλα τους μαθητές/ μαθήτριες ώστε τη μέρα της επίσκεψης να είναι σε θέση να εκφραστούν δημιουργικά και αβίαστα. Για να είναι επιτυχές το πρόγραμμα χρειάζεται η συνεργασία μεταξύ μουσειοπαιδαγωγού και εκπαιδευτικού γι' αυτό ο εκπαιδευτικός πριν από την επίσκεψη ελέγχει κατά πόσον οι μαθητές του γνωρίζουν για τα ζώα, πουλιά άγρια- εξημερωμένα και γενικά τα χαρακτηριστικά τους καθώς και το ποια είναι η χρησιμότητά τους στον άνθρωπο. Επίσης φροντίζει οι μαθητές του να μάθουν για τα ενδημικά και προστατευόμενα είδη ζώων και πουλιών της Κύπρου όπως π.χ το αγρινό.

2.9.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη στο μουσείο

- Υποδοχή των μαθητών από σκύλο – ξεναγό ο οποίος είναι παρών σε όλη την διάρκεια του προγράμματος και κάνει την ξενάγηση στο χώρο του μουσείου και του οποίου τα παιδιά πρέπει να αποκαλύψουν το όνομά και την ταυτότητά του.
- Οι μαθητές επισκέπτονται ένα εργοτάξιο μιας ανασκαφής όπου τα παιδιά γνωρίζουν το έργο και τη φύση εργασίας ενός αρχαιολόγου.
- Εκεί οι μαθητές πραγματοποιούν την πρώτη τους εικονική ανασκαφή.
- Εντοπίζουν αυθεντικά αρχαία ειδώλια, πτηνόσχημα και ζωόμορφα αγγεία, που τα συγκρίνουν με τα αντίγραφα που κρατούν στα χέρια τους. '

¹⁵http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekpaideftika_programmata/larnaka/zoa_poulia_terata/vivlio_zoa_pieridi_larnaka.pdf' <http://www.moec.gov.cy/dde>

- Ψάχνουν στο μουσείο και βρίσκουν το βασιλιά των ζώων. Παριστάνουν με το σώμα τους τη στάση του πέτρινου γλυπτού και ταυτίζονται με τον τεχνίτη-γλύπτη που το έφτιαξε.
- Ακολούθως δημιουργούν με τη φαντασία τους τα δικά τους γλυπτά.
- Έπειτα συναρμολογούν παζλ και θυμούνται τρεις γνωστούς μύθους από τις περιπέτειες του Οδυσσέα.
- Μέσω διαδραστικού χάρτη και σκηνών αλλά και παραστάσεων από αγγεία που προβάλλονται στην οθόνη, οι μαθητές ξεκινούν το ταξίδι τους.
- Ακολουθεί θεατρικό παιχνίδι όπου λαμβάνουν μέρος τα παιδιά και ταυτίζονται με τους ήρωες και το ταξίδι του Οδυσσέα.
- Με τη βοήθεια βιντεοπροβολέα και με την προβολή μιας σύντομης ιστορίας που συνοδεύεται με αφήγηση, οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να ξαναδούν και να εμπεδώσουν τα εκθέματα που γνώρισαν στο μουσείο.
- Ακολουθεί τραγούδι και στο τέλος οι μαθητές, αποχαιρετούν το φίλο τους τον Άργο τον σκύλο μαζί και όλες τις εμπειρίες τις οποίες έχουν ζήσει κατά την επίσκεψή τους στο μουσείο.¹⁶

2.9.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη

Μετά την επίσκεψη στο μουσείο ο εκπαιδευτικός γίνεται ο συνεχιστής στην τάξη με τη βοήθεια ενός εκπαιδευτικού έντυπου που του δίνει η μουσειοπαιδαγωγός κατά την επίσκεψη στο μουσείο. Το έντυπο περιλαμβάνει διάφορες δραστηριότητες που μπορούν να κάνουν τα παιδιά στην σχολική τάξη. Μπορούν να κάνουν διάφορες εργασίες στο σχολείο και να δημιουργήσουν μια έκθεση με όλες τις εργασίες όλων των παιδιών που έχουν παρακολουθήσει το πρόγραμμα. Στη συνέχεια εάν το παραχθέν υλικό των μαθητών κριθεί αξιόλογο, μπορεί να το δανείσουν στο μουσείο, το οποίο αναλαμβάνει να εκθέσει και να προβάλει τις εργασίες των παιδιών που έχουν λάβει μέρος στο ΕΠ σε μια γωνιά του μουσείου διαμορφωμένη ακριβώς για αυτό τον σκοπό..

¹⁶http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekp_programmata_lar_zoa_poulia_terata.html

2.9.7 Γενικό σχόλιο

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα είναι θεματολογικά αφιερωμένο στο μάθημα της Ιστορίας και στόχος του είναι τα παιδιά να καλλιεργήσουν την παρατηρητικότητα τους μέσα από δραστηριότητες παρατήρησης, σύγκρισης αυθεντικών αντικειμένων αντιγράφων και εικόνων. Με το συγκεκριμένο πρόγραμμα οι μαθητές μαθαίνουν τα ζώα και τα πουλιά της Κύπρου (ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο αγρινό που είναι συμβολικό ζώο για τον τόπο μας). Χρησιμοποιούνται διάφορες μέθοδοι όπως ξενάγηση, παρατήρηση, μαιευτική και βιοματική προσέγγιση. Στο πρόγραμμα αυτό θα μπορούσε να συμπεριληφθεί περισσότερο η ανακαλυπτική μέθοδος, παρόλο που ένα μέρος του προγράμματος στηρίζεται ήδη σε αυτή την μέθοδο, με περισσότερα βιοματικά παιχνίδια εξερεύνησης. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα δεν ήταν εφικτό να γίνει η παρακολούθησή του λόγω του ότι γίνεται σε διαφορετική περίοδο από την περίοδο που έγινε η έρευνα.

2.10 Τίτλος μουσειοεκπαιδευτικού προγράμματος : Στα χνάρια των αγγέλων

2.10.1 Χώρος διεξαγωγής : Ιερός ναός Παναγίας της Αγγελόκτιστης στο Κίτι

2.10.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια : Απευθύνεται σε μαθητές- μαθήτριες της Ε΄ τάξης Δημοτικού της επαρχίας Λάρνακας και διαρκεί περίπου 90 λεπτά.

2.10.3 Στόχοι:

- Να πληροφορηθούν σχετικά με τις λαϊκές παραδόσεις για το κτίσιμο του ναού.
- Να αντιληφθούν τη διαφορά ανάμεσα στο ιστορικό γεγονός και τη λαϊκή παράδοση.
- Να γνωρίσουν τις τεχνικές διακόσμησης του ναού (ψηφιδωτό, τοιχογραφίες, κινητές εικόνες).
- Να πληροφορηθούν για τα στάδια που ακολουθούνται στην κατασκευή ενός ψηφιδωτού.
- Να γίνουν οι ίδιοι « ψηφοθέτες » και να κατασκευάσουν το δικό τους ψηφιδωτό.

2.10.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη

Αποστέλλεται στα σχολεία και κατ' επέκταση στους εκπαιδευτικούς έντυπο με πληροφοριακό υλικό για το τι περιλαμβάνει το πρόγραμμα στο οποίο θα συμμετάσχουν τα παιδιά. Επίσης στέλνεται έντυπο με οδηγίες για το πως να προετοιμάσουν οι εκπαιδευτικοί τα παιδιά πριν από την επίσκεψή τους και τους κανόνες συμπεριφοράς που πρέπει να τηρήσουν.

2.10.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη

- Περιήγηση στο ναό όπου τα παιδιά μαθαίνουν για την λαϊκή παράδοση και τον μύθο γύρω από τον ναό.
- Παρατήρηση εικόνων και τοιχογραφιών του ναού .
- Μαθαίνουν το περιεχόμενο των εικόνων μέσω της περιγραφής των στοιχείων που παρατηρούν.
- Μελετούν διάφορες πηγέςσχετικές με τιςτοιχογραφίες, μελετούν και παρατηρούν τα ψηφιδωτά του ναού.
- Χωρίζονται σε ομάδες και με τη χρήση ηλεκτρονικών ταμπλέτων πραγματοποιούν διάφορες δραστηριότητες.
- Τα παιδιά μαθαίνουν πως κατασκευάζεται ένα ψηφιδωτό και κατασκευάζουν το δικό τους.

2.10.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη

Δίνεται σχετικό έντυπο στον εκπαιδευτικό από την μουσειοπαιδαγωγό με προτεινόμενες δραστηριότητες οι οποίες και αξιοποιούνται ανάλογα στην τάξη την ώρα του μαθήματος. Επίσης οι μαθητές υποδύονται τον ρόλο δημοσιογράφου και ετοιμάζουν ρεπορτάζ παίρνοντας συνεντεύξεις από άλλα παιδιά που έχουν παρακολουθήσει το πρόγραμμα. Παρουσιάζουν φωτογραφίες με τη χρήση Η/Υ μέσα στην τάξη από το αρχείο που έχουν αντλήσει κατά την επίσκεψη. Τα παιδιά μπορούν να κάνουν συζητήσεις σχετικά με τα όσα είδαν στο μουσείο και τους έκαναν εντύπωση με τη χρήση διαφανειών ή άλλου έντυπου υλικού. Μπορούν να δημιουργήσουν επίσης εφημερίδα ή περιοδικό με συνεντεύξεις και φωτογραφίες σχετικές με την επίσκεψη.

2.10.7 Γενικό Σχόλιο

Τα παιδιά στο συγκεκριμένο πρόγραμμαμαθαίνουν για τις λαϊκές παραδόσεις και το κτίσιμο του ναού. Γνωρίζουν τις τεχνικές διακόσμησης του ναού και πληροφορούνται γενικά για την κατασκευή ενός ψηφιδωτού κατασκευάζοντας και οι ίδιοι το δικό τους ψηφιδωτό. Το πρόγραμμα διεξάγεται μέσω των μεθόδων παρατήρησης, ξενάγησης, μαιευτικής και βιωματικής μάθησης συνδυάζοντας παιχνίδι και εκπαίδευση παράλληλα. Τα παιδιά χρησιμοποιούν tabletsκατά την διεξαγωγή του προγράμματος έτσι κάνουν το πρόγραμμα να είναι πιο κοντά στα ενδιαφέροντα των παιδιών και να γίνεται πιο ελκυστικό και ψυχαγωγικό. Είναι το μόνο πρόγραμμα μουσειακής αγωγής που γίνεται σε ένα ενεργειακά λατρευτικό χώρο και προκαλεί

εντύπωση στους μαθητές το γεγονός ότι μία εκκλησία μπορεί να λειτουργήσει και ως χώρος μάθησης και δημιουργικών δραστηριοτήτων.

2.11 Τίτλος Μουσειοεκπαιδευτικού προγράμματος : Στην Αγία Νάπα την θαλασσοφίλητη...καράβι της Κερύνειας, άνοιξε πανιά !

2.11.1 Χώρος διεξαγωγής : Δημοτικό Μουσείο Θάλασσα

2.11.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια : Απευθύνεται στα παιδιά της Δ' τάξης Δημοτικού και διαρκεί περίπου 90 λεπτά.

2.11.3 Στόχοι:

- Να απολαύσουν την παιδαγωγική και την αισθητική αξία του σύγχρονου μουσείου, με παιγνιώδη τρόπο.
- Να ταξιδέψουν σαν μικροί κολυμβητές και ναυτικοί τόσο στα ελληνιστικά χρόνια όσο και στην ελληνική μυθολογία.
- Να κατανοήσουν την ιστορική αξία του караβιού «Κερύνεια Ι» και ως μικροί αρχαιολόγοι να φέρουν στην επιφάνεια ευρήματα και πληροφορίες για το ναυάγιο, το ταξίδι του, το πλήρωμά του και το λόγο βύθισής του.
- Να αντιληφθούν και να αναγνωρίσουν την αξία των караβιών, των λιμανιών, του εμπορίου και γενικότερα της θάλασσας στη ζωή του παρελθόντος και του σήμερα.
- Να εργαστούν ομαδικά και να μελετήσουν τα προϊόντα και τους λαούς της Νοτιοανατολικής Μεσογείου.
- Να συνθέσουν παιχνίδια λογικής.
- Να αναπτύξουν τη φαντασία τους και να υποδυθούν ρόλους σχετικούς με τα επαγγέλματα της αρχαιότητας που έχουν σχέση με τη θάλασσα.
- Να εξοικειωθούν με τους όρους: αρχαιολογικά ευρήματα, ενάλια ανασκαφή, αμφορέας, οινόχρη, πινάκιο, ανταλλακτικό εμπόριο, πτηνόσχημος ασκός, ιχθυόσχημος ασκός.

2.11.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη

Ο μουσειοπαιδαγωγός πριν από την επίσκεψη των παιδιών στο μουσείο δίνει στον εκπαιδευτικό υλικό προετοιμασίας ώστε οι μαθητές να είναι ενήμεροι για το τι θα παρακολουθήσουν. Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα το υλικό περιλαμβάνει μύθους που

αναφέρονται στην γέννηση της θεάς Αφροδίτης, στον Αρίωνα και το δελφίνι και στους Αργοναύτες και τις Συμπληγάδες Πέτρες.

2.11.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη

Οι μαθητές κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου προγράμματος:

- Απολαμβάνουν την παιδαγωγική και αισθητική αξία του σύγχρονου μουσείου με ψυχαγωγικό και παιγνιώδη τρόπο.
- Ξεκινούν το εικονικό τους ταξίδι ως αρχαίοι ναυτικοί στα ελληνιστικά χρόνια, αλλά και στις θάλασσες της μυθολογίας.
- Στην συνέχεια ξεκινούν το ταξίδι με την ξεναγό, η οποία δεν τους αποκαλύπτει την ταυτότητά της, την οποία οι μαθητές προσπαθούν με εικασίες να μαντέψουν.
- Συνθέτουν παιχνίδια λογικής με απεικονίσεις θαλάσσιων μύθων.
- Υποδύονται ρόλους σχετικούς με επαγγέλματα της θάλασσας και του παρελθόντος.
- Μετατρέπονται σε αρχαιολόγους και εξερευνούν κάνοντας ενάλια ανασκαφή στο ναυάγιο που εμφανίζεται μπροστά τους, μελετώντας τα ευρήματά τους, κάνουν ερωτήσεις και υποθέσεις. Στόχος είναι να κατανοήσουν την σπουδαιότητα και την αξία των караβιών, του εμπορίου και της θάλασσας, τόσο στο παρελθόν, όσο και στο παρόν.
- Ανακαλύπτουν στο τέλος την ταυτότητα και τον ρόλο της ξεναγού με την οποία ξεκίνησαν μαζί αυτό το ταξίδι και ανακαλύπτουν πως είναι η γοργόνα-Θεσσαλονίκη.¹⁷

2.11.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη

Η μουσειοπαιδαγωγός δίνει ένα βιβλιαράκι δραστηριοτήτων το οποίο συμπληρώνουν οι μαθητές με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού τους στο σχολείο. Όταν ολοκληρωθούν οι δραστηριότητες αυτές, οι μαθητές μπορούν να διοργανώσουν μια εκδήλωση στο σχολείο μαζί με την μουσειοπαιδαγωγό και να παρουσιάσουν τα όσα έχουν μάθει και δημιουργήσει σχετικά με το ΕΠ στους συμμαθητές τους των άλλων τάξεων.

¹⁷http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekp_programmata_amm_zoa_ag_napa_thalassofiliti.html

2.11.7 Γενικό σχόλιο

Το ΕΠ σχετίζεται με το μάθημα της ιστορίας όπου τα παιδιά μαθαίνουν για τα ελληνιστικά χρόνια και την μυθολογία. Μέσω βιωματικών δραστηριοτήτων και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων μαθαίνουν για την σημασία που έχει το μουσείο σήμερα. Χρησιμοποιείται η μέθοδος της ξενάγησης, η μαιευτική, η βιωματική και σε κάποια σημεία η ανακαλυπτική μέθοδος η οποία πρέπει να ξεκινήσει να χρησιμοποιείται περισσότερο για να προσελκύει περισσότερο τους μαθητές με τα παιχνίδια εξερευνήσης και ανακάλυψης που προσφέρουν παράλληλα εκπαίδευση και ψυχαγωγία. Είναι ένα ιδιαίτερο πρόγραμμα που σχετίζεται με τη θάλασσα και την ενάλια αρχαιολογία (ένα σχετικά καινούργιο για τα κυπριακά δεδομένα αντικείμενο) που οι μαθητές δεν έχουν συχνά την ευκαιρία να γνωρίσουν μέσω άλλων προγραμμάτων ή των σχολικών τους εγχειριδίων. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα δυστυχώς δεν πραγματοποιείται κατά την φετινή σχολική χρονιά, λόγω έλλειψης προσωπικού, έτσι δεν έγινε κατορθωτό να το παρακολουθήσω.

2.12 Τίτλος μουσειοεκπαιδευτικού προγράμματος : «Ταξιδεύοντας με την κυρά της Λέμπας»

2.12.1 Χώρος διεξαγωγής : Αρχαιολογικό Μουσείο Πάφου

2.12.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια : Αφορά παιδιά Γ΄ και Δ΄ τάξης δημοτικού σχολείου

2.12.3 Στόχοι :

Οι μαθητές που παρακολουθούν το συγκεκριμένο πρόγραμμα να είναι σε θέση:

- Να διακρίνουν τη διαφορά ανάμεσα στην Ιστορία και την Προϊστορία.
- Να γνωρίζουν σε ποιες περιόδους χωρίζεται η Προϊστορία (Παλαιολιθική, Νεολιθική, Χαλκολιθική, Εποχή του Χαλκού).
- Να εξηγούν γιατί η περίοδος που μελετούμε ονομάζεται χαλκολιθική.
- Να σκιαγραφήσουν τον τρόπο ζωής των κατοίκων του χαλκολιθικού οικισμού της Λέμπας μέσα από την παρατήρηση και τη μελέτη των ευρημάτων της 1^{ης} αίθουσας του μουσείου.
- Να παρουσιάσουν ομαδικά με δραματοποίηση τις καθημερινές ασχολίες των κατοίκων του οικισμού της Λέμπας και να προχωρήσουν σε αναπαράσταση ταφής (ταφικές συνήθειες) στη Χαλκολιθική Λέμπα.

- Να εξοικειωθούν με το χώρο του μουσείου, να καλλιεργήσουν αισθητική αντίληψη και καλλιτεχνικό κριτήριο.
- Να αποκτήσουν θετικές στάσεις απέναντι στην πολιτιστική μας κληρονομιά.
- Να αναπτύξουν την ικανότητα της συνεργασίας, την αυτοπεποίθηση, την παρατηρητικότητα, τη μνήμη και τη φαντασία τους, μέσα από παιγνιώδεις και δημιουργικές δραστηριότητες.¹⁸

2.12.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη

Τα παιδιά αρχικά πρέπει να γνωρίζουν τον ορισμό του μουσείου- αρχαιολογικού χώρου (έρευνα σε λεξικά, εγκυκλοπαίδειες, οδηγούς μουσείων και αρχαιολογικών χώρων). Στην συνέχεια μπορούν να κάνουν μια έρευνα και να καταγράψουν αρχαιολογικούς χώρους της πόλης τους ή της χώρας μας γενικότερα. Μπορούν να σημειώσουν λέξεις που τους έρχονται στο μυαλό σε σχέση με την λέξη «μουσείο». Μπορούν επίσης να παίξουν γλωσσικά παιχνίδια με λέξεις και εκφράσεις που σχετίζονται με την λέξη « μουσείο». Συλλέγουν φωτογραφίες. Κάρτες, εικόνες και πληροφορίες για το Αρχαιολογικό Μουσείο Πάφου και τον αρχαιολογικό χώρο της Λέμπας που θα επισκεφθούν.¹⁹

2.12.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψή στο μουσείο

- Γνωριμία με την μασκότ του προγράμματος , την κυρά της Λέμπας.
- Τα παιδιά παροτρύνονται να ανακαλύψουν το συγκεκριμένο ειδώλιο πηγαίνοντας σε όλες τις αίθουσες του μουσείου.
- Παρατηρούν τα εκθέματα και τα υλικά από τα οποία είναι κατασκευασμένα.
- Τα παιδιά έπειτα συζητούν καταλήγοντας χρονικά στην προϊστορική περίοδο τη Χαλκολιθική εποχή.
- Ακολουθεί παιχνίδι κρυμμένου θησαυρού κατά το οποίο η κάθε ομάδα παίρνει κάρτες με γρίφους- αινίγματα.
- Οι μαθητές αρχίζουν να εξερευνούν την πρώτη αίθουσα του μουσείου και μετά χρησιμοποιώντας τα ομοιώματα των αντικειμένων, επιχειρούν να εξηγήσουν τη χρήση κάθε αντικείμενου στους συμμαθητές τους των άλλων ομάδων.

¹⁸http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekp_programmata_pafos_kyra_lempas.html

¹⁹Ο.π.

- Ακολουθεί το παιχνίδι κατά τη διάρκεια του οποίου τα παιδιά γίνονται δημοσιογράφοι και συγκεντρώνονται χωρισμένοι σε ομάδες, γύρω από έναν ανθρώπινο σκελετό που εκτίθεται στο μουσείο.
- Ακολουθεί θεατρικό παιχνίδι- δραματοποίηση όπου τα παιδιά καλούνται να ετοιμάσουν μια ταινία με θέμα « Η καθημερινή ζωή σε ένα χαλκολιθικό οικισμό». Σύμφωνα με το σενάριο που δίνεται στους μαθητές για να το υποδυθούν, η ταινία που θα ετοιμάσουν θα προβληθεί από την «Κυρά της Λέμπας» σε συνέδριο που θα διοργανωθεί με παρόμοιο θέμα..
- Ακολούθως τα παιδιά υποδύονται μία νεκρή και ξαπλώνουν στο έδαφος.
- Καθοδηγούνται από τις μουσειοπαιδαγωγούς και μιμούνται σκηνές και παραστάσεις από την καθημερινή ζωή των ανθρώπων της εποχής εκείνης. Μετά την ολοκλήρωση του θεατρικού δράματος, τα παιδιά αποχαιρετούν το μουσείο και τις μουσειοπαιδαγωγούς παίρνοντας μαζί τους δίπλωμα και αναμνηστικό δώρο.

2.12.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη

Τα παιδιά στην τάξη κάνουν συζήτηση σε ομάδες για το τι έχουν παρακολουθήσει στο μουσείο και τους έχει κάνει εντύπωση, με τη χρήση και προβολή διαφανειών και φωτογραφιών που έχουν συγκεντρώσει. Ακολούθως, χωρίζονται σε ομάδες και καλούνται να δημιουργήσουν ένα διάλογο με λέξεις κλειδιά που έχουν μάθει από το ΕΠ στο μουσείο.

2.12.7 Γενικό Σχόλιο

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα τα τελευταία 2 χρόνια δεν εφαρμόζεται λόγω αναβάθμισης του συγκεκριμένου Μουσείου έτσι δεν ήταν κατορθωτό να το παρακολουθήσω. Σύμφωνα με τα όσα έχουμε μελετήσει από την ιστοσελίδα της Μουσειακής Αγωγής και από τα όσα μας ενημέρωσε η μουσειοπαιδαγωγός που το πραγματοποιούσε, το πρόγραμμα έδινε την ευκαιρία στους μαθητές να παρατηρούν, εξερευνούν, ανακαλύπτουν, κινούνται ελεύθερα στον χώρο, παίζουν, υποδύονται ρόλους και με λίγα λόγια να χρησιμοποιούν ποικιλία από τις μεθόδους μάθησης όπως τη μαιευτική, βιωματική, παρατήρηση, ξενάγηση και σε ένα βαθμό την ανακαλυπτική. Κύριος άξονας του προγράμματος είναι το μάθημα της Ιστορίας και τα ιστορικά γεγονότα καθώς και τα ειδώλια που είχαν πρωταρχική θέση κατά την περίοδο της χαλκολιθικής εποχής.

2.13 Μουσείοεκπαιδευτικό πρόγραμμα : Στα χνάρια της Θεάς Αφροδίτης

2.13.1 Χώρος διεξαγωγής : Τοπικό Μουσείο Παλαίπαφου

2.13.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια : Γ΄ και Δ΄ τάξης Δημοτικού και διαρκεί περίπου 90 λεπτά.

2.13.3 Στόχοι:

- Επιδιώκεται τα παιδιά να εξοικειωθούν με τον αρχαιολογικό μουσειακό χώρο και να αποκτήσουν θετικές στάσεις απέναντι στην πολιτιστική μας κληρονομιά.
- Να έρθουν σε άμεση επαφή με εκθέματα του μουσείου, που σχετίζονται με τη λατρεία της Θεάς Αφροδίτης, να τα εκτιμήσουν αισθητικά και να αναπτύξουν ένα διάλογο με αυτά.
- Να καλλιεργήσουν την παρατηρητικότητα, τη μνήμη και τη φαντασία τους, μέσα από ευχάριστες και δημιουργικές δραστηριότητες.
- Να διακρίνουν τη διαφορά μεταξύ ιστορίας και μυθολογίας.
- Να γνωρίσουν μύθους και παραδόσεις για τη Θεά και να τους συνδέσουν με λατρευτικούς χώρους και τοποθεσίας της Κύπρου.
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της Θεάς Αφροδίτης για την Κύπρο και την αδιάκοπη παρουσία της σε ποικίλες εκφάνσεις της ζωής του νησιού.
- Να ενισχύσουν την προσωπικότητά τους μέσα από την εξερεύνηση, την ανακάλυψη και την ενεργοποίηση των δημιουργικών και εκφραστικών ικανοτήτων τους.
- Να έρθουν σε επαφή με έργα τέχνης που έχουν θέμα τη Θεά Αφροδίτη, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

2.13.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη

Απαραίτητη είναι η συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών και μουσειοπαιδαγωγών. Οι μουσειοπαιδαγωγοί όπως έχουμε αναφέρει και πιο πάνω συνήθως συστήνουν στους εκπαιδευτικούς να προετοιμάζουν κατάλληλα τα παιδιά πριν από την επίσκεψή τους στο μουσείο. Τα παιδιά πρέπει να γνωρίζουν τις έννοιες μουσείο- αρχαιολογικός χώρος – αρχαιολόγος. Να μελετήσουν ποιος είναι ο ρόλος του αρχαιολόγου συζητώντας μαζί με μία αρχαιολόγο και να διερευνήσουν τις έννοιες: προστασία ευρημάτων, μεταφορά αρχαιολογικών θησαυρών σε μουσεία του εξωτερικού, αρχαιοκαπηλία.

2.13.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη

- Τα παιδιά κατά την άφιξή τους στον αρχαιολογικό χώρο, χωρίζονται σε 4 ομάδες και η μουσειοπαιδαγωγός τους μοιράζει φωτογραφίες που απεικονίζουν σημεία του αρχαιολογικού χώρου.
- Η κάθε μία ομάδα εξερευνά τον χώρο και ανακαλύπτει το σημείο του αρχαιολογικού χώρου που απεικονίζεται στην φωτογραφία και προσπαθεί να καταλάβει την σχέση του με την λατρεία της θεάς Αφροδίτης.
- Η κάθε ομάδα κάνει παρουσίαση του σημείου ενδιαφέροντος που έχει εντοπίσει στις υπόλοιπες ομάδες.
- Ακολουθεί συζήτηση για την χρήση και σημασία του κάθε σημείου στην αρχαιότητα ως μέρος του ευρύτερου λατρευτικού χώρου.
- Τα παιδιά μαζεύονται στον χώρο του αρχαίου ιερού και αφού μελετήσουν κάποιες αναπαραστάσεις του ιερού, το «αναστηλώνουν» και το αναπαριστούν με την βοήθεια του σώματός τους.
- Γίνεται μια αναφορά στην τελετουργική χρήση του ιερού στην αρχαιότητα και συγκεκριμένα μαθαίνουν τις έννοιες είδωλο, λατρεία, τελετές, προσφορές.
- Στον υπαίθριο χώρο του Μουσείου γίνεται παρουσίαση της εξέλιξης της μορφής και της ταυτότητάς της Θεάς κατά τις χιλιετίες με τη χρήση εικόνων και φωτογραφιών και τα παιδιά καλούνται να εντοπίσουν την σχέση των εικόνων με την θεά Αφροδίτη και την εξέλιξή της μέσα από τους αιώνες.
- Τα παιδιά καλούνται να εντοπίσουν το όνομα «Αφροδίτη» και τις παραλλαγές που δόθηκαν στην Θεά ανά τους αιώνες.
- Τα παιδιά αναλαμβάνουν τον ρόλο του αρχαιολόγου και μελετούν τα εκθέματα της πρώτης αίθουσας και κάνουν υποθέσεις για την χρήση τους στην αρχαιότητα.
- Συσχετίζουν τα εκθέματα με τις τελετουργίες προς την Θεά Αφροδίτη, με πρακτικές θρησκευτών του σήμερα.
- Μέσα από τις σύγχρονες οθόνες αφής που υπάρχουν στο μουσείο γίνεται προβολή των φωτογραφιών ορισμένων εκθεμάτων.
- Η κάθε ομάδα προσπαθεί να αναπαραστήσει και να παρουσιάσει στις άλλες ομάδες τα εκθέματα που ανακαλύπτουν, ποια η χρήση τους, ποια η σχέση τους με τη λατρεία της Αφροδίτης.

- Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο και καταγράφουν στοιχεία που τους εντυπώθηκαν κατά τη μουσειακή εμπειρία.

2.13.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη

Φεύγοντας από το μουσείο τα παιδιά παίρνουν μαζί τους εκπαιδευτικό βιβλιαράκι δραστηριοτήτων για να συνεχίσουν τη μουσειακή εμπειρία στα χνάρια της θεάς Αφροδίτης πέρα από το μουσείο. Το υλικό μπορεί να αξιοποιηθεί με δημιουργικές δραστηριότητες αναδίπλωσης και επέκτασης των εμπειριών και των γνώσεων που αποκτήθηκαν από την επαφή των παιδιών με το μουσείο.

2.13.7 Γενικό Σχόλιο

Παρατηρείται πως το συγκεκριμένο πρόγραμμα είναι επίσης ένα πρόγραμμα που στηρίζεται στο μάθημα της ιστορίας και περιλαμβάνει στοιχεία από την αρχαιότητα. Έχει σκοπό τα παιδιά να γνωρίσουν τον κυριότερο τόπο λατρείας της Θεάς Αφροδίτης, να αναγνωρίσουν την σημασία της Θεάς για την Κύπρο και να διαπιστώσουν τη συνεχή παρουσία της σε ποικίλες πτυχές της ζωής του νησιού μας. Όλα αυτά γίνονται μέσω των μεθόδων που αναφέραμε και προηγουμένως, δηλ. τη βιοματική μέθοδο, τη μαιευτική, την παρατήρηση και την ξενάγηση. Τα παιδιά αλληλοεπιδρούν και συνεργάζονται μεταξύ τους ενεργοποιώντας όλες τις αισθήσεις τους.

2.14 Εκπαιδευτικά Προγράμματα με έμφαση στις Εικαστικές Τέχνες

2.14.1 Τίτλος μουσειοεκπαιδευτικού προγράμματος: “ Ο παιδικός κόσμος της Πινακοθήκης

2.14.2 Χώρος διεξαγωγής : Κρατική Πινακοθήκη Σύγχρονης Κυπριακής Τέχνης

2.14.3 Σχολικές τάξεις και διάρκεια : Απευθύνεται σε παιδιά της Ε' τάξης Δημοτικού και διαρκεί 90 λεπτά.

2.14.4 Στόχοι:

- Τα παιδιά να είναι σε θέση να έρθουν επαφή με πρωτότυπα έργα Κυπρίων καλλιτεχνών.
- να μελετήσουν συγκεκριμένα εικαστικά στοιχεία : χρώμα, γραμμή, σχήμα, σύνθεση.
- Να διερευνήσουν τη σχέση των εικαστικών στοιχείων με την παρουσία παιδιών στα έργα που μελετούν.
 - Να διερευνήσουν τα συναισθήματα των παιδιών που παρουσιάζονται στα έργα.
 - Να εργαστούν δημιουργικά στον χώρο της Πινακοθήκης με διάφορες εικαστικές δραστηριότητες.

- Να αναπτύξουν θετικές στάσεις προς τη σύγχρονη τέχνη.

2.14.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη στο μουσείο

- Τα παιδιά κατά την άφιξή τους στην πινακοθήκη γνωρίζονται με την μουσειοπαιδαγωγό και εξοικειώνονται με τον χώρο.
- Η μουσειοπαιδαγωγός μοιράζει κάποια κομμάτια από εικόνες που ανήκουν στα έργα του κύριου καλλιτέχνη Χριστόφορου Σάββα.
- Παρατηρούν ένα πίνακα που απεικονίζει μια μητέρα που κρατά αγκαλιά το παιδί της και τα παιδιά πρέπει να αναγνωρίσουν και να εντοπίσουν σε ποιο έργο ανήκει το κομμάτι.
- Εντοπίζουν στα έργα τη σχέση μητέρας και παιδιού και τα συναισθήματά τους.
- Εντοπίζουν τη βασική ομοιότητα τους και αναπαριστούν παιδιά που βρίσκονται σε μια αγκαλιά.
- Συζητούν για τα συναισθήματα που νιώθουν την στιγμή εκείνη.
- Καλούνται να αγκαλιάσουν ένα συμμαθητή τους και να μείνουν ακίνητοι.
- Εξερευνώντας τις υπόλοιπες αίθουσες του ορόφου, καλούνται να παρακολουθήσουν ένα έργο που παρουσιάζει μια μητέρα που κρατά αγκαλιά ένα βρέφος γυμνό.
- Τα παιδιά μελετούν το έργο και παρατηρούν που βρίσκεται το παιδί, με ποια πρόσωπα είναι και ποια είναι τα συναισθήματά του παιδιού αλλά και τα συναισθήματα που προκαλεί στους ίδιους η λέξη και η εικόνα της μητρότητας, της αγκαλιάς, (όπως η συντροφικότητα, η γαλήνη, η αγάπη κλπ).
- Μελετούν την καρτέλα που βρίσκεται δίπλα από το έργο και αναφέρουν το όνομα του καλλιτέχνη, τα υλικά και τη χρονολογία κατασκευής του.
- Αναπαριστούν με το σώμα τους και τις εκφράσεις του προσώπου τους, τα πρόσωπα του έργου τέχνης (π.χ ξαπλώνουν στο πάτωμα με τα πόδια στον αέρα και περιγράφουν τα συναισθήματα τους).
- Αναγνωρίζουν σχήματα στον πίνακα και η μουσειοπαιδαγωγός καλεί κάθε παιδάκι με την σειρά για να της δείξει ποιο σχήμα βλέπει και να το περιγράψει.

- Ακολουθούν διάφορες βιωματικές δραστηριότητες που αφορούν σχήματα τα οποία καλούνται να τα αναγνωρίσουν στα εκθέματα.
- Δημιουργούν μια διαφορετική φανταστική εικόνα που περιλαμβάνει μορφές, σχήματα κ.ά.
- Γνωρίζουν τα έργα του καλλιτέχνη Αδαμάντιου Διαμαντή.
- Τα παιδιά παρατηρούν και ανακαλύπτουν τις μορφές που εμφανίζονται μέσα από τον πίνακα.
- Συζητούν για τα συναισθήματα που τους προκαλεί και τα συναισθήματα που περιγράφει ο καλλιτέχνης.
- Χρησιμοποιούν την φαντασία τους αναφέροντας διάφορα συναισθήματα που ίσως να βιώνουν και τα ίδια.
- Καλούνται σε σχεδιαστική απεικόνιση επιλέγοντας μια μορφή από το έργο και μέσα σε 15 λεπτά πρέπει να σχηματίσουν με διάφορους μαρκαδόρους πάνω σε μεγάλα χαρτιά τη μορφή που έχουν διαλέξει και να την αποτυπώσουν. Στο τέλος του προγράμματος παίρνουν και από ένα μικρό δωράκι μαγνητάκι για ενθύμιο.

2.14.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη

Στο τέλος της επίσκεψης τα παιδιά παίρνουν μαζί τους τα σχέδια που έκαναν για να τα συνεχίσουν στο σχολείο τους στο μάθημα της τέχνης, και η μουσειοπαιδαγωγός τους μοιράζει καιένα βιβλιάρκι δραστηριοτήτων όπου και αυτό θα το συνεχίσουν μαζί με τον εκπαιδευτικό τους στο σχολείο.

2.14.7 Γενικό σχόλιο

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα απευθύνεται στο μάθημα της Τέχνης και αναφέρεται κυρίως στην γνωριμία των παιδιών με τους κύριους καλλιτέχνες. Τα παιδιά γνωρίζουν διάφορα εκθέματα σύγχρονης τέχνης μέσα από τα οποία εκπηγάζουν διάφορα συναισθήματα όπως μητρότητα, συντροφικότητα και διάφορα άλλα. Η μέθοδος που ακολουθείται είναι κυρίως η ξενάγηση, η παρατήρηση και η βιωματική μέθοδος. Θα μπορούσε να προστεθεί και η ανακαλυπτική μέθοδος μέσω διαφόρων παιχνιδιών εξερεύνησης. Το πρόγραμμα είναι αρκετά ψυχαγωγικό και ενδιαφέρον και τα παιδιά μέσω των βιωματικών δραστηριοτήτων ψυχαγωγούνται αλλά παράλληλα μαθαίνουν μέσω μιας άτυπης μορφής εκπαίδευσης. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα το παρακολούθησα και το βρήκα αρκετά ενδιαφέρον. Χρειάζεται όμως

αναβάθμιση του χώρου και του εξοπλισμού γιατί δεν εφαρμόζονται σε αυτόν νέες τεχνολογίες, όπως ψηφιακές οθόνες, βιντεοπροβολείς, διαδραστικοί πίνακες, ούτε διαθέτει ξεχωριστή αίθουσα για τις δραστηριότητες.

2.15.1 Τίτλος μουσειοεκπαιδευτικού προγράμματος :Ταξίδι στην Βυζαντινή Τέχνη

2.15.1 Χώρος διεξαγωγής : Βυζαντινό Μουσείο Λευκωσίας

2.15.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια : Αναφέρεται στα παιδιά της Ε΄ Δημοτικού και διαρκεί περίπου 90 λεπτά.

2.15.3 Στόχοι:

- Να φέρει σε επαφή τα παιδιά με την εκκλησιαστική τέχνη που είναι διάχυτη τόσο στην πολιτισμική όσο και στην κοινωνική κουλτούρα του τόπου μας.

2.15.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη :

Αποστέλλεται στον εκπαιδευτικό βιβλιαράκι που περιλαμβάνει το τι θα ακολουθήσει στο ΕΠ και ο εκπαιδευτικός έχει ως υποχρέωσή του να προετοιμάσει τα παιδιά κατάλληλα για το πως πρέπει να συμπεριφέρονται στο μουσείο. Τους ενημερώνει για την μεγάλη θρησκευτική και πολιτιστική αξία των εικόνων και τη στάση που οφείλουν να έχουν απέναντί τους κατά την επίσκεψη. Ενημερώνει επίσης τα παιδιά για το τι ακριβώς θα παρακολουθήσουν και θα μάθουν στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

2.15.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη

- Οι μαθητές κατά την επίσκεψή τους στο Βυζαντινό μουσείο γνωρίζουν την ιστορία της βυζαντινής εκκλησιαστικής τέχνης και τις διάφορες εικόνες αρκετών αγίων και την ιστορία τους.
- Τα παιδιά κρατάνε από ένα χάρτη ο οποίος περιλαμβάνει 4 βήματα/στάδια με τη διαδρομή που ονομάζεται «έφιπποι άγιοι» και καθοδηγούμενοι από τα κίτρινα χνάρια των βημάτων των αλόγων, προσπαθούν να εξερευνήσουν τον χώρο.
- Αφού τους γίνει μια σύντομη ξενάγηση στους χώρους του μουσείου, ξεκινούν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τον βίο του Αγίου Γεωργίου και του Αγίου Μάμα.
- Γνωρίζουν την ιστορία των Αγίων, παρακολουθώντας τις εικόνες και εξερευνούν την κάθε λεπτομέρεια των αγιογραφιών.

- Τα παιδιά μαθαίνουν παράλληλα πως δημιουργείται μια εικόνα και τα στάδια που ακολουθεί ο αγιογράφος / ζωγράφος για να την φτιάξει.
- Ο Ξεναγός/Μουσιολογός κάνει σύντομη περιγραφή της εικονογραφίας των αγίων και του βίου τους
- Κάνει αναφορά στα σύμβολα που υπάρχουν στις εικόνες/ αγιογραφίες και προτρέπει τους μαθητές να γράφουν διάφορες λέξεις στο έντυπο που τους έχει δοθεί.
- Το επόμενο μέρος του εκπαιδευτικού προγράμματος είναι η διαδρομή της Κανακαριάς όπου και πάλι τα παιδιά ακολουθούν μια διαδρομή σε σχέση με τα βήματα που αναφέρονται στον χάρτη.
- Στο πρώτο βήμα συναντούν και γνωρίζουν τα ψηφιδωτά της Κανακαριάς και το ιστορικό της κλοπής τους από την εκκλησία της Παναγίας Κανακαριάς στην Λυθράγκωμη μετά την τουρκική εισβολή το 1974.
- Τοποθετούν τις αυτοκόλλητες ψηφίδες για να συμπληρωθεί το φωτοστέφανο του Ευαγγελιστή Ματθαίου.
- Συμπληρώνουν ένα φυλλάδιο που τους δίνεται ανάλογα με τις πληροφορίες που έλαβαν στο ψυχαγωγικό παιχνίδι και στις δραστηριότητες.
- Ακολουθεί επίσκεψη στο εργαστήριο συντήρησης αρχαίων εικόνων και χειρόγραφων της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου όπου οι μαθητές γνωρίζουν τη διαδικασία δημιουργίας μιας αγιογραφίας και τα στάδια συντήρησης των εικόνων.²⁰

2.15.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη:

Μετά την επίσκεψη στο μουσείο τα παιδιά μπορούν να κατασκευάσουν ψηφιδωτό με θέμα σχετικό με το πρόγραμμα, ακολουθώντας κατευθυντήριες οδηγίες που δίνει η υπεύθυνη του προγράμματος στον εκπαιδευτικό-συνοδό. Μπορούν επίσης να επιχειρήσουν να κατασκευάσουν μια αγιογραφία με τη χρήση διάφορων υλικών, καθώς επίσης να κατασκευάσουν διςδιάστατα και τριςδιάστατα ζώα που σχετίζονται με τις αγιογραφίες που έχουν παρακολουθήσει.

²⁰<http://eikad.schools.ac.cy/index.php/el/programmata/programma-taxidi-vyzantini-techni-e-taxi>

2.15.7 Γενικό Σχόλιο

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα πραγματοποιείται στο Βυζαντινό Μουσείο και στόχος του είναι να έρθουν τα παιδιά κοντά στην εκκλησιαστική τέχνη. Είναι αποκλειστικά σχετικό με το μάθημα της τέχνης. Σε συνδιασμό με τις δραστηριότητες τα παιδιά καλούνται να έρθουν σε επαφή με τα έργα τέχνης που εκτίθενται. Αυτό επιτυγχάνεται με βιωματικές δραστηριότητες σε παιγνιώδη μορφή μέσα από τις οποίες τα παιδιά μαθαίνουν για τα εκθέματα. Κύριες μέθοδοι που χρησιμοποιούνται είναι η βιωματική και η μαιευτική. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα δεν έγινε κατορθωτό να το παρακολουθήσω λόγω του ότι διεξάγεται σε άλλη χρονική περίοδο.

2.16 Τίτλος Μουσειοεκπαιδευτικού Προγράμματος « Ύμνος στην Ελευθερία »

2.16.1 Χώρος διεξαγωγής : Πινακοθήκη ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄.

2.16.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια : Απευθύνεται σε μαθητές της Στ΄ τάξης Δημοτικού και διαρκεί 90 λεπτά.

2.16.3 Στόχοι :

Με την παρακολούθηση του συγκεκριμένου προγράμματος οι μαθητές αναμένεται:

- Να γνωρίσουν και να έρθουν σε επικοινωνία με έργα τέχνης που αφορούν στην παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά, με θέμα τους αγώνες των Ελλήνων για την απελευθέρωση της Ελλάδας από τους Τούρκους, με αποκορύφωμα την ελληνική επανάσταση του 1821.
- Να μάθουν να σέβονται και να εκτιμούν τα έργα τέχνης του προγράμματος με θέμα τον αγώνα του ελληνικού λαού για απελευθέρωση και να τα θεωρούν ως μέρος της πολιτιστικής τους ταυτότητας.
- Να ευαισθητοποιούνται γύρω από τα τοπικά και παγκόσμια θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Να εκτιμούν τη διαχρονική αξία των έργων τέχνης και τη σημασία τους για την ιστορία του έθνους μας και για τη σύγχρονη εποχή.
- Να εμπλέκονται σε δημιουργικές δραστηριότητες μετασχηματισμού, αποδόμησης και αναδόμησης έργων τέχνης και φωτογραφιών του εκπαιδευτικού προγράμματος.
- Να αναγνωρίζουν μορφολογικά, δομικά και νοηματικά στοιχεία μέσα από τα έργα τέχνης του προγράμματος.

- Να γνωρίζουν, να εντοπίζουν και να αξιοποιούν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ρομαντικού κινήματος στην τέχνη, μέσα από δημιουργικές δραστηριότητες και με τη χρήση ποικίλων υλικών.
- Να αναγνωρίζουν και να χρησιμοποιούν τους συμβολισμούς των έργων του προγράμματος, να εκφράζουν τα συναισθήματα που τους προκαλούν και να αφηγούνται ιστορίες που να σχετίζονται με τα συγκεκριμένα έργα.
- Να κατανοούν τον ρόλο που διαδραματίζει το φόντο σε ένα έργο , τη σημασία του για κατανόηση και ερμηνεία του έργου και το γεγονός ότι η αλλαγή του φόντου του, δημιουργεί διαφορετική συναισθηματική ατμόσφαιρα.
- Να δημιουργούν τα δικά τους αντιπολεμικά έργα, δισδιάστατα και τρισδιάστατα, ομαδικά και ατομικά αλλά και ποιήματα τα οποία έρχονται σε αλληλοεπίδραση με την εικαστική δημιουργία
- Να εμπλέκονται σε δραστηριότητες δραματοποίησης ή αναπαράστασης συγκεκριμένων έργων του προγράμματος για να ζωντανέψουν τα έργα και να βιώσουν τα συναισθήματα που προκαλούν.

2.16.4 Δραστηριότητες πριν την επίσκεψη :

Ο εκπαιδευτικός ενημερώνει τα παιδιά για τους κανόνες συμπεριφοράς που πρέπει να ακολουθήσουν κατά την επίσκεψη στο μουσείο. Συζητούν στην τάξη σχετικά θέματα που σχετίζονται με το πρόγραμμα που θα παρακολουθήσουν.

2.16.5 Δραστηριότητες προγράμματος:

Τα παιδιά κατά την επίσκεψή τους στην πινακοθήκη:

- Παρακολουθούν μια εκπαιδευτική ταινία εικαστικού και ιστορικού περιεχομένου και εμπλουτίζουν τον συναισθηματικό τους κόσμο.
- Ακολουθούν διάφορες δραστηριότητες που στοχεύουν στην εικαστική προσέγγιση της έννοιας της Ελευθερίας και την ανάπτυξη της φαντασίας, της αισθητικής, της κριτικής σκέψης και της δημιουργικότητας των μαθητών.
- Αναγνωρίζουν τα διάφορα μέρη της παραδοσιακής γυναικείας και ανδρικής ενδυμασίας που υπάρχουν στην πινακοθήκη.
- Εντοπίζουν διάφορα μοτίβα στις στολές.

- Υποδύονται ρόλους της εποχής εκείνης.
- Παρακολουθούν την παρουσίαση και περιγραφή διαφόρων έργων καλλιτεχνών που υπάρχουν στην πινακοθήκη και αυτών που έχουν σχέση με την ελληνική επανάσταση.
- Εντοπίζουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ρομαντικού κινήματος στην τέχνη.
- Κάνουν δραστηριότητες σε έντυπη μορφή και βρίσκουν ομοιότητες και διαφορές συγκρίνοντας δύο έργα, δίνοντας έμφαση στην έκφραση του προσώπου και στις ανθρώπινες φιγούρες που παρουσιάζονται στα εκθέματα.²¹

2.16.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη

Κατά το τέλος του εκπαιδευτικού προγράμματος δίνεται στον εκπαιδευτικό έντυπο με προτεινόμενες δραστηριότητες όπου τις αξιοποιεί με τα παιδιά στην τάξη με ποικιλία διαθεματικών δραστηριοτήτων παρουσιάζοντας τις εμπειρίες τους από το πρόγραμμα.

2.16.7 Γενικό Σχόλιο

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα σχετίζεται με το μάθημα της τέχνης και γίνεται σε συνδυασμό με διάφορες δραστηριότητες βιωματικού χαρακτήρα κατά τη διάρκεια των οποίων τα παιδιά καλούνται να έρθουν σε επικοινωνία με τα έργα τέχνης που βρίσκονται στην πινακοθήκη. Οι δραστηριότητες αυτές λαμβάνουν παιγνιώδη μορφή και μέσα από αυτές οι μαθητές μαθαίνουν τα εκθέματα χρησιμοποιώντας και την ανακαλυπτική μέθοδο. Τα παιδιά καλλιεργούν την κριτική τους σκέψη, αφήνουν ελεύθερη την φαντασία τους, μαθαίνουν αβίαστα και παρακολουθούν μια μορφή άτυπης εκπαίδευσης εκτός σχολείου. Τέλος η μουσειοπαιδαγωγός προχωρεί σε αναστοχασμό και ανατροφοδότηση των όσων προηγήθηκαν, με παιγνιώδη μορφή.

2.17 Τίτλος Μουσειοεκπαιδευτικού Προγράμματος : « Ο τόπος μας με την παλέτα των ζωγράφων »

2.17.1 Χώρος Διεξαγωγής: Δημοτική Πινακοθήκη Λεμεσού

2.17.2 Σχολικές τάξεις και διάρκεια: Αναφέρεται σε παιδιά Δ' Δημοτικού και διαρκεί περίπου 90 λεπτά

2.17.3 Στόχοι : Οι μαθητές μέσα από την μαιευτική και βιωματική προσέγγιση να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν την πολιτιστική κληρονομιά και την καλλιτεχνική δημιουργία του τόπου μας.

²¹http://archeia.moec.gov.cy/sd/351/parousiasi_ekp_programmatos.pdf

2.17.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη

Ο εκπαιδευτικός προετοιμάζει τα παιδιά για τη σημασία και τον σκοπό της επίσκεψης. Ενημερώνει τα παιδιά σε ότι έχει σχέση με το θέμα του ΕΠ. Συζητά μαζί τους και επιλέγει σχετικά κείμενα από τα σχολικά εγχειρίδια.²² Ενημερώνει τους κανόνες συμπεριφοράς που πρέπει να ακολουθούν τα παιδιά στο χώρο της πινακοθήκης. Στην ιστοσελίδα του προγράμματος υπάρχουν αρκετά στοιχεία για τους καλλιτέχνες των οποίων τα έργα μελετώνται στην πινακοθήκη κατά την διεξαγωγή του προγράμματος. Ο εκπαιδευτικός καλείται να λάβει υπόψη του το περιεχόμενο της συγκεκριμένης ιστοσελίδας.

2.17.5 Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη

- Γνωριμία με τον εξωτερικό χώρο αρχικά και πληροφόρηση των μαθητών για τη διακόσμηση και την ιστορία του κτηρίου.
- Βάζοντας την φαντασία τους βυθίζονται στο έργο τέχνης περιγράφοντας το τι βλέπουν και τα συναισθήματά τους.
- Γνωρίζουν έργα Κυπρίων καλλιτεχνών που είναι σχετικά με τους αγώνες των Κυπρίων για ελευθερία.
- Περιγράφουν 2 έργα Κυπρίων ζωγράφων.
- Τα παιδιά αναφέρουν τα υλικά που χρησιμοποίησε ο ζωγράφος και τα σχήματα που βλέπουν.
- Τα παιδιά καλούνται να ζωγραφίσουν και να απαντήσουν στην δραστηριότητα 8 από το βιβλιαράκι που τους δόθηκε.
- Στο τέλος του πρώτου μέρους καλούνται να συγκρίνουν το αυθεντικό έργο με το αντίγραφο που έχουν στο βιβλιαράκι τους παρουσιάζοντας τις διαφορές μεταξύ τους.
- Τα παιδιά περιγράφουν τι βλέπουν στον πίνακα ζωγραφικής με διάφορες ερωτήσεις.
- Δουλεύουν σε ομάδες και εξερευνούν τα χρώματα που υπάρχουν χρησιμοποιώντας διάφορες καρτελίτσες που τους δίνεται από την μουσειοπαιδαγωγό.
- Απαντούν σε διάφορες ερωτήσεις που τους αναθέτει η μουσειοπαιδαγωγός.
- Δημιουργούν ένα παζλ που σχετίζεται με το πρόγραμμα.
- Υποδύονται ρόλους φορώντας διάφορα κοστούμια όπως αυτά του πίνακα γεγονός που προκαλεί ενθουσιασμό στους μαθητές.

²²http://archeia.moec.gov.cy/sd/349/odigos_ekpaideftikou_2016_17.pdf

- Παρακολουθούνται ταινία για την ζωή των δύο ζωγράφων.
- Κατά την διάρκεια της ξενάγησης τα παιδιά δουλεύουν σε ομάδες και μοιράζονται ευθύνες.

2.17.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη

Δίνεται στα παιδιά κατά την ολοκλήρωση του προγράμματος ένα βιβλιαράκι δραστηριοτήτων το οποίο περιέχει αριθμό δραστηριοτήτων οι οποίες ολοκληρώνονται στο σχολείο και δεν περιορίζονται στην Εικαστική Αγωγή αλλά και σε άλλα γνωστικά αντικείμενα. Δίνονται σε κάθε σχολείο καμβάδες για να αξιοποιηθούν στο μάθημα της Εικαστικής Αγωγής σε σχέση με το πρόγραμμα, ενώ δίνονται και αφίσες με εικόνες από τα έργα που αναφέρονται στους αγώνες των Κυπρίων για ελευθερία, οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν στο μάθημα των Εικαστικών αλλά και για να χρησιμοποιηθούν κατά τις εκδηλώσεις μνήμης και τιμής των σχετικών επετείων.

2.17.7 Γενικό Σχόλιο

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αναφέρεται στο μάθημα των Εικαστικών και περιλαμβάνει γνωριμία των παιδιών με την πινακοθήκη εστιάζοντας την προσοχή τους σε έργα δύο Κυπρίων καλλιτεχνών σχετικά με τους αγώνες των Κυπρίων για ελευθερία. Καλλιεργείται στα παιδιά η κουλτούρα όπως μας έχει αναφέρει η μουσειοπαιδαγωγός του προγράμματος που καλούνται να αποκτήσουν μια ιδιότητα αυτή του θεατή / επισκέπτη με τη διαφορά ότι συμμετέχουν σε βιωματικές δραστηριότητες. Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα χρησιμοποιούνται η μαιευτική και η βιωματική μέθοδος καθώς όπως μας έχει αναφέρει η μουσειοπαιδαγωγός η ξενάγηση και η παρατήρηση μπορεί να γίνει και χωρίς την βοήθεια της δηλ. τα παιδιά μπορούν να επισκεφτούν την πινακοθήκη οποιαδήποτε στιγμή επιθυμούν. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα παρατηρείται πως αντιμετωπίζει διάφορες δυσκολίες σχετικά με τους χώρους υποδομής. Αν υπήρχε συγκεκριμένη αίθουσα για τις δραστηριότητες του προγράμματος το πρόγραμμα θα είχε περισσότερη επιτυχία και θα προσέλκυε περισσότερους μαθητές.

2.18 Τίτλος μουσειοεκπαιδευτικού προγράμματος :«Αναζητώντας τα ζώα στην Πινακοθήκη»

2.18.1 :Χώρος Διεξαγωγής: Δημοτική Πινακοθήκη Πάφου

2.18.2Σχολικές Τάξεις και Διάρκεια: Απευθύνεται σε παιδιά της Β΄ τάξης Δημοτικού και διαρκεί 70 λεπτά.

2.18.3Στόχοι :

- Το πρόγραμμα βασίζεται σε μια βιωματική προσέγγιση με στόχο την καλλιέργεια της παρατηρητικότητας των παιδιών, την εξερεύνηση και τη δημιουργικότητα.

2.18.4 Δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη

Ο εκπαιδευτικός ευαισθητοποιεί τα παιδιά συζητώντας τον κώδικα συμπεριφοράς που πρέπει να ακολουθούν κατά την επίσκεψη. Συζητά στην τάξη σχετικά θέματα π.χ. για την προστασία των ζώων και άλλα θέματα σχετικά με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που θα παρακολουθήσουν.

2.18.5Δραστηριότητες κατά την επίσκεψη

- Τα παιδιά αρχικά καλούνται να βρουν τον σκύλο της πινακοθήκης. Τον αναζητούν στο ισόγειο και εντοπίζουν το έργο που έχει τίτλο «Σκύλος».
- Τα παιδιά κάθονται μπροστά από τον πίνακα και καλούνται να παρατηρήσουν και να επικοινωνήσουν με το έργο τέχνης εξερευνώντας τις ιδέες, τα συναισθήματα και τα μηνύματα που εμπνέει ο πίνακας χρησιμοποιώντας τη φαντασία, τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους.
- Έπειτα υποδύονται ρόλους και εμπλέκονται σε διάλογο αναπαριστώντας τους σκύλους της ζωγράφου.
- Στην συνέχεια η μουσειοπαιδαγωγός μοιράζει στα παιδιά ένα βιβλιαράκι δραστηριοτήτων, το οποίο και συμπληρώνουν.
- Συνεχίζοντας την ξενάγηση τα παιδιά παρατηρούν το έργο της Σούζαν Βάργκας «Ταύρος» και καλούνται να εντοπίσουν τα σχήματα του έργου. Έπειτα, αναφέρουν μεγαλοφώνως διάφορα σχήματα γεωμετρικά και ακανόνιστα και ακολούθως τα σχηματίζουν στον αέρα με το χέρι τους.
- Η μουσειοπαιδαγωγός τους μοιράζει διάφορα σχήματα σε χαρτόνι στα οποία φτιάχνουν τα δικά τους φανταστικά ζώα.

- Έπειτα καλούνται να εντοπίσουν την κατσίκα σε ένα άλλο έργο και να κάνουν διάφορες ζωντανές φιγούρες σαν παιχνίδι δημιουργώντας μια παγωμένη εικόνα και μετά την σχεδιάζουν στο χαρτί.
- Ακολουθεί μια συζήτηση σε κύκλο, στην οποία οι μαθητές μοιράζονται διάφορες εμπειρίες και εκφράζουν τις απορίες τους. Μετά η μουσειοπαιδαγωγός τους μοιράζει κάποια πλαστικά ζώα τα οποία ομαδοποιούν σε 3 ομάδες βάσει κάποιων κριτηρίων.
- Τέλος τα παιδιά φτιάχνουν μια φανταστική ιστορία για το έργο που μελετούν και την παρουσιάζουν στα άλλα παιδιά. Έτσι ολοκληρώνεται το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και τα παιδιά αποχωρούν έχοντας ευχάριστες εμπειρίες.²³

2.18.6 Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη

Ο εκπαιδευτικός μετά την επίσκεψη αξιοποιεί τις δραστηριότητες που υπάρχουν στο βιβλιαράκι δραστηριοτήτων που δίνεται στα παιδιά κατά την διεξαγωγή του προγράμματος το οποίο το συνεχίζουν και στην σχολική τάξη. Υπάρχουν ποικιλίες διαθεματικών δραστηριοτήτων.

2.18.7 Γενικό Σχόλιο

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αναφέρεται στην Εικαστική Αγωγή και περιέχει ξενάγηση στους χώρους της Δημοτικής Πινακοθήκης Πάφου. Τα παιδιά μέσω της ξενάγησης αναζητούν στους χώρους της πινακοθήκης κάποια συγκεκριμένα έργα που τους ανέφερε η μουσειοπαιδαγωγός. Παρατηρούν τα διάφορα εκθέματα και λειτουργούν την φαντασία τους, την κριτική σκέψη και την ενσυναίσθησή τους. Μέσω διαφόρων βιωματικών δραστηριοτήτων και της βιωματικής μεθόδου πραγματοποιούν διάφορες δραστηριότητες π.χ. ζωγραφίζουν διάφορα στοιχεία που έχουν εντοπίσει στον πίνακα. Φτιάχνουν επίσης τα δικά τους ζώα με τα διάφορα υλικά που τους έδωσε η μουσειοπαιδαγωγός. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα χρειάζεται επίσης αναβάθμιση στους χώρους και στον τεχνολογικό εξοπλισμό.

²³<http://eikad.schools.ac.cy/index.php/el/programmata/programma-anazitontas-zoa-b-taxi>

Κεφάλαιο3

Μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα στην Κύπρο : οι απόψεις των μουσειοπαιδαγωγών

3.1 Η έννοια της αξιολόγησης

Η αξιολόγηση των εμπειριών στους χώρους των μουσείων και χώρους πολιτισμικής αναφοράς, επιτυγχάνεται με την συστηματική έρευνα και αποτίμηση των εντυπώσεων του κοινού σε ότι σχετίζεται με τις δραστηριότητες και τα αντικείμενα που έχει γνωρίσει και τους προβληματισμούς που ακολούθησαν (Οικονόμου, 2003). Αναφέρεται ως μια διεξοδική διαδικασία, κατά την οποία οι υπεύθυνοι των πολιτιστικών δράσεων γνωρίζουν την ταυτότητά του κοινού τους και την αντίδρασή του σε εκθέσεις και προγράμματα (Νικονάνου, 2009).

Η αξιολόγηση στο μουσειακό περιβάλλον έχει τη μορφή συλλογής πληροφοριών, οι οποίες χρησιμοποιούνται για να απαντήσουν σε συγκεκριμένες ερωτήσεις σχετικά με ένα έκθεμα (Μουσούρη, 1999, σελ. 61). Επίσης οι εκθέσεις και οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες με τη μορφή προγραμμάτων εντός ή εκτός μουσειακού χώρου ή και σε ψηφιακή μορφή ελέγχονται ως προς το βαθμό κάλυψης των δυνατοτήτων, των ενδιαφερόντων και των προσδοκιών του κοινού του (Μουσούρη, 1999).

Με βάση τα πιο πάνω η αξιολόγηση μπορεί να οριστεί ως η κριτική των ποιοτικών χαρακτηριστικών μιας δράσης πολιτισμού (Hooper- Greenhill, 2007 σελ. 367). Σύμφωνα με τους Dean και Edson η αξιολόγηση αποτελεί σημαντική φάση της δημιουργίας των μουσειακών δράσεων. Η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων παρέχει στους υπεύθυνους πληροφοριακό υλικό και ενημερώνει σχετικά με το βαθμό κατά τον οποίο η παρουσίαση του εκπαιδευτικού προγράμματος αντιστοιχεί με τους αρχικούς στόχους και επίσης κατά πόσο το πρόγραμμα θα μπορεί να λειτουργήσει ως οδηγός για επόμενες εκπαιδευτικές δράσεις (Dean&Edson, 2013).

Οι αξιολογικές έρευνες των εκπαιδευτικών προγραμμάτων θα πρέπει να στοχεύουν στην αποτίμηση του βαθμού διευκόλυνσης της προσέγγισης, κατανόησης και δημιουργικής αξιοποίησης της πολιτισμικής κληρονομιάς από τις ομάδες που τις παρακολουθούν. Η αξιολόγηση θα πρέπει να ελέγχει τη χρήση εναλλακτικών και διαθεματικών μεθόδων, οι οποίες δεν θα έχουν στόχο τη συσσώρευση και αναπαραγωγή πληροφοριών αλλά, τη δόμηση κριτικής σκέψης και γνώσης (Νάκου, 2006). Με μια μικρή αξιολόγηση ενός εκπαιδευτικού

προγράμματος, τονώνεται η συζήτηση μεταξύ όσων ενδιαφέρονται για την πρακτική και την αξιολόγηση τέτοιων προγραμμάτων. Η αξιολόγηση επίσης, παρέχει επιπλέον πληροφορίες για όσους εκτελούν το πρόγραμμα και συνήθως μπορεί να οδηγήσει σε βελτίωση του προγράμματος και σε επέκταση να υποστηρίξει την εκπαίδευση, αλλά και το ευρύ κοινό (Small, 1990). Για την διαδικασία της αξιολόγησης στον χώρο της Μουσειακής Εκπαίδευσης υπάρχει ένα ειδικό πλάνο το οποίο περνά από τα εξής τέσσερα στάδια (Μουσούρη, 1999) : 1. Διευκρίνιση σκοπών και στόχων, 2. Επιλογή του τύπου αξιολόγησης, 3. Αποτελέσματα της αξιολόγησης, 4. Χρησιμοποίηση των αποτελεσμάτων.

3.2 Η έρευνά μας : ερευνητικά ερωτήματα, μεθοδολογία και περιορισμοί

Ερευνητικά ερωτήματα:

Μέσα από την έρευνά μας επιχειρήσαμε να διερευνήσουμε τα πιο κάτω ερωτήματα:

1. Ποιες οι απόψεις των μουσειοπαιδαγωγών των μουσείων της Κύπρου για τα εκπαιδευτικά προγράμματα που πραγματοποιούνται στην Κύπρο; (θετικές πτυχές και προβληματικά σημεία)
2. Με ποιους τρόπους, οι μουσειοπαιδαγωγοί της Κύπρου πιστεύουν ότι, τα προγράμματα που υλοποιούν, μπορούν να γίνουν πιο αποτελεσματικά ως προς την επίτευξη των στόχων τους;

Η προσέγγιση των ερωτημάτων αυτών προϋποθέτει την κριτική παρουσίαση των στόχων και του περιεχομένου των εκπαιδευτικών προγραμμάτων Μουσειακής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας που υλοποιούνται στην Κύπρο.

Μεθοδολογία Έρευνας

Υπάρχουν διάφορες μέθοδοι αξιολόγησης και έρευνας στον χώρο της Μουσειακής εκπαίδευσης όπως είναι η ποσοτική έρευνα που αφορά αριθμούς για να παρουσιάσει απόψεις ή υποθέσεις. Μια άλλη μέθοδος είναι η ποιοτική έρευνα που γίνεται σε μικρές ομάδες και αποσκοπεί στον ποιοτικό προσδιορισμό των σχέσεων μεταξύ των μεταβλητών ενός προβλήματος. Γίνεται συνήθως με ημιδομημένες συνεντεύξεις. (Πετράκης, 2006 : 238).

Στην συγκεκριμένη εργασία χρησιμοποιήθηκε η ποιοτική έρευνα με την συλλογή ημιδομημένων συνεντεύξεων από τους μουσειοπαιδαγωγούς, παρατηρήσεων, σχολιασμών και επισκέψεων στα εκπαιδευτικά προγράμματα των μουσείων της Κύπρου. Στην συνέχεια ερευνήθηκαν 18 εκπαιδευτικά προγράμματα που διεξάγονται υπό την αιγίδα του Υπουργείου

Παιδείας. Τα 13 αφορούσαν προγράμματα Μουσειακής Αγωγής και τα 5 Εικαστικής Αγωγής. Τα προγράμματα πραγματοποιούνται σε όλες τις επαρχίες της ελεύθερης Κύπρου. Κατά την διεξαγωγή της έρευνας μου αντιμετώπισα τεράστια δυσκολία στο να παρακολουθήσω τα διάφορα εκπαιδευτικά προγράμματα λόγω του ότι κάποιιοι ζητούσαν ειδική έγκριση και άλλοι απλά ήταν επιφυλακτικοί και δεν ήθελαν να δώσουν περισσότερες πληροφορίες ή λόγω περιορισμένου χρόνου. Έγιναν διάφορες επιτόπου αλλά και τηλεφωνικές συνεντεύξεις οι οποίες περιλάμβαναν 15 ερωτήσεις ανοικτού τύπου και περιεχομένου. Έγιναν 7 συνεντεύξεις από μουσειοπαιδαγωγούς και 1 συνέντευξη από την επιθεωρήτρια των προγραμμάτων που αναφερόταν σε όλα τα προγράμματα.

Περιορισμοί Έρευνας

Στην συγκεκριμένη εργασία αντιμετώπισα κάποιες δυσκολίες και περιορισμούς που δυσχέραιναν σε αρκετό βαθμό την πραγματοποίηση της έρευνας μου σχεδόν σε όλα τα στάδιά της. Το μεγαλύτερο για μένα εμπόδιο, αποτελεί η άρνηση και η επιφυλακτικότητα κάποιων μουσειοπαιδαγωγών και ορισμένων εκπαιδευτικών να επιτρέψουν σε ερευνητές την παρακολούθηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Τα ίδια αυτά άτομα αρνούνταν επίσης να προχωρήσουν σε σχολιασμό των προγραμμάτων που κάνουν ή έχουν παρακολουθήσει. Επίσης η έλλειψη βιβλιογραφίας γύρω από την μουσειακή αγωγή και τα εκπαιδευτικά προγράμματα ήταν ένα εμπόδιο στο να αντλήσω αρκετές πληροφορίες. Παρόλα αυτά έγινε κατορθωτό να συγκεντρώσω όσες περισσότερες πληροφορίες μπορούσα και να καταφέρω να ολοκληρώσω την εργασία μου.

3.3 Το ερωτηματολόγιο

Πιο κάτω παραθέτω τα ερωτήματα που αποτελούσαν το ερωτηματολόγιο με το οποίο προσπάθησα να απαντήσω στα ερωτήματα και να συγκεντρώσω τις απαραίτητες για την εργασία μου πληροφορίες.

Ερωτήσεις για εκπαιδευτικά προγράμματα Υπουργείου Παιδείας

1. Με ποια εκπαιδευτικά προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού ασχολείστε και ποιο συγκεκριμένο πραγματοποιείτε;

Η συγκεκριμένη ερώτηση αποσκοπούσε στο να μάθουμε ποια είναι τα ΕΠ του Υπουργείου Παιδείας που πραγματοποιούν και ασχολούνται οι μουσειοπαιδαγωγοί.

2. Μήπως υλοποιείτε και κάποια άλλα εκπαιδευτικά προγράμματα;

Η ερώτηση αυτή στοχεύει στο να μάθουμε αν οι μουσειοπαιδαγωγοί υλοποιούν και κάποια άλλα ΕΠ εκτός από αυτά τα συγκεκριμένα που ερευνούνται.

3. Ποιο είναι το περιεχόμενο των προγραμμάτων που υλοποιείτε;

Η συγκεκριμένη ερώτηση αποσκοπούσε στο να αντλήσουμε πληροφορίες για το περιεχόμενο των συγκεκριμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων που διεξάγει η κάθε μια μουσειοπαιδαγωγός.

4. Ποιοι στόχοι εξυπηρετούνται μέσα από τα εκπαιδευτικά προγράμματα μουσειακής αγωγής;

Η ερώτηση αυτή έγινε με σκοπό να μάθουμε τους στόχους του κάθε εκπαιδευτικού προγράμματος.

5. Για ποιους λόγους γίνονται τα εκπαιδευτικά προγράμματα στο μουσείο/η τον συγκεκριμένο χώρο (π.χ Πινακοθήκη);

Η συγκεκριμένη ερώτηση αποσκοπούσε στους λόγους και στο γιατί διεξάγονται τα εκπαιδευτικά προγράμματα στους συγκεκριμένους χώρους.

6. Υπάρχει κάποια προετοιμασία σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς πριν από την επίσκεψη των παιδιών στο μουσείο σχετικά με το τι θα παρακολουθήσουν κατά την επίσκεψή τους;

Στην προκειμένη περίπτωση η ερώτηση αυτή είχε σκοπό να μάθουμε αν γίνεται κάποια προετοιμασία των παιδιών στο σχολείο πριν από την επίσκεψή τους στο ΕΠ.

7. Ποια μέθοδος χρησιμοποιείτε κατά την υλοποίηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων; π.χ. αν είναι ξενάγηση, παρατήρηση κ. λ. π.

Η ερώτηση αυτή στόχευε στο να αντλήσουμε πληροφορίες για τις μεθόδους που ακολουθούνται συνήθως στην διεξαγωγή των ΕΠ.

8. Από πού παίρνετε ιδέες κατά τον σχεδιασμό του προγράμματος ;

Η ερώτηση αυτή αποσκοπούσε στο να μάθουμε από που οι μουσειοπαιδαγωγοί παίρνουν ιδέες για τον σχεδιασμό του προγράμματος από τη διεθνή βιβλιογραφία ή προγράμματα που υλοποιούνται στο εξωτερικό.

9. Παρακολουθείτε ή διοργανώνετε κάποια εκπαιδευτικά σεμινάρια για την οργάνωση και διεξαγωγή των προγραμμάτων, ή σχεδιάζετε και υλοποιείτε αυτά με βάση τις υφιστάμενες γνώσεις και την εμπειρία σας;

Η συγκεκριμένη ερώτηση στόχευε στην εκπαίδευση των μουσειοπαιδαγωγών και στις γνώσεις τους σχετικά με τη Μουσειακή Αγωγή και την επιμόρφωση τους γενικότερα στην διεξαγωγή ΕΠ.

10. Πώς μπορούν οι γνώσεις και εμπειρίες που απέκτησαν οι μαθητές, να αξιοποιηθούν μετά την επίσκεψη τους στο μουσείο.

Η συγκεκριμένη ερώτηση έγινε με σκοπό να διερευνηθεί κατά πόσον αξιοποιείται ως μεταγνώση κυρίως στο σχολικό περιβάλλον, η εμπειρία των μαθητών στο μουσείο και η συμμετοχή τους σε ένα πρόγραμμα ΕΠ.

11. Σε τι θα βοηθήσουν τα παιδιά τα συγκεκριμένα προγράμματα;

Στόχος και σκοπός της συγκεκριμένης ερώτησης είναι να κατανοήσουμε το όφελος που θα προσφέρει στα παιδιά η παρακολούθηση των συγκεκριμένων προγραμμάτων τόσο κατά τη μαθησιακή διαδικασία στο σχολείο, όσο και στη μελλοντική τους ζωή ως πολίτες στην Κοινωνία.

12. Υπάρχουν καθόλου εφαρμογές νέων τεχνολογιών τις οποίες χρησιμοποιείτε στα συγκεκριμένα προγράμματα ;

Η ερώτηση αυτή είχε σκοπό στο να ερευνήσουμε κατά πόσο χρησιμοποιούνται εφαρμογές νέων τεχνολογιών στα εκπαιδευτικά προγράμματα και μουσεία της Κύπρου.

13. Αντιμετωπίζετε καθόλου δυσκολίες κατά την διεξαγωγή των προγραμμάτων αυτών;

Η συγκεκριμένη ερώτηση στόχευε στις δυσκολίες και στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μουσειοπαιδαγωγοί τόσο στους χώρους που διεξάγονται τα προγράμματα όσο και στο περιεχόμενό τους.

14. Σε γενικές γραμμές ποια θα λέγατε είναι τα πλεονεκτήματα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στο μουσείο;

Η συγκεκριμένη ερώτηση είχε σκοπό στο να αντλήσουμε πληροφορίες για τα θετικά και δυνατά σημεία που έχουν τα Εκπαιδευτικά Προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας Κύπρου.

15. Σε γενικές γραμμές ποια θα λέγατε είναι τα μειονεκτήματα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στο μουσείο;

Η συγκεκριμένη ερώτηση αποσκοπούσε στο να μάθουμε ποια είναι τα αδύνατα σημεία και μειονεκτήματα που έχουν τα συγκεκριμένα προγράμματα.

16. Ποιους τρόπους βελτίωσης για το μέλλον των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Υπουργείου Παιδείας θα προτείνατε;

Η συγκεκριμένη ερώτηση αποσκοπούσε στις εισηγήσεις και στους τρόπους βελτίωσης κατά την άποψη των μουσειοεκπαιδευτικών.

3.4 Αποτελέσματα των συνεντεύξεων

Κατά την διεξαγωγή των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις σε μουσειοπαιδαγωγούς. Οι συνεντεύξεις αυτές, ήταν δομημένες με ερωτήσεις κυρίως ανοικτού τύπου που μας βοήθησαν να απαντήσουμε στοχευμένα τα ερευνητικά μας ερωτήματα. Με βάση τις πληροφορίες που συγκεντρώσαμε, στην Κύπρο πραγματοποιούνται 18 προγράμματα εκ των οποίων τα 15 αναφέρονται στην Μουσειακή Αγωγή και τα 3 στην Εικαστική Αγωγή και τα οποία εφαρμόζονται σε όλες τις επαρχίες της Κύπρου (οι τίτλοι των προγραμμάτων αυτών παρουσιάστηκαν στο κεφάλαιο 2).

Διερευνήθηκε επίσης το ενδεχόμενο πραγματοποίησης άλλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων εκτός από αυτά που αναφέρονται στο κεφάλαιο 2, με αρνητική όμως απάντηση από τις μουσειοπαιδαγωγούς. Η έλλειψη χρόνου από πλευράς μουσειοπαιδαγωγών και ο μεγάλος αριθμός ατόμων που απαιτείται για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή κάθε εκπαιδευτικού προγράμματος, καθιστά δύσκολη την πραγματοποίηση και άλλων τέτοιων προγραμμάτων λόγω έλλειψης προσωπικού και απαραίτητων κονδυλίων. Μεμονωμένη περίπτωση αποτελεί η απάντηση από μουσειοπαιδαγωγό η ίδια εφαρμόζει άλλα προγράμματα σε πινακοθήκες και άλλους πολιτιστικούς χώρους ή μουσεία σε διαφορετικά χρονικά πλαίσια.

Όσον αφορά το περιεχόμενο του κάθε προγράμματος και οι 8 ερωτηθέντες συμφώνησαν ότι τα προγράμματα σχεδιάζονται και οργανώνονται με βάση τους στόχους των αναλυτικών προγραμμάτων της Δημοτικής Εκπαίδευσης, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών και τις δυνατότητες του χώρου και χρόνου διεξαγωγής των προγραμμάτων. Σημαντικό στοιχείο είναι η ηλικία και οι εμπειρίες των μαθητών, ο χώρος, τα έργα τέχνης/ εκθέματα/ ευρήματα που επιλέγει είτε ο ίδιος ο μουσειοπαιδαγωγός είτε γίνεται με ελεύθερη επιλογή των μαθητών. Τα προγράμματα συνήθως εφαρμόζονται στηριζόμενα στη βιωματική μάθηση η οποία είναι ιδανική για τους μαθητές και την διαθεματική προσέγγιση, που επιτυγχάνεται μέσα από την παρατήρηση, την εξερεύνηση, την ανακάλυψη και το θεατρικό παιχνίδι. Προέκυψε επίσης από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, ότι τα εκπαιδευτικά προγράμματα αποτελούν μια άτυπη μορφή εκπαίδευσης.

Στην διερεύνηση των στόχων των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, έγινε σαφές από τις μουσειοπαιδαγωγούς, ότι αυτοί συνοψίζονται στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης, φαντασίας, δημιουργικότητας και ευαισθησίας απέναντι στην τέχνη και στον πολιτισμό, στη συναισθηματική και κοινωνική σχέση συνεργασίας και στην απόλαυση της βιωματικής μάθησης μέσα από την εξερεύνηση και το παιχνίδι.

Η Πέμπτη ερώτηση αφορούσε τους λόγους που γίνονται τα εκπαιδευτικά προγράμματα στους συγκεκριμένους χώρους. Οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν ότι στο μουσείο αξιοποιούνται τα ενδιαφέροντα και οι εμπειρίες των μαθητών/τριών μέσα σε αυθεντικά πραγματικά πλαίσια και δίνονται ευκαιρίες για προσωπική επαφή με πρωτογενές/αυθεντικό υλικό. Στόχος, όπως μας δήλωσαν, είναι οι μαθητές να διασυνδέουν τα εκθέματα με τις δικές τους εμπειρίες, ενδιαφέροντα και τις προσωπικές τους απόψεις, ούτως ώστε τα εκθέματα να αποκτούν νόημα για τα παιδιά που μέσω των συσχετισμών και συλλογισμών που κάνουν, ενισχύουν παράλληλα και την κριτική τους σκέψη. Μέσα από τις παιδαγωγικές προσεγγίσεις δίνεται έμφαση στην αλληλεπίδραση των εκθεμάτων με τον μαθητή ο οποίος παρατηρεί, αναλύει, ερμηνεύει, κρίνει, εξάγει συμπεράσματα και αξιολογεί τον χώρο, τα εκθέματα και τον ρόλο τους.

Κρίθηκε σκόπιμο να διερευνηθεί το κατά πόσον γινόταν κάποια προετοιμασία εκ μέρους των εκπαιδευτικών πριν από την επίσκεψη τους στο μουσείο. Όλοι οι ερωτηθέντες συμφώνησαν ότι στέλνεται στα σχολεία έντυπο με πληροφοριακό υλικό για το τι περιλαμβάνουν τα Εκπαιδευτικά Προγράμματα στα οποία συμμετάσχουν τα παιδιά, έτσι ώστε οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί να προετοιμάσουν προηγουμένως τους μαθητές για το τι θα παρακολουθήσουν. Σχετικά με τις κύριες μεθόδους που χρησιμοποιούν οι μουσειοπαιδαγωγοί κατά την υλοποίηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, η απάντηση ήταν κοινή και αφορά κυρίως την βιωματική μάθηση, τη σημασία της οποίας διαπιστώνουν όλοι οι εμπλεκόμενοι. Τα παιδιά υποδύονται ρόλους, συμμετέχουν σε παιχνίδια εξερεύνησης, παρατηρούν τα εκθέματα, ανακαλύπτουν πληροφορίες, συζητούν, επιλύουν γρίφους, χορεύουν και τραγουδούν. Επίσης έχουν αναφέρει ότι δίνουν έμφαση στην ενεργητική μάθηση, στην διερευνητική μάθηση, την ξενάγηση στους χώρους και στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης.

Όσον αφορά το ερώτημα από πού αντλούν πληροφορίες και υλικό για να προχωρήσουν στον σχεδιασμό των προγραμμάτων, οι ερωτηθέντες δήλωσαν ότι βασίζονται στην βιβλιογραφική έρευνα, στις αρχές της μουσειακής εκπαίδευσης και στη συνεργασία με

επιθεωρητές δημοτικής εκπαίδευσης και αρχαιολόγους, εφόρους των μουσείων. Αναμφισβήτητη προϋπόθεση για τον σχεδιασμό των ΕΠ είναι η σύνδεση με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού. Οι ερωτηθέντες θεωρούν ότι ο σχεδιασμός του ΕΠ πρέπει απαραίτητα να χρησιμοποιεί τη βιωματική μάθηση και να επιχειρεί μία διαθεματική προσέγγιση.

Στην συνέχεια διερευνήσαμε κατά πόσο προσφέρονται σεμινάρια επιμόρφωσης στους μουσειοπαιδαγωγούς και συμπεράναμε ότι οι σύμβουλοι είναι κυρίως έμπειροι εκπαιδευτικοί κάτοχοι μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών που σχετίζονται με τη μουσειακή εκπαίδευση και είναι εξειδικευμένοι στον τομέα αυτό. Διοργανώνονται συχνά συναντήσεις επιμόρφωσης στο ΥΠΠ, και γίνονται παρακολουθήσεις εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε άλλες πόλεις για σκοπούς ανταλλαγής ιδεών και επιμόρφωσης. Οργανώνονται επίσης σεμινάρια για την Εικαστική Αγωγή στα οποία γίνονται αναφορές και σε ποικίλες θεματικές, μεθόδους και εφαρμογές ΕΠ σε μουσεία, πινακοθήκες και γκαλερί. Οι Μουσειοπαιδαγωγοί συμμετέχουν επιπλέον σε προγράμματα Erasmus σχετικά με μουσειακά προγράμματα.

Όσον αφορά το ερώτημα για το ποιο είναι το όφελος για τους μαθητές που παρακολουθούν τα μουσειοεκπαιδευτικά προγράμματα, έγινε σαφές πως τα εκπαιδευτικά προγράμματα μπορούν να αξιοποιηθούν και μετά την επίσκεψη στα μουσεία γιατί αυτά επεκτείνουν τα ερεθίσματα των παιδιών και τους βοηθούν να αναπτύξουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους. Εξάλλου δίνεται σχετικό έντυπο με προτεινόμενες δραστηριότητες που μπορούν να εφαρμόσουν οι μαθητές μετά την επίσκεψη τους στο μουσείο στο σχολικό και κοινωνικό τους περιβάλλον.

Η 11^η ερώτηση στόχευε στην μελέτη της αξίας και επίδρασης των συγκεκριμένων προγραμμάτων στα παιδιά όπως προκύπτει από τους βασικούς στόχους των προγραμμάτων. Επιδιωκόμενο είναι τα παιδιά να κατανοήσουν την αξία των μουσείων και των εκθεμάτων, να απολαμβάνουν και να επιζητούν και από τους γονείς τους την επίσκεψη τους σε πολιτισμικούς χώρους, να βιώσουν μια μοναδική εμπειρία συμμετέχοντας σε ένα μουσειακό πρόγραμμα, να επέλθει η « άτυπη μάθηση», να γνωρίσουν τα παιδιά το χώρο του μουσείου το οποίο αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου μας. Να μάθουν για την τέχνη μέσα σε ένα πολιτιστικό και κοινωνικό πλαίσιο το οποίο υπερβαίνει το χώρο του σχολείου.

Στην διερεύνηση για την ένταξη και εφαρμογή νέων τεχνολογιών οι οποίες χρησιμοποιούνται από τα ΕΠ τα αποτελέσματα ήταν απογοητευτικά. Μόνο 5 ΕΠ από τα 18 τις εφαρμόζουν και αφορά συγκεκριμένη μορφή προγραμμάτων όπως τις εφαρμογές :QRCodeMaker, QRReader, AdobeSparkVideo, SoundPrism, φωτογράφιση, Ηχογράφιση, χρήση βιντεοπροβολών και διαδραστικών πινάκων και ψηφιακών οθονών.Επιπλέον όπως μας έχει αναφέρει η επιθεωρήτρια των ΕΠ, έχουν αγοραστεί tablets για τα προγράμματα τα οποία δεν βρίσκονται ακόμη σε εφαρμογή.

Στην συνέχεια εξετάστηκε η πιθανή αντιμετώπιση δυσκολιών κατά την διεξαγωγή των προγραμμάτων. Όπως διαφάνηκε, μία δυσκολία προκύπτει από το γεγονός ότι δεν υπάρχουν ειδικοί χώροι φύλαξης των προσωπικών αντικειμένων των παιδιών, με αποτέλεσμα οι μαθητές να τα τοποθετούν συνήθως στο πάτωμα. Δεν υπάρχουν επίσης αποθηκευτικοί χώροι για την φύλαξη του ογκώδους εκπαιδευτικού υλικού των μουσειοπαιδαγωγών με αποτέλεσμα οι τελευταίοι, να αναγκάζονται να το μεταφέρουν με ιδιαίτερο κόπο και σε αντίξοες συνθήκες. Κοινή διαπίστωση των εμπλεκόμενων αποτελεί επίσης, η απουσία ειδικής αίθουσας / εργαστηρίων για την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων για εικαστική έκφραση μέσα στα μουσεία. Η έλλειψη επαρκούς διαθέσιμου χρόνου, αποτελεί επίσης μία σημαντική δυσκολία. Οι μαθητές πολλές φορές ξεκινούν ένα έργο, διακόπτουν τη δημιουργία τους που προκύπτει από την άμεση επικοινωνία με τα εκθέματα και το τελειώνουν στο σχολείο λόγω έλλειψης χρόνου. Επίσης αντιμετωπίζουν δυσκολία στο ότι ο αριθμός των παιδιών που συμμετέχουν είναι μεγάλος και είναι δύσκολος ο συντονισμός από μία και μόνο μουσειοπαιδαγωγό. Δυσκολίες επίσης προκύπτουν από το γεγονός ότι μόνο ένας πολύ μικρός αριθμός αποσπασμένων εκπαιδευτικών μουσειακής αγωγής αξιοποιείται σε τέτοιου είδους προγράμματα και αυτό εμποδίζει στο να σχεδιάζονται και να πραγματοποιούνται καινούρια προγράμματα. Σε κάποια μουσεία επίσης,γίνονται ταυτόχρονα με τα ΕΠ,ξεναγήσεις προς το κοινό και αυτό δυσκολεύει την διεξαγωγή του ΕΠ, λόγω θορύβου ή διακίνησης που αποσπά την προσοχή των μαθητών.

Στην ερώτηση που ακολούθησε οι μουσειοπαιδαγωγοί κλήθηκαν να αναφέρουν ποια θεωρούν ότι είναι τα πλεονεκτήματα των ΕΠ. Όλες οι απαντήσεις κινήθηκαν στον ίδιο άξονα. Οι ίδιοι θεωρούν ότι τα ΕΠ ελκύουν το ενδιαφέρον των παιδιών, εγείρουν την βιωματική τους δράση μέσω των δραστηριοτήτων και ενεργοποιούν τις αισθήσεις τους, την φαντασία, την κριτική και την δημιουργική τους σκέψη. Ακόμη φανερό έγινε ότι και τα 18 προγράμματα

στοχεύουν στους θεματικούς άξονες της ιστορίας, της Τέχνης, του πολιτισμού και της κουλτούρας. Σχετικά με τα μειονεκτήματα των ΕΠ, οι περισσότεροι μουσειοπαιδαγωγοί θεωρούν πως δεν υπάρχουν. Μεμονομένες απαντήσεις που δόθηκαν, αναφέρθηκαν ότι τα μειονεκτήματα των ΕΠ παρουσιάζονται στην έλλειψη ωρών αποσπάσεων ώστε να γίνονται περισσότερα προγράμματα και να έχουν την ευκαιρία περισσότερα παιδιά να συμμετέχουν σε αυτά. Κάποιες απαντήσεις δείχνουν ότι τα μειονεκτήματα εντοπίζονται στην έλλειψη χώρων διεξαγωγής των προγραμμάτων.

Τέλος οι μουσειοπαιδαγωγοί κλήθηκαν να προτείνουν τρόπους βελτίωσης που θεωρούν απαραίτητους για την αναβάθμιση των ΕΠ. Οι απαντήσεις/ εισηγήσεις των ερωτηθέντων εστιάζουν κυρίως στο να διατίθεται περισσότερος χρόνος στις Συμβούλους Εικαστικής / Μουσειακής Αγωγής, να δημιουργούνται μικρότερες ομάδες μαθητών που θα συμμετέχουν κάθε φορά, στο να επιδιωχθεί από το ΥΠΠ για παραχώρηση χώρων στα Μουσεία / Πινακοθήκες που να λειτουργούν αποκλειστικά ως Αίθουσες / Εργαστήρια Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων. Τέλος, στο να αυξηθεί η διάρκεια της επίσκεψης της κάθε ομάδας μαθητών που να χωρίζεται σε 2 μέρη: το θεωρητικό και βιωματικό μέρος και το πρακτικό μέρος στο Εργαστήρι του κάθε χώρου.

3.5 Συζήτηση

Ο γενικός σκοπός του εκπαιδευτικού μουσείου είναι να δείξει την κατάσταση της εκπαίδευσης και των σχολείων σε όλο τον πολιτισμό, να ενημερώσει τους δασκάλους και τους άλλους για την πρόσφατη πρόοδο στην εκπαίδευση, να απεικονίσει τις καλύτερες μεθόδους διδασκαλίας και να διαφυλάξει τα γραπτά μηνύματα των μεγάλων εκπαιδευτικών (Graves, 1905).

Από όσα έχουν προκύψει από την έρευνα που πραγματοποιήσαμε, τις συνεντεύξεις με τις μουσειοπαιδαγωγούς και με τις επιτόπιες επισκέψεις στα εκπαιδευτικά προγράμματα σε όλες τις επαρχίες της Κύπρου, οδηγούμαστε στη διαπίστωση ότι στην Κύπρο παρατηρούνται αρκετές δυσκολίες και ελλείψεις που δυσχεραίνουν την σωστή πραγματοποίηση των Ε.Π. Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που επηρεάζουν τα προγράμματα είναι η έλλειψη διαθέσιμων πόρων για την αγορά περισσότερου εξοπλισμού. Στα περισσότερα μουσεία και γκαλερί παρατηρείται επίσης η έλλειψη ανελκυστήρα, δεν υπάρχει ράμπα για άτομα με κινητικές δυσκολίες και αυτό επηρεάζει αρκετά αρνητικά την επίσκεψη του κοινού στα μουσεία, πόσο μάλλον την παρακολούθηση εξειδικευμένων προγραμμάτων ΕΠ.

Μεγάλη επίσης δυσκολία προκύπτει από την απουσία χώρων και αιθουσών για τους μαθητές και τα προσωπικά τους αντικείμενα, καθώς επίσης και η έλλειψη αιθουσών και εργαστηρίων διαμορφωμένων κατάλληλα για τις δραστηριότητες του προγράμματος. Ακόμη και οι χώροι υγιεινής (π.χ τουαλέτες) δεν είναι πάντοτε προσβάσιμες για όλο το κοινό και ούτε είναι διαμορφωμένες για τις ιδιαιτερότητες των μαθητών (ύψος, διάπλαση κλπ).

Άλλο πρόβλημα που εντοπίσαμε ήταν η έλλειψη ασφάλειας των εκθεμάτων που φαίνεται πολλές φορές να απειλούνται από την απροσεξία ή αφέλεια κάποιων μαθητών, με αποτέλεσμα μουσειοπαιδαγωγοί και εκπαιδευτικοί να βρίσκονται σε διαρκή ανησυχία και πρέπει συνεχώς να υπενθυμίζουν και να υποδεικνύουν στους μαθητές να μην αγγίζουν τα αντικείμενα και να προσέχουν κατά την μετακίνησή τους στους χώρους. Από τα περισσότερα μουσεία απουσιάζει συγκεκριμένη πρόνοια και ο απαραίτητος τεχνολογικός εξοπλισμός που απαιτείται για την ποιοτικά ορθή λειτουργία προγραμμάτων ΕΠ (π.χ βιντεοπροβολείς, Η.Υ., μεγάλη οθόνη, παρά μόνο ένας μικρός αριθμός ταμπλέτων αφής που στα περισσότερα ΕΠ δεν χρησιμοποιείται). Υπάρχει επίσης έλλειψη αποθηκευτικών χώρων για τον εξοπλισμό των προγραμμάτων όπως

εποπτικά μέσα και υλικά. Είναι φανερό πως η χρηματοδότηση κονδυλίων από το Υπουργείο Παιδείας και από τους Δήμους είναι ελλιπής.

Σχετικά με την θεματική και το περιεχόμενο των προγραμμάτων, παρατηρείται πως τα περισσότερα ΕΠ πραγματοποιούνται σε κρατικά, επαρχιακά και δημοτικά μουσεία που κυρίως αναφέρονται σε αρχαιολογικό περιεχόμενο εκτός από το πρόγραμμα που διεξάγεται στην Λεβέντειο Πινακοθήκη που είναι εικαστικού περιεχομένου. Η θεματολογία των προγραμμάτων Εικαστικής Αγωγής αφορά κυρίως την κυπριακή ιστορία τέχνης. Η θεματολογία γενικά των Ε.Π. φαίνεται να είναι αρκετά περιορισμένη, κάπως στερεότυπη και κοινότυπη γιατί δεν εμπλουτίζονται με καινοτόμες ιδέες και δεν σχεδιάζονται προγράμματα που να επιχειρούν μία διαθεματική προσέγγιση σε συνδιασμό με διάφορα μαθήματα (π.χ. τα μαθηματικά, τη μουσική, τη τεχνολογία, τις επιστήμες, τα θρησκευτικά κ.α), ούτε επικαιροποιούνται βάσει της γεωγραφίας και διεθνής επικαιρότητας.

Επίσης σχετικά με τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται κατά την υλοποίηση των προγραμμάτων, παρατηρούμε ότι χρησιμοποιείται κυρίως η παραδοσιακή ξενάγηση, εκτός βέβαια από ένα αριθμό προγραμμάτων που εμπλουτίζουν τα στάδια του προγράμματός τους με την χρήση διαδραστικών οθονών και άλλων τεχνολογικών μέσων.

Όσον αφορά τους στόχους που αναφέρονται σε κάθε Ε.Π. παρατηρείται πως τα περισσότερα προγράμματα επιδιώκουν συνήθως οι μαθητές να εμπεδώσουν καλύτερα την ιστορία του τόπου τους, να εκτιμήσουν την πολιτιστική κληρονομιά και να αγαπήσουν παράλληλα τις παραδόσεις και τα ιδιαίτερα στοιχεία της φυσιογνωμίας του νησιού μας, γεγονός που τις πλείστες φορές επιτυγχάνουν. Παρατηρείται επίσης ότι τα παιδιά που παρακολουθούν τα προγράμματα είναι μαθητές των τριών τελευταίων τάξεων του Δημοτικού (Γ-ΣΤ) και δεν καλύπτουν καθόλου τους μαθητές της Προδημοτικής εκπαίδευσης, ούτε αυτούς των τριών πρώτων τάξεων του Δημοτικού (Α-Γ' τάξη). Παρατηρείται επίσης η απουσία τέτοιων προγραμμάτων που να απευθύνονται σε μαθητές Μέσης εκπαίδευσης.

Κατά την αξιολόγηση των Ε.Π. παρατηρήσαμε επίσης αρκετές δυσκολίες και μειονεκτήματα που περιορίζουν την σωστή πραγματοποίηση των Ε.Π. τα οποία επιβάλλεται να βελτιωθούν με διάφορους τρόπους.²⁴

Το γεγονός επίσης ότι τα άτομα που αναλαμβάνουν τα προγράμματα Ε.Π είναι αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί Δημοτικής που βρίσκονται στα μουσεία για λίγα χρόνια και μετά επιστρέφουν στις βάσεις τους, οδηγεί κάποιους μουσειοπαιδαγωγούς να αισθάνονται ανασφάλεια και να είναι ιδιαίτερα διστακτικοί προς τους μελετητές/ερευνητές και να υιοθετούν μία προστατευτική και συντηρητική συμπεριφορά έναντι τρίτων που εξετάζουν τα προγράμματα. Οι ίδιοι σε πολλές περιπτώσεις δεν μπορούν να λειτουργήσουν αυτόνομα και να πρωτοτυπήσουν και φοβούνται ότι η όποια πρωτοβουλία εκ μέρους τους μπορεί να παρερμηνευθεί από τους προϊστάμενούς τους θα λειτουργήσει σε βάρος τους. Έτσι δικαιολογείται σε ένα βαθμό, η άρνηση κάποιων να μας επιτρέψουν να παρακολουθήσουμε κάποια από τα προγράμματα.

²⁴Η αξιολόγηση έγινε μέσω των επιτόπιων και τηλεφωνικών συνεντεύξεων από τους μουσειοπαιδαγωγούς των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

3.6 Εισηγήσεις για τρόπους βελτίωσης και Προοπτικές Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων Μουσειακής Αγωγής Υπουργείου Παιδείας

Οι τρόποι βελτίωσης και οι προοπτικές θα πρέπει να σχετίζονται με τις έρευνες αξιολόγησης, να σέβονται τα πορίσματα και να βρίσκουν λύσεις στα σημεία που χρειάζονται αναδιαμόρφωση. Οι αλλαγές που θα προτείνουν θα πρέπει να συμβαδίζουν με την εξεύρεση τρόπων για να καλυφθούν τα κενά ή να αναμορφωθούν τα προβληματικά στοιχεία που ανέδειξε η έρευνα αξιολόγησης. Η επιδίωξη της βελτίωσης αποτελεί θεμελιωτική αξία για τα μουσεία και τους χώρους πολιτισμικής αναφοράς (Talboys, 2002).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της αξιολόγησης που αναφέραμε πιο πάνω παρατηρείται πως οι στόχοι των εκπαιδευτικών προγραμμάτων τηρούνται και καλύπτονται σχεδόν πλήρως κατά την διεξαγωγή των προγραμμάτων αλλά παρατηρούνται και κάποια σημεία που χρήζουν βελτίωσης. Σύμφωνα με τα ερευνητικά μας συμπεράσματα παρατηρείται πως στα μουσεία πρέπει να γίνουν κάποιες αλλαγές οι οποίες θα βοηθήσουν στην καλύτερη διεξαγωγή των προγραμμάτων. Επιβάλλεται να γίνει αύξηση του χρόνου λειτουργίας των μουσείων / πινακοθηκών (απόγευμα, σαββατοκυρίακα) με περισσότερα προγράμματα όπου τα παιδιά θα μπορούν να τα παρακολουθήσουν και με τη συνοδεία των γονέων τους. Επιπλέον είναι αναγκαίο να αυξηθεί ο χρόνος διάρκειας των προγραμμάτων ούτως ώστε να επιτρέπεται στα παιδιά να ολοκληρώνουν τις δραστηριότητές τους στο χώρο του μουσείου. Καλό θα ήταν να δημιουργηθεί ειδική αίθουσα η οποία θα χρησιμοποιείται για την πραγματοποίηση των προγραμμάτων και για τις όποιες δραστηριότητες που συμπεριλαμβάνονται στο πρόγραμμα, όπως η προβολή ταινίας, έτσι ώστε οι μαθητές να μην εμποδίζονται υπόλοιπο κοινό, ούτε θα δημιουργείται κοσμοσυρροή και παρεξηγήσεις σε περίπτωση που το πρόγραμμα συμπαίσει με ομαδικές επισκέψεις τουριστών. Χρειάζεται ακόμη, να τοποθετηθούν διάφορα παγκάκια ή καθίσματα για να μπορούν να κάθονται πιο άνετα τα παιδιά κατά την παρακολούθηση του προγράμματος.

Χρήσιμο θα ήταν επίσης, να δημιουργηθεί ενημερωτικό έντυπο και αρχείο με πληροφορίες για τα έργα που μελετούνται στο πρόγραμμα, καθώς και για τους δημιουργούς τους, για την καλύτερη κατανόηση του προγράμματος. Επίσης κρίνεται απαραίτητο να τοποθετηθούν κινητές πινακίδες για ανάρτηση παιδικών έργων ούτως ώστε οι μαθητές να αισθάνονται ότι προσφέρουν και οι ίδιοι στο πρόγραμμα και ότι αποτελούν συνεχιστές του έργου των καλλιτεχνών.

Επιπλέον στοιχεία που χρήζουν βελτίωσης και θα κάνουν πιο εύκολο το έργο των μουσειοπαιδαγωγών και εκπαιδευτικών, είναι η δημιουργία ειδικού χώρου για τη φύλαξη προσωπικών αντικειμένων τόσο των παιδιών αλλά και του εκπαιδευτικού υλικού των μουσειοπαιδαγωγών. Η τοποθέτηση επίσης ειδικών σχοινιών / ταινιών ή προθήκων κατά μήκος των εκθεμάτων για σκοπούς προστασίας των εκθεμάτων, κρίνεται περισσότερο από αναγκαία. Επιπρόσθετα χρειάζεται να αλλάξει ο χώρος υποδοχής των περισσότερων μουσείων και πινακοθηκών και να ληφθεί πρόνοια ώστε αυτά να είναι προσβάσιμα και φιλικά για τους επισκέπτες κάθε ηλικίας. Επιβάλλεται επίσης να προσληφθεί ειδικό προσωπικό για επίβλεψη και τήρηση της ασφάλειας, όπου παρατηρούνται κενά ασφαλείας.

Ακόμη πρέπει να δημιουργηθούν κατάλληλα πωλητήρια τα οποία απουσιάζουν ή είναι ελλιπή στα περισσότερα μουσεία της Κύπρου. Είναι εκ των ων ουκ άνευ ότι τέτοιοι χώροι που είναι συχνά επισκέψιμοι από το κοινό και στους οποίους πραγματοποιούνται προγράμματα ΕΠ, θα έχουν και τους ανάλογους χώρους υγιεινής και θα υπάρχει πρόνοια ώστε αυτά να είναι προσβάσιμα και σε άτομα με αναπηρίες ή ειδικές ικανότητες (ύπαρξη ανελκυστήρα, ειδική ράμπα, ταμπλέτες για άτομα με προβλήματα όρασης κλπ).

Παρατηρείται πως τα κρατικά μουσεία χρήζουν άμεσης βελτίωσης στους εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους καθώς και στον τεχνολογικό εξοπλισμό για την αναβάθμιση των οποίων το κράτος οφείλει να διαθέσει περισσότερα κονδύλια για να χρηματοδοτήσει τέτοια έργα.

Ένα άλλο σημείο το οποίο θα ήταν καλό να αλλάξε είναι το περιεχόμενο των ΕΠ το οποίο θα είναι καλό να εμπλουτιστεί και να βασίζεται και σε άλλους τομείς και όχι μόνο στην ιστορία και την Τέχνη. Θα μπορούσαν να γίνουν ΕΠ που να επιχειρούν μία διαθεματική προσέγγιση (μαθηματικά, επιστήμες, επικαιρότητα, γεωγραφία, μουσική κλπ).

Επίσης θα ήταν καλό να ξεκινούσε το μάθημα της Μουσειακής Αγωγής στα σχολεία από την προδημοτική εκπαίδευση και να συνεχιζόταν σε όλες τις τάξεις της Δημοτικής και Μέσης εκπαίδευσης. Για να επιτευχθεί αυτό όμως χρειάζεται περισσότερο εκπαιδευτικό προσωπικό που να εξειδικεύεται σε αυτό τον κλάδο γι' αυτό θα ήταν καλό να προσληφθούν περισσότεροι αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί οι οποίοι όμως θα μπορούν να υπηρετούν για πολλά χρόνια το ίδιο πρόγραμμα (με τις απαραίτητες φυσικά αλλαγές και εμπλουτισμό του υλικού τους) και να μπορούν να αυτενεργούν και να εξελίσσουν τα προγράμματα που αναλαμβάνουν.

Φέτος ιδιαίτερα, λόγω ακριβώς της έλλειψης κατάλληλου για το σκοπό αυτό προσωπικού, αρκετά προγράμματα δεν πραγματοποιούνται ή θα πραγματοποιηθούν τους επόμενους μήνες γιατί είναι ανθρωπίνως αδύνατο ένα μόνο άτομο να καλύπτει περισσότερο από ένα πρόγραμμα.

Επίσης παρατηρήθηκε, πως αρκετοί εκπαιδευτικοί δεν προετοιμάζουν επαρκώς τα παιδιά πριν από την παρακολούθηση των προγραμμάτων όπως κανονικά πρέπει να γίνεται, έτσι κρίνουμε αναγκαίο να υπάρχει μια πιο καλή και στενή συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ μουσειοπαιδαγωγού και εκπαιδευτικού για την καλύτερη οργάνωση και πραγματοποίηση του προγράμματος.

Στα προγράμματα θα μπορούσε να συμπεριληφθεί επίσης η μουσειοβαλίτσατο εκπαιδευτικό υλικό της οποίας θα βοηθήσει στην προσέγγιση μεγαλύτερων ομάδων μαθητών οι οποίοι παραμένουν στα σχολεία. Τα παιδιά μπορούν να πάρουν την μουσειοβαλίτσα και στο σπίτι τους και να κάνουν το πρόγραμμα με τους γονείς τους. Η πρακτική αυτή λόγω έλλειψης χρόνου και προσωπικού δεν χρησιμοποιείται αρκετά.

Υπάρχουν μουσειοσυσκευές που περιλαμβάνουν τριδιάστατες μορφές μνημείων και εκθεμάτων και σχετικά ψηφιακά παιχνίδια τα οποία εάν υπήρχε η δυνατότητα εφαρμογής τους, θα ήταν δημιουργικά και ευχάριστα για τα παιδιά (κάτι αντίστοιχο που γίνεται και στο Μουσείο Ακρόπολης με την μουσειοσυσκευή «Πάμε στην Ακρόπολη» και διάφορες άλλες διαδικτυακές εφαρμογές).²⁵

Σε ότι αφορά το περιεχόμενο των προγραμμάτων, θα λέγαμε ότι υπάρχουν αρκετές προοπτικές βελτίωσης του τεχνολογικού εξοπλισμού και της υλικοτεχνικής υποδομής.

Η χρήση νέων τεχνολογιών στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες των μουσείων, στηρίζεται στην ανάγκη των μουσείων να εκσυγχρονιστούν σε όλους τους τομείς, στην παραδοχή ότι οι πολυμεσικές εφαρμογές είναι ιδιαίτερα ελκυστικές για τα παιδιά και τους εφήβους και στη γνώση ότι οι νέες τεχνολογίες μπορούν σύμφωνα με έρευνες να επηρεάσουν ποιοτικά τη μάθηση στο πλαίσιο της άτυπης εκπαίδευσης που προσφέρει το μουσείο. Η

²⁵<http://www.ysma.gr/εκπαίδευση-μουσειοσυσκευές> [://www.ysma.gr/εκπαίδευση-μουσειοσυσκευές](http://www.ysma.gr/εκπαίδευση-μουσειοσυσκευές)

παιδαγωγική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στηρίζεται στο ότι τα ψηφιακά μέσα δίνουν την δυνατότητα βιωματικής και αναλυτικής προσέγγισης της γνώσης και βοηθούν τη μαθησιακή διαδικασία. (Μπούνια, Οικονόμου και Πιτσιάβα 2010 : 337). Τα μουσεία και οι πινακοθήκες της Κύπρου πρέπει να εμπλουτίσουν τον εξοπλισμό τους με Ηλεκτρονικούς Υπολογιστές, ψηφιακές οθόνες και βιντεοπροβολείς.

Επίσης στη Λεβέντειο Πινακοθήκη και στα εκπαιδευτικά προγράμματα που πραγματοποιούν εκεί οι μουσειοπαιδαγωγοί, υπάρχει μία εφαρμογή την οποία οι μαθητές κατεβάζουν στις ταμπλέτες τους και παρακολουθούν μέσω αυτής τα στάδια του προγράμματος. Μια ανάλογη τακτική θα μπορούσε να ακολουθηθεί και στα προγράμματα ΕΠ του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού.

Απώτερος στόχος των ΕΠ πρέπει να είναι η ψυχαγωγία. Η πραγματοποίηση θεατρικού παιχνιδιού σε συνδυασμό με την χρήση της ρομποτικής που έχει κυρίως ρόλο διαδραστικού ξεναγού στο μουσείο, θα μπορούσαν να κάνουν την περιήγηση πιο ψυχαγωγική. Θα μπορούσαν να υπάρχουν στους χώρους οπτικοακουστικές ξεναγήσεις και εφαρμογές εικονικής πραγματικότητας που θα έκαναν το πρόγραμμα πιο ελκυστικό. Επίσης θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα ψηφιακό εκπαιδευτικό πρόγραμμα το οποίο οι μαθητές θα μπορούσαν από το σχολείο να λάβουν μέρος μέσω διαδικτύου από τους δικούς τους υπολογιστές. Μία πολύ σημαντική εφαρμογή που εφαρμόζεται στα μουσεία και θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στην πινακοθήκη ή στα μουσεία είναι η ψηφιακή συνεπιμέλεια. Πρόκειται για μια δημιουργία εικονικού μουσείου με τη συμμετοχή μουσειολόγων ή σχεδιαστών διαδραστικών συστημάτων πολυμέσων αλλά και με τη βοήθεια μαθητών και εκπαιδευτικών (Δεληγιάννης, 2014 : 141). Το Εικονικό Μουσείο Ελληνικών Λαϊκών Παιδικών Μουσικών Οργάνων αποτελεί παράδειγμα ψηφιακής εκπαιδευτικής δραστηριότητας με συνεπιμέλεια εκπαιδευτικών και μαθητών. Το εικονικό αυτό μουσείο έχει αρκετό ψηφιακό πληροφοριακό υλικό που περιλαμβάνει κείμενα, ήχους, εικόνες, τρισδιάστατες κινούμενες απεικονίσεις, βίντεο και παιχνίδι κινούμενου παζλ. Θα ήταν δυνατόν να εφαρμοστεί και στα ΕΠ του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού κάτι παρόμοιο που θα προσέλκυε το ενδιαφέρον των μαθητών. Θα μπορούσαν επίσης να προστεθούν ψηφιακά παιχνίδια, όπως παιχνίδια ζωντανής δράσης, που χρησιμοποιούν τον φυσικό κόσμο ως κόσμο του παιχνιδιού υιοθετώντας φανταστικούς ρόλους. (Νικονάνου, 2015 : 71).

Κεφάλαιο 4

Συμπεράσματα

Στην Κύπρο του σήμερα, παρατηρείται μια μορφή ανάπτυξης του τομέα της Μουσειακής Αγωγής-Μουσειοπαιδαγωγικής αλλά ο τομέας αυτός αναμφισβήτητα σε κάποια σημεία χρειάζεται αρκετή βελτίωση. Τα Εκπαιδευτικά Προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, πραγματοποιούνται από δασκάλους/ες Δημοτικής με εξειδίκευση στην Μουσειακή Αγωγή με μερική απόσπαση οι οποίοι έχουν και την ευθύνη του σχεδιασμού προετοιμασίας και οργάνωσης των προγραμμάτων σε συνεργασία με τους υπεύθυνους για τη Μουσειακή Αγωγή, επιθεωρητές Δημοτικής Εκπαίδευσης. Παρατηρείται αρκετή έλλειψη στο προσωπικό που καλείται να πραγματοποιήσει τα εκπαιδευτικά προγράμματα Μουσειακής Αγωγής των οποίων οι απαιτήσεις είναι δυσανάλογες με το υφιστάμενο/διαθέσιμο προσωπικό.

Τα τελευταία χρόνια πραγματοποιούνται 18 συνολικά εκπαιδευτικά προγράμματα Μουσειακής και Εικαστικής Αγωγής σε όλες τις επαρχίες της Κύπρου. Σχεδιάζονται και οργανώνονται με βάση το Αναλυτικό Πρόγραμμα Δημοτικής, τις ανάγκες, τους περιορισμούς και τις δυνατότητες του χώρου και του χρόνου καθώς και με βάση τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Η εφαρμογή τους στηρίζεται στην βιωματική μάθηση και τη διαθεματική προσέγγιση που γίνεται κατορθωτή μέσω της εξερεύνησης, της παρατήρησης, της ανακάλυψης και του θεατρικού παιχνιδιού. Συγκεκριμένα όπως έχουμε αναφερθεί στο κεφάλαιο 2 κάποια από αυτά δεν διεξάγονται κατά την φετινή σχολική χρονιά λόγω συντήρησης των μουσείων ή λόγω έλλειψης προσωπικού.

Σύμφωνα με τα όσα διαπιστώσαμε πιο πάνω, παρατηρείται πως τα ΕΠ που μελετήσαμε στηρίζονται περισσότερο στην μαιευτική μέθοδο γιατί επιχειρείται μια μορφή εκπαιδευτικής ξενάγησης στους χώρους των μουσείων και των πινακοθήκων. Επίσης στηρίζονται και στην βιωματική μέθοδο, την μέθοδο της άτυπης εκπαίδευσης αφού κατά την πραγματοποίηση των προγραμμάτων προσφέρεται στα παιδιά ένα είδος ψυχαγωγίας και αλλαγής από την καθημερινή μάθηση στο σχολείο. Η επίσκεψη αυτή στα εκπαιδευτικά προγράμματα αποτελεί ένα «δώρο» για τα παιδιά που ξεφεύγουν από τις στερεότυπες μορφές μάθησης και βιώνουν τη χαρά της ανακάλυψης και της συνεργασίας. Τα παιδιά δραστηριοποιούνται, υποδύονται ρόλους,

συνομιλούν και το κυριότερο γνωρίζουν την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου τους με παιγνιώδη τρόπο και με ξεναγήσεις. Θα μπορούσε όμως παράλληλα να γινόταν καλύτερη χρήση της ανακαλυπτικής μεθόδου, που στηρίζεται σε παιχνίδια εξερεύνησης και σε ειδικά δωμάτια ή αίθουσες που πραγματοποιούνται δράσεις ανακάλυψης στοιχεία που υπάρχουν σε ένα βαθμό στα συγκεκριμένα προγράμματα.

Παράλληλα όμως εκτός από τα θετικά στοιχεία που έχουν μέχρι τώρα τα Εκπαιδευτικά Προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας, παρατηρούνται και διάφορες δυσκολίες και ελλείψεις, όπως η έλλειψη του διαθέσιμου για τα προγράμματα αυτά, χρόνου και χώρου. Επίσης ο μειωμένος αριθμός προσωπικού εμποδίζει την αποτελεσματικότερη διεξαγωγή των προγραμμάτων, γεγονός που καθιστά απαραίτητη την πρόσληψη περισσότερου προσωπικού για την εφαρμογή περισσότερων και ποιοτικά αναβαθμισμένων προγραμμάτων.

Παρατηρείται επίσης σε ένα βαθμό, έλλειψη πλήρους συνεννόησης και συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικού και μουσειοπαιδαγωγού για την καλύτερη προετοιμασία των μαθητών ούτως ώστε να είναι σε θέση να παρακολουθήσουν τέτοιου είδους προγράμματα. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί θεωρούν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα στο μουσείο ως μια ψυχαγωγική εκδρομή ή στιγμή χαλάρωσης για τους ίδιους και τους μαθητές τους. Επίσης παρατηρείται η απουσία τεχνολογικού εξοπλισμού στα μουσεία και στις πινακοθήκες εκτός από ένα μικρό αριθμό μουσείων που έχουν μοντέρνους και πλήρως εξοπλισμένους και διαμορφωμένους χώρους, κατάλληλους για την πραγματοποίηση τέτοιων προγραμμάτων.

Τα μουσεία επιβάλλεται να γίνουν πιο σύγχρονα και να εντάξουν τις νέες τεχνολογίες και τις εφαρμογές εικονικής πραγματικότητας, τα εικονικά μουσεία και ψηφιακές εκθέσεις του διαδικτύου, στοιχεία που υιοθετούνται από αρκετά μουσεία του εξωτερικού. Σχετικά με τα εκπαιδευτικά προγράμματα στην Κύπρο παρατηρείται η έλλειψη χρήσης διαδραστικών πινάκων, ψηφιακού υλικού και εικονικής πραγματικότητας τα οποία θα μπορούσαν να προσελκύουν περισσότερο το ενδιαφέρον των μαθητών. Επίσης η έλλειψη χορηγιών και κονδυλίων προς τους πολιτιστικούς χώρους που θα μπορούσαν να διατεθούν για τον εμπλουτισμό των μουσείων, των πινακοθήκων και του εκπαιδευτικού υλικού, εμποδίζει την πρόοδο και ανάπτυξη τόσο των ιδίων των μουσείων και πολιτιστικών ιδρυμάτων, όσο και την ανάπτυξη και βελτίωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων μουσειακής αγωγής.

Βιβλιογραφία

- American Association of Museums (1973). *Museum Accreditation: Professional Standards*. Washington DC : AAM.
- Black, G. (2009) Το Ελκυστικό Μουσείο. Μουσεία και Επισκέπτες. Αθήνα : Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς.
- Dean, D. & Edson, G, (2013) *The handbook for Museums*. Great Britain
- Δάλκος Γ. (2000), *Σχολείο και Μουσείο*. Καστανιώτη: Αθήνα
- Δεληγιάννης, Ι. & Παπαϊωάννου, Γ, (2014) Μουσείο και αξιοποίηση πολιτισμικού αποθέματος με χρήση ψηφιακής τεχνολογίας και διαδραστικών πολυμέσων. Στο Μπίκος Γ. & Κανάρη, Α. (επιμ.) (2014) *Μουσειολογία, Πολιτιστική Διαχείριση και Εκπαίδευση*. Αθήνα : Γρηγόρης.
- Frank Pierrepont Graves, a 1905, 'The Educational Museum of Paris', *The School Review*, 2, p. 127, JSTOR Journals, EBSCOhost [Accessed 12 February 2018]
- Genethliou, G. (2003) Pupil's Evaluation of a programme offered by the educational Museum of Limassol. Unpublished Ma dissertation : Roehampton University.
- Hein, G. (1998) *Learning in the Museum*. Routledge.
- Hein, H. (2000) *The Museum in Transition*. Washington:Smithsonian Books.
- Hooper- Greenhill, E. (1992) *Museums and the shaping of knowledge*. London and New York : Routledge.
- Hooper- Greenhill, E. (1999) *The Educational Role of the Museum*. London and New York : Routledge.
- Hooper-Greenhill, E. (2007) *Museums and Education*. Purpose, pedagogy, performance. London and New York : Routledge, Taylor & Francis Group.
- ICOM <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/> .
- ICOM, (2015), *Museum Definition*, Online :<http://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/museum-definition/> [Accessed on 2/12/18].
- ICOM, (2018), Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων, Ελληνικό Τμήμα. Διαθέσιμο στο :<http://network.icom.museum/icom-greece/enimerotikodeltio/enimerotiko-deltio/>[Ανακτήθηκε : 2/12/2018]

- Καλούρη- Αντωνοπούλου, Ρ. & Κάσσαρης, Χρ. (1988). Το Μουσείο μέσο Τέχνης και Αγωγής. Αθήνα : Καστανιώτης.
- Κόκκοτας, Π. & Πηλιούρας, Π. (2005) Το Μουσείο ως χώρος Εκπαίδευσης στις Φυσικές Επιστήμες : Σύγχρονες Τάσεις και Προοπτικές. Στο Κόκκοτας, Π. & Πλακίτση, Κ. (επιμ.) Μουσειοπαιδαγωγική και Εκπαίδευση στις Φυσικές Επιστήμες. Θεωρία και Πράξη. Αθήνα : Πατάκης.
- Κόκκοτας, Π. (2004) Διδακτική των Φυσικών Επιστημών, Σύγχρονες Προσεγγίσεις στη Διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών. *Η εποικοδομητική Προσέγγιση της Μάθησης*. Αθήνα : Αυτοέκδοση.
- Κουβέλη, Α. (2000) Η σχέση των μαθητών με το μουσείο, Θεωρητική προσέγγιση, έρευνα στην Αθήνα και στην Ικαρία, *Εκπαιδευτικά Προγράμματα*. Αθήνα : Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
- Lewis (1996) Lewis, Geoffrey. *The Response of Museums to the Web*. Archives of MUSEUML@HOME.EASE.LSOFT.COM Museum discussion list. Internet, URL = <http://home.dc.lsoft.com/archives/museum-1.html>. [Accessed 01/12/2018].
- Macdonald, S. (2006) Expanding Museum Studies : An introduction Στο MacDonald, S. (2006) (ed). *A Companion to Museum Studies*. Malden USA Oxford UK & Victoria Australia :Blackweel.
- MacDonald, Sh. (2012) (επιμ.) Μουσείο και Μουσειακές Σπουδές. Ένας Πλήρης Οδηγός. Αθήνα : Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς.
- Μουσούρη, Θ. (1999) « Μουσεία για Όλους; προγράμματα προσέγγισης στο διεθνή χώρο.» *Αρχαιολογία & Τέχνες*, 73, 65-69.
- Μπούνια, Α., Οικονόμου, Μ. & Πιτσιάβα Ε. Μ. (2010). Η χρήση των νέων τεχνολογιών σε Μουσειακά Εκπαιδευτικά Προγράμματα : Αποτελέσματα μιας έρευνας στα ελληνικά Μουσεία. Στο *Μουσεία και εκπαίδευση* Βέμη, Μπ. & Νάκου, Ει. (επιμ.). Αθήνα : Νήσος, σελ. 335-347.
- Νάκου, Ε. (2001) *Μουσεία : Εμείς, Τα Πράγματα και ο Πολιτισμός*. Αθήνα : Νήσος.
- Νάκου, Ειρ. (2006) *Μουσεία και σχολεία- Εμπειρίες και προοπτικές*, Κρήτη

Διαθέσιμο στο : <http://www.edc.uoc.gr/~didgram/PDF/NAKOY.pdf> [Ανακτήθηκε 2/12/18].

- Νικονάνου, Ν. (2015), *Το Μουσείο ως χώρος Μάθησης, ψυχαγωγίας και έμπνευσης* : Εφαρμογή και αξιολόγηση επιμορφωτικού Προγράμματος. Διαθέσιμο στο : [http://museumedulab.ece.uth.gr/main/sites/default/files/E%201.%20MUSEUMS%20AS%20PLACES%20FOR%20LEARNING,%20ENJOYMENT%20&%20INSPIRATION%20\(gr\),%20N.%20Nikonanou%20&%20I.%20Nakou%20pdf..pdf](http://museumedulab.ece.uth.gr/main/sites/default/files/E%201.%20MUSEUMS%20AS%20PLACES%20FOR%20LEARNING,%20ENJOYMENT%20&%20INSPIRATION%20(gr),%20N.%20Nikonanou%20&%20I.%20Nakou%20pdf..pdf) [Ανακτήθηκε : 2/12/18].
- Νικονάνου, Ν., Μπούνια, Α., Φιλιππουπολίτη, Α., Χουρμουζιάδη, Α., Γιαννούτσου, Ν. 2015. Μουσειοπαιδαγωγικές μέθοδοι: Συμμετοχή-εμπειρία-δημιουργία. [Κεφάλαιο Συγγράμματος]. Στο Νικονάνου, Ν., Μπούνια, Α., Φιλιππουπολίτη, Α., Χουρμουζιάδη, Α., Γιαννούτσου, Ν. 2015. *Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα:Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
- Νικονάνου, Ν. (2009), *Μουσειοπαιδαγωγική, Από τη θεωρία στην Πράξη*, Αθήνα : Πατάκης. Διαθέσιμο στο : https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/720/1/02_chapter_9.pdf [Ανακτήθηκε : 2/12/18].
- Οικονόμου, Μ. (2003) *Μουσείο : Αποθήκη ή Ζωντανός Οργανισμός : Μουσειολογικοί Προβληματισμοί και Ζητήματα*. Αθήνα : Εκδόσεις Κριτική.
- Ορφανίδη, Λ. (2003) *Εισαγωγή στη Μουσειολογία*. Ρόδος, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Papadakis, Y. (2008) *History Education in Divided Cyprus : A comparison of Greek Cypriot and Turkish Cypriot schoolbooks on the " History of Cyprus "* [pdf]. International Peace Research Institute Oslo (PRIO). <https://files.prio.org/files/projects/Report-History%20Education%20low.pdf> [Accessed 1/12/2018]
- Papanicolaou, N. (2003) *An investigation into policy and Management of Museum Education in primary Schools in Cyprus with special reference to Art Education*, Unpublished PHD Thesis : Roehampton University.
- Παπαϊωάννου, Γ. & Στεργιάκη, Α., 2013. *Σχολείο – Μουσείο – Ψηφιακός κόσμος. Σύνθεση ψηφιακού μουσειακού χώρου με συνεπιμέλεια μαθητών και εκπαιδευτικών*, Ρόδος.
- Πετράκης, Μ. (2006), *Η σύνταξη της πτυχιακής διατριβής*, Αθήνα : Σταμούλης Α.Ε.

- Ραΐση-Βολανάκη, Τ. (1999), *Μουσεία και Σχολεία : Δεινόσαυροι κι Αγγεία*, Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα.
- Small, S.A. (1990) Some issues Regarding the Evaluation of family life education programs, *Family Relations*, Vol. 39, no. 2, pp. 132-135.
- Stylianou- Lambert, Th. Boukas, N. and Christodoulou- Yerali M. (2011). Museums and cultural sustainability :stakeholders forces, and cultural policies. *International journal of cultural policy*, 20 :5, Online : <https://files.prio.org/files/projects/Report-History%20Education%20low.pdf> [Accessed 1/12.2018].
- Talboys, M.G.K. (2012) *Museum educator's handbook*. Ashgate Publishing Ltd.
- Taylor, R. (1993) *Educating for Art*, Singapore : Longman.
- Trimis, E. & Savva, A. (2004) The in- Depth Studio Approach : Incorporating an Art Museum Program into a Pre- Primary Classroom. *Art Education*, 57 :6, 20-34. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00043125.2004.11653572> [Accessed 01/12/2018]
- Trimis, E. & Savva, A. (2004) The in- Depth Studio Approach : Incorporating an Art Museum Programme, *Art Education*, Vol. 57, no.6, pp.20-40
- Watts, R. (2005) Attitudes to Making Art in the Primary School, *International Journal of Art & Design Education*, Vol. 24, no. 3, pp. 243-253
- Φιλίππουπολίτη, Α. (2015). Εκπαιδευτικές Θεωρίες και Μουσειακή Μάθηση. Στο Νικονάνου, Ν. (επιμ.) (2015). *Μουσειακή Μάθηση και Εμπειρία στον 21^ο αιώνα*. Αθήνα : ΣΕΑΒ (Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών), σελ. 27-49. file:///C:/Users/x.georgiou/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/NIKONANOY.pdf [Πρόσβαση 01/12/2018]
- Ζαφειράκου, Αι. (2000) *Μουσεία και Σχολεία*. Αθήνα : Τυπωθήτω.
- Χρόνη- Κάκουρου Γ. (2006), *Μουσείο- Σχολείο, Αντικριστές πόρτες στην γνώση*, Αθήνα : Πατάκης.

Διαδικτυακές Πηγές

- Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα Εικαστικής Αγωγής : Ύμνος στην Ελευθερία (2013)
http://archeia.moec.gov.cy/sd/351/parousiasi_ekp_programmatos.pdf[Ανακτήθηκε 3/12/18]
- Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα : Αναζητώντας τα ζώα στην Πινακοθήκη, Β' Τάξη (2018)
<http://eikad.schools.ac.cy/index.php/el/programmata/programma-anazitontas-zoa-b-taxi>[Ανακτήθηκε 3/12/18]
- Επίσκεψη στο Μουσείο Εκπαίδευσης στην ΒάσαΚοιλανίου<https://www.poed.com.cy/Portals/0/pdf/mouseio%20vasas%20episkepsi.pdf>[Ανακτήθηκε 3/12/18]
- Η Μουσειακή Αγωγή : Θάλασσα, θάλασσα πρόσκληση σε ένα αρχαίο συμπόσιο (1999)
http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekp_programmata_lar_thalassa.html[Ανακτήθηκε στις 3/12/18]
- Κλιμάκιο Εικαστικής Αγωγής Δημοτικής Εκπαίδευσης : Εκπ/κό Πρόγραμμα Ταξίδι στη Βυζαντινή Τέχνη, Ε' Τάξη
<http://eikad.schools.ac.cy/index.php/el/programmata/programma-taxidi-vyzantini-techni-e-taxi>[Ανακτήθηκε 3/12/18]
- Μουσειακή Αγωγή : Ειδώλιο το δόλιο (2015)
http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekp_programmata_lef_eidolio_t_o_dolio.html[Ανακτήθηκε 3/12/18]
- Μουσειακή Αγωγή : Μεσ του κάστρου τη σιγή, ιστορία ν' ακουστεί (2011)
http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekp_programmata_lem_mes_to_u_kastrou_ti_sigi.html[Ανακτήθηκε 3/12/18]
- Μουσειακή Αγωγή : Της χώρας τα παζάρια (2011)

http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekp_programmata_lef_choras_pazaria.html[Ανακτήθηκε 3/12/18]

- Μουσειακή Αγωγή : *Ανακαλύπτοντας το σχολείο του χθες για παιδιά Ε΄ και Στ΄ τάξης*
http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekp_programmata_lem_vasa_a_nakalyptontas_scholeio_chtes_e_st_taxi.html [Ανακτήθηκε 3/12/18]
- Μουσειακή Αγωγή : *Ζώα, πουλιά και τέρατα* (2014)
http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekpaideftika_programmata/larn_aka/zoa_poulia_terata/vivlio_zoa_pieridi_larnaka.pdf[Ανακτήθηκε 3/12/18]
- Μουσειακή Αγωγή : *Στην Αγία Νάπα τη θαλασσοφίλητη... Καράβι της Κερύνειας, άνοιξε πανιά* (2009)
http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/ekp_programmata_amm_zoa_a_g_napa_thalassofiliti.html[Ανακτήθηκε 3/12/18]
- *Υπηρεσία Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης : Μουσειοσκευές* (2018)
<http://www.ysma.gr/εκπαίδευση-μουσειοσκευές> [Ανακτήθηκε 6/12/18]
- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (2018)
http://www.moec.gov.cy/dde/programs/mouseiaki_agogi/istoriki_anadromi.html[Ανακτήθηκε 3/12/18]

Παραρτήματα

Α. Συνεντεύξεις με τις μουσειοπαιδαγωγούς

Για να ολοκληρωθούν οι ανάγκες και οι σκοποί της συγκεκριμένης εργασίας πραγματοποιήθηκαν τηλεφωνικές και επι τόπου συνεντεύξεις με τις μουσειοπαιδαγωγούς και την επιθεωρήτρια των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Πιο κάτω παρουσιάζονται οι ερωτήσεις των συνεντεύξεων.

Ερωτήσεις για εκπαιδευτικά προγράμματα Υπουργείου Παιδείας

1. Ποια είναι τα εκπαιδευτικά προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας τα οποία πραγματοποιείτε- με τα οποία ασχολείστε;
2. Μήπως υλοποιείτε και κάποια άλλα εκπαιδευτικά προγράμματα;
3. Ποιο είναι το περιεχόμενο των προγραμμάτων που υλοποιείτε;
4. Ποιοι στόχοι εξυπηρετούνται μέσα από τα εκπαιδευτικά προγράμματα;
5. Για ποιους λόγους γίνονται τα εκπαιδευτικά προγράμματα στο μουσείο;
6. Υπάρχει κάποια προετοιμασία σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς πριν από την επίσκεψη των παιδιών στο μουσείο σχετικά με το τι θα παρακολουθήσουν τα παιδιά κατά την επίσκεψή τους στο μουσείο ;
7. Ποια μέθοδος χρησιμοποιείτε κατά την υλοποίηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων; π.χ. αν είναι ξενάγηση, παρατήρηση κ. λ. π.
8. Από πού παίρνετε ιδέες κατά τον σχεδιασμό του προγράμματος
9. Κάνετε κάποια εκπαιδευτικά σεμινάρια για την διεξαγωγή των προγραμμάτων ή γίνονται με βάση τις υφιστάμενες γνώσεις σας ;
10. Πώς μπορούν να αξιοποιηθούν μετά την επίσκεψη στο μουσείο.

11. Σε τι θα βοηθήσουν τα παιδιά τα συγκεκριμένα προγράμματα ;
12. Υπάρχουν καθόλου εφαρμογές νέων τεχνολογιών τις οποίες χρησιμοποιείτε στα συγκεκριμένα προγράμματα ;
13. Αντιμετωπίζετε καθόλου δυσκολίες κατά την διεξαγωγή των προγραμμάτων αυτών ;
14. Σε γενικές γραμμές ποια θα λέγατε είναι τα πλεονεκτήματα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στο μουσείο;
15. Σε γενικές γραμμές ποια θα λέγατε είναι τα μειονεκτήματα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στο μουσείο;
16. Ποιους τρόπους βελτίωσης των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Υπουργείου Παιδείας θα προτείνατε που θα βοηθούσαν στο μέλλον ;
17. Έχετε κάτι άλλο να προσθέσετε;

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΑΣ!

Β. Φωτογραφικό Υλικό

Εικ. 1 Οι μαθητές εδώ προσπαθούν να εντοπίσουν τα σχήματα σύμφωνα με τα σχήματα που έχουν κόψει από τα υφάσματα που τους έχει μοιράσει η μουσειοπαιδαγωγός σύμφωνα με τις δραστηριότητες του προγράμματος « Ο παιδικός κόσμος της Πινακοθήκης.»

Εικ. 2 Αναμνηστικό μαγνητάκι στους μαθητές

Εικ. 3 Πραγματοποίηση δραστηριοτήτων κόβοντας σχήματα στα υφάσματα

Εικ. 4 Ομαδικές δραστηριότητες κατά την διεξαγωγή του προγράμματος

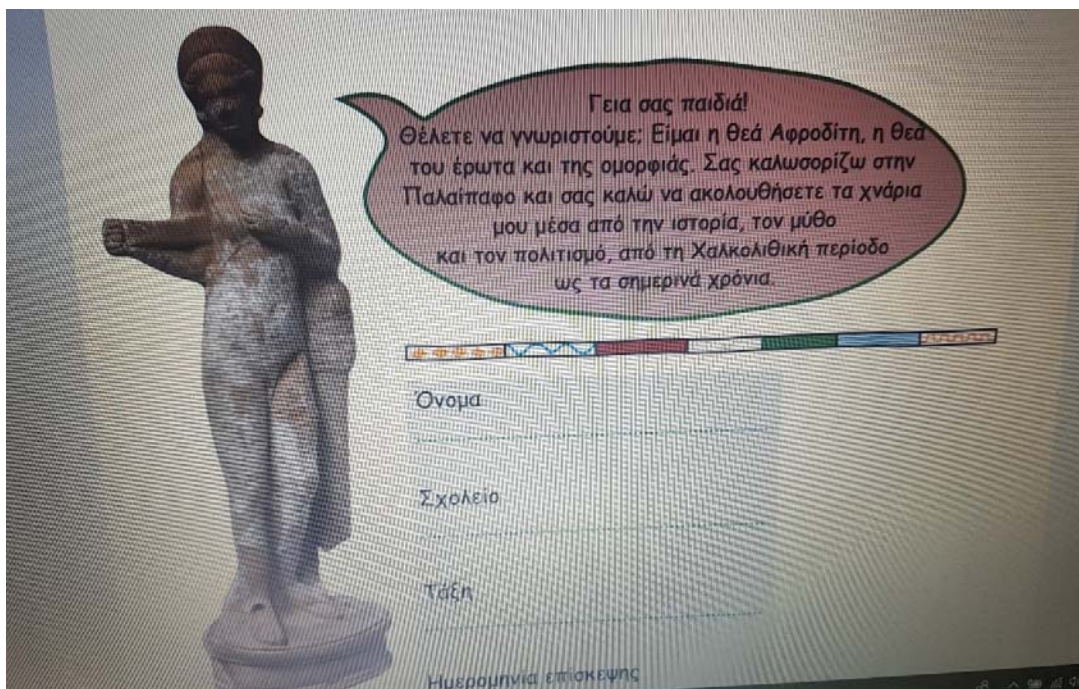
Εικ. 5 Ενημερωτικό έντυπο Κρατικής Πινακοθήκης Λευκωσίας

Εικ. 6 Έντυπο από βιβλιαράκι δραστηριοτήτων

Εικ. 7 Έντυπο από βιβλιαράκι Δραστηριοτήτων

Εικ. 8 Έντυπο από βιβλιαράκι Δραστηριοτήτων

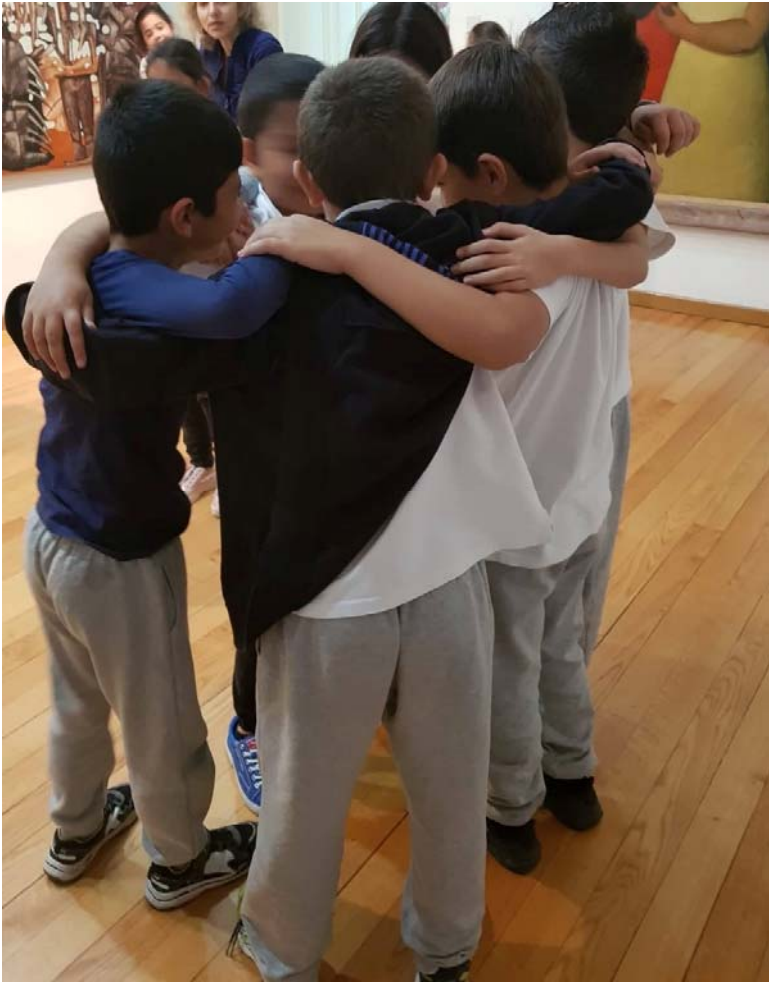

Εικ. 9 Ανακαλύπτοντας μορφές στο έργο « Οι Αγώνιες » του Αδαμάντιου Διαμαντή

Εικ. 10 Ιστοσελίδα Μουσικής Αγωγής Υπουργείου Παιδείας

Εικ. 11 Τα παιδιά εδώ προσπαθούν να τοποθετήσουν τις καρτελίτσες που τους δόθηκαν στο σωστό σημείο του πίνακα.

Εικ. 12 Τα παιδιά σε στιγμή που υποδύονται ρόλους που βλέπουν στα εκθέματα